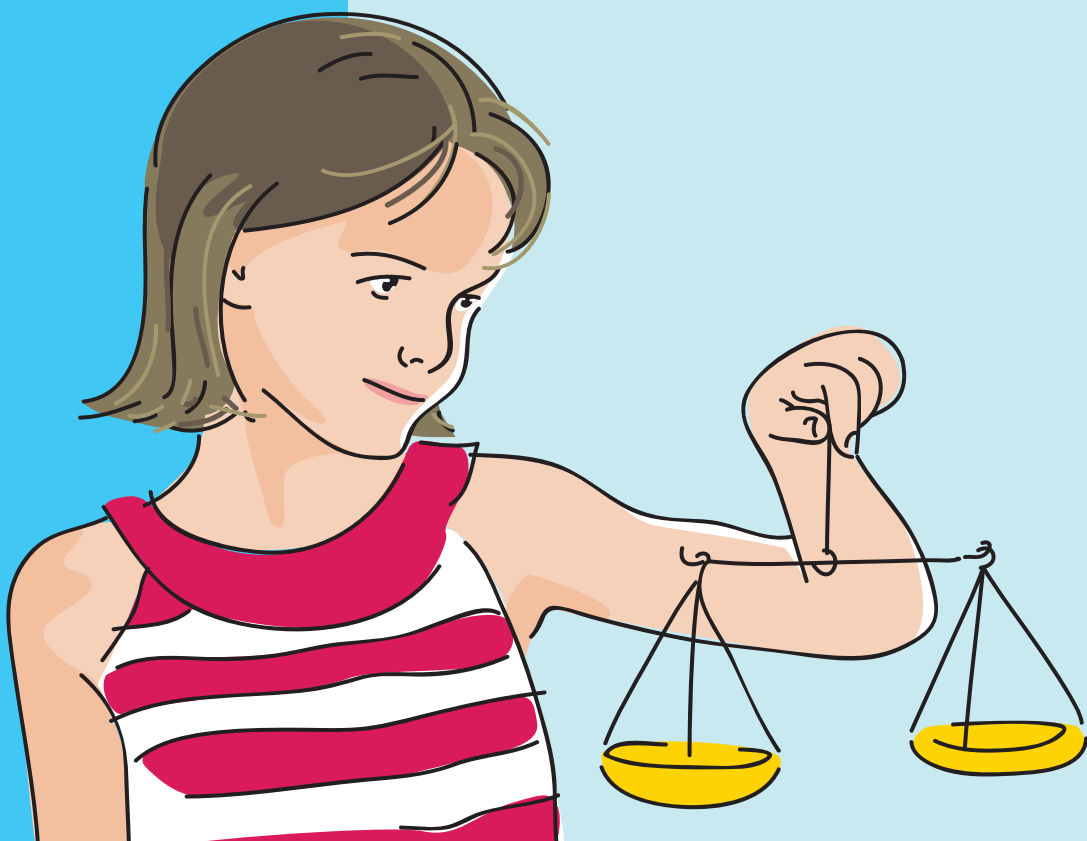

ПРАВОСЪДИЕ- ПРИЯТЕЛ НА ДЕТЕТО CHILD – FRIENDLY JUSTICE

СТАНДАРТИ

В областта на гражданското правораздаване за деца
(STANDARDS FOR CHILDREN IN CIVIL LAW MATTERS)

ДОБРИ ПРАКТИКИ

(GOOD PRACTICES)

„Международна социална служба – България“

ПРАВОСЪДИЕ-
ПРИЯТЕЛ НА ДЕТЕТО
CHILD – FRIENDLY JUSTICE

ПРАВОСЪДИЕ- ПРИЯТЕЛ НА ДЕТЕТО CHILD – FRIENDLY JUSTICE

СТАНДАРТИ

В областта на гражданското
правораздаване за деца

(STANDARDS FOR CHILDREN IN
CIVIL LAW MATTERS)

ДОБРИ ПРАКТИКИ

(GOOD PRACTICES)

Настоящата публикация се издава в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“, който се осъществява от фондация „Международна социална служба – България“ в партньорство с фондация „Детски правен център – България“ и се финансира от фондация ОАК и Българо-швейцарската програма за сътрудничество.

За всяко възпроизвеждане на текста или на част от него е необходимо да се цитира пълното заглавие на настоящата публикация и нейният издател - фондация „Международна социална служба – България“.

Ако възпроизвеждането има търговски цели е необходимо изрично съгласие на автора за съответния вид ползване.

© Миглена Балджиева, автор и съставител, 2015
Дизайн и предпечат: ПУНКТ ООД
ISBN 978-954-92979-5-9

Фондация „Международна социална служба – България“
София 1000, бул. „Дондуков“ 5,
Вход В, етаж 4, апартамент 14
Телефон + 359 2 9888 624, Факс + 359 2 983 39 34
e-mail: miglena_bald@yahoo.com
www.iss-bg.org

Facebook.com/international social service – Bulgaria

Благодарности

Много хора и институции допринесоха за съществуването и издаването на тази книга. Фондация „Международна социална служба – България“ и фондация „Детски правен център – България“ специално им благодарят за желанието и готовността да участват в изготвянето на настоящата публикация.

Преди всичко благодарим на съдия Ник Крайтън и гардиан Джил Тимис за вдъхновението, идеите и за времето, което посветиха през последните десет години на инициативата „Пътуващи семинари“ и последвалия проект „Правосъдие – приятел на детето“.

На следващо място изказваме благодарност на всички участници в „Пътуващите семинари“ - над 800 съдии, социални работници и други професионалисти от цялата страна, които ни окуражиха да развием платформата и да направим първите стъпки в България към правосъдие, съобразено с най-добрите интереси на детето, особено що се отнася до гражданското правораздаване за деца.

Специални благодарности бихме искали да отправим и към следните съдилища, социални служби, общини, неправителствени и други организации, които дадоха своя принос в процеса на изготвяне на предложените стандарти и описаните добри практики, а именно: Районните съдилища и Отдели „Закрила на детето“ в Бургас, Велико Търново, Златоград, Берковица, Благоевград, Бяла Слатина, Гълъбово, Дулово, Казанлък, Карлово, Козлодуй, Петрич, Пловдив, Разград, Разлог, Смолян, Стара Загора и Хасково; Центровете за обществена подкрепа в Бургас (управляван от община Бургас) и във Велико Търново, Смолян, Търговище и Севлиево (управлявани от МСС-България); сдружение „Ресурсен център – нова алтернатива“ и Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Бихме искали сърдечно да благодарим на всички деца, които споделиха своите преживявания и ни дадоха изключително ценни идеи при изготвянето на информационните материали за деца и разработването на стандартите, особено в частта за правото на информация на децата, които участват в съдебни производства.

Най-накрая, но не на последно място, изказваме своята благодарност на Британското посолство в България, на фондация ОАК, на Българо-швейцарската програма за сътрудничество, както и на българското правителство за финансовата подкрепа през годините, без които настоящата книга, предложените стандарти и описаните практики нямаше да се случат.

Д-р Събина Събева
Изпълнителен директор
Фондация „Международна
социална служба – България“

Адвокат Илиян Кършев
Изпълнителен директор
Фондация „Детски правен
център – България“

Acknowledgements

Many people and institutions contributed to developing and publishing of this book, to whom “International Social Service - Bulgaria” foundation and “Children’s Legal Centre - Bulgaria” foundation would like to thank for their willingness and readiness to participate in the preparation of the current publication.

Most of all, we would like to particularly thank to Judge Nick Crichton and Guardian Gill Timmis for their inspiration, ideas and the time they devoted for the last ten years to the “Roadshow for judges and social workers” initiative and the follow-up project titled “Child-friendly justice”.

Next, we would like to express our gratitude to everyone who took part in the “Roadshow” initiative – more than 800 judges, social workers and other professionals from all over the country, who encouraged us to progress and to make the first steps in Bulgaria towards justice that is consistent with the best interests of the child, in particularly regarding the civil matters.

We would like to express special gratitude to the following Courts, social services, municipalities, non-for-profit and other organisations that contributed to drafting standards and describing good practices, and these are namely: the Regional Courts and the Child Protection Department in Burgas, Veliko Tarnovo, Zlatograd, Berkovitz, Blagoevgrad, Byala Slatina, Galabovo, Dulovo, Kazanlak, Karlovo, Kozloduy, Petrich, Plovdiv, Razgrad, Razlog, Smolyan, Stara Zagora and Haskovo; the Community Support Centres in Burgas (managed by the municipality of Burgas), Veliko Tarnovo, Smolyan, Targovishte and Sevlievo (all managed by the ISS – Bulgaria); “Resource Centre – New Alternative” Association and South – West University “Neofit Rilski” in Blagoevgrad.

We would like to especially thank to all children, who shared their experiences and provided invaluable ideas in the preparation of the information materials (booklets) for children and in the standards drafting process particularly regarding the right to information of children involved in court proceedings.

Last but not least, we would like to express our gratitude to the British Embassy in Bulgaria, to the OAK Foundation, to the Bulgarian-swiss cooperation programme as well as to the Bulgarian government for their financial support over the years, without which the current book, setting out proposed standards and good practices would not have been possible.

Sabina Sabeva, PhD
Executive Director
„International Social
Service - Bulgaria“ foundation

Iliyan Karshev, solicitor
Executive Director
„Children’s Legal
Centre – Bulgaria“ foundation

СЪДЪРЖАНИЕ

Преговор

Ник Крайтън, английски съдия	13
Джил Тимис, английски социален работник	17
Д-р Весела Банова, клиничен психолог, психоаналитик, член на ГРЕТА, Съвет на Европа	21

Въведение	25
------------------	----

Част първа	Стандарти, които гарантират правосъдие – приятел на детето в областта на гражданското правораздаване	29
-------------------	---	----

Същност на стандартите	31
------------------------	----

Принципи	31
----------	----

Стандарт 1	Информирание на детето по повод участие в съдебни производства	33
-------------------	--	----

Стандарт 2	Процесуално представителство на детето	34
-------------------	--	----

Стандарт 3	Изслушване на детето и изразяване на мнение	35
-------------------	---	----

Стандарт 4	Подходяща среда за изслушване на детето	36
-------------------	---	----

Стандарт 5	Благоприятни условия за изслушване на детето	37
-------------------	--	----

Стандарт 6	Подходящ език за комуникация с детето	38
-------------------	---------------------------------------	----

Стандарт 7	Организиране на съдебното производство	38
-------------------	--	----

Стандарт 8	Дирекция „Социално подпомагане“	39
-------------------	---------------------------------	----

Стандарт 9	Мултидисциплинарен и междуинституционален подход	41
-------------------	--	----

Стандарт 10	Вземане на решение в интерес на детето. Изпълнение на съдебното решение	41
--------------------	--	----

Стандарт 11	Специализация на специалистите	42
--------------------	--------------------------------	----

Стандарт 12	Специализирани програми и услуги	42
--------------------	----------------------------------	----

Преглед	43
---------	----

Част втора	Добри практики	45
-------------------	-----------------------	----

„Моята книжка“ – серия от информационни материали за деца	49
---	----

Повишаване на правната култура на децата	53
--	----

Седмица на детската превенция	55
-------------------------------	----

Особен представител на детето	61
-------------------------------	----

Институции и процедури – приятел на детето	71
Правосъдие – приятел на детето	76
Стая за изслушване на деца в съда	81
Моят глас в съда	86
Правосъдие в интерес на детето	90
Адаптиране на съдебна зала за изслушване на деца	94
Детска стая в съдебната палата	98
Съдията – приятел на детето	102
Видеоконференцията – способ за щадящо децата правосъдие	106
Подготовка на дете за участие в съдебно производство	111
Международно сътрудничество за вземане на решение в интерес на детето	115
Партньори в защита правата на детето в съдебните производства	125
Подобряване на работата с деца по граждански дела	128
Програми за обучение на съдии и социални работници	137
Цикъл от лекции за студенти по право	140
Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат	145
Контактен център за деца и родители	148
Подкрепа на деца и родители преди, по време и след приключване на съдебното производство	153
Подкрепа на деца при съдебни спорове в семейството	157
„Информационна програма за родители, които живеят разделено“ - информационна брошура	160
План за родителстване	165
Международна семейна медиация	171

CONTENTS

Foreword

Nick Crichton, English Judge	15
Gill Timmis, English social worker	19
Dr. Vessela Banova, clinical psychologist, psychoanalyst, member of GRETA, Council of Europe	23

Introduction	27
---------------------	----

First part	Standards that guarantee child-friendly justice in civil law matters	29
-------------------	---	----

Nature of standards

Principles

Standard 1	Provision of information to the child with respect to his/her participation in judicial proceedings
Standard 2	Legal representation of the child
Standard 3	Hearing of the child and expression of an opinion
Standard 4	Appropriate environment for hearing of the child
Standard 5	Favorable conditions for hearing of the child
Standard 6	Child-friendly language for communication with the child
Standard 7	Organisation of the judicial proceedings
Standard 8	Structure and content of the social report of the Social Assistance Directorate
Standard 9	Interdisciplinary and multi-agency approach
Standard 10	Decision in the best interests of the child. Execution of the judicial decision
Standard 11	Specialisation of professionals
Standard 12	Specialised programmes and services

Review

Second part	Good practices	45
„My booklet“ – a series of information materials for children		52
Raising legal awareness of children		54
Week of the child prevention		58

Guardian ad litem of the child_____	64
Child-friendly institutions and proceedings_____	75
Child – friendly justice_____	80
A room for hearing children in the Court_____	85
My voice in the Court_____	89
Justice in interest of the child_____	93
Adaptation of a Court room for hearing children_____	97
Children’s room in the Court_____	101
The judge – a friend of the child_____	105
Videoconference – method for child-friendly justice_____	108
Preparation of a child for participation in judicial proceedings_____	112
International cooperation for taking decisions in the best interests of the child_____	117
Partners in protecting the rights of the child in judicial proceedings_____	127
Improvement of the work with children in civil matters_____	130
Training programmes for judges and social workers_____	139
Cycle of lecturers for students in law_____	141
Information programme for separating or divorcing parents_____	147
Contact centre for children and parents_____	152
Support for children and parents before, during and after the judicial proceedings_____	156
Support for children in judicial disputes within the family_____	159
“Information programme for parents, who are separated” - information brochure for parents_____	164
A parenting plan_____	170
International Family Mediation_____	174

Предговор

Вече 42 години работя в областта на семейното право и закрилата на детето. Твърдо вярвам, че където и когато е възможно, детето трябва да живее в родното си семейство – с биологичните си родители или в разширеното семейство. Мисля, че е важно да се чува това, което децата споделят за ситуацията, в която се намират. Член 12 от Конвенцията на ООН за правата на детето регламентира правото на детето да изрази своето мнение по всички въпроси, които го засягат и от тяхно име изисква да им бъде предоставена възможност да изразят своите възгледи и да знаят, че мнението им е взето предвид.

Работя по различни проекти в България от 1997 година. През 2003 година срещнах за пръв път Миглена Балджиена, когато тя още работеше в Държавната агенция за закрила на детето. Веднага разбрах, че става въпрос за млада гама със забележителен интелект и енергия, посветена на това, да подобри перспективите на децата в нейната страна, както и да се гарантира, че гласовете на децата, които за съжаление са станали субекти на съдебни производства, трябва да бъдат чути.

През 2004 година участвах в конференция със семейни съдии в София заедно с Д-р Весела Банова и Миглена Балджиева. Тогава се притесних от обстоятелството, че някои съдии изразиха мнение, че нямат нужда от социален работник, който да им предостави информация, за да ги подпомогне да вземат решение, което да гарантира най-добрите интереси на децата, както и за това, че те не осъзнаваха колко важна може да бъде работата на социалния работник. Така, от тази конференция, възникна идеята за „Пътуващите семинари“. През следващите 6 години, Миглена, аз и Джил Тимис (изключително опитен социален работник от Обединеното Кралство) пътувахме до различни съдилища в България и организирахме обучения и дискусии със съдии, социални работници, учители, полицаи, педиатри и други професионалисти, които са загрижени за благосъстоянието на децата. През това време бяхме подкрепяни от различни хора, между които трябва да бъдат споменати Д-р Банова и адвокат Илиян Кършев. Това наистина беше забележително преживяване. Навсякъде, където пътувахме, бяхме посрещани с огромен ентузиазъм. В някои градове бяхме по два пъти и се радвахме на значителните постижения в практиката на хората.

Събрания от Пътуващите семинари опит послужи на Миглена за развиването на проект, в който Джил и аз имахме привилегията да участваме. Проектът „Правосъдие – приятел на детето“ предвиди обучение на съдии от 18 избрани градове (3 съдилища – модели и 15 сателитни съдилища). Освен това, ние имахме възможност да посетим някои от тези съдилища, в които бяха създадени специални стаи за изслушване на деца и бяха адаптирани съдебни зали, които са подходящи и по-малко смущаващи за децата, които участват в съдебни производства. В тази книга има снимки, които илюстрират положените усилия.

Настоящата книга е родена в резултат на опита, натрупан през последните 10 години. Тя представлява забележително обобщение на всички въпроси и теми, които са дискутирани и развивани през този период от време. Още веднъж, това е признание за енергията и усилията на Миглена Балджиева.

Работата, свързана с това, да се разбере по най-добрия начин животът и преживяванията на децата, никога не свършва, но тази книга представлява значителна крачка напред. За мен е огромна привилегия да бъда част от това.

Бих искал да добавя своята благодарност към тези, които вече споменах, както и към фондация ОАК, Международна социална служба – България и Британското посолство в София.

Съдия Ник Крайтън

Foreword

I have worked for 42 years in Family Law and Child Protection. I am a firm believer that wherever possible children should live within their birth families – either with their birth parents or within the extended family. I am passionate about the importance of listening to what children have to say about their circumstances. Article 12 of the UNCRC declares the right of children to hold a view about issues that affect them, and demands on their behalf that they be given the opportunity to express their views, and to know that their views have been taken into account.

I have been working on various projects in Bulgaria since 1997. It was not until 2003 that I first met Miglena Baldzhieva, when she was working for the State Agency for Child Protection. I was immediately aware that here was a young woman with remarkable intelligence and energy, and with a determination to improve the prospects of the children of her country, and to ensure that those children who were unfortunate enough to become the subjects of court proceedings should have their voices heard.

In 2004 I attended a conference for Family Law Judges in Sofia run by Dr Vessela Banova and Miglena Baldzhieva. I was concerned that a number of judges took the view that they did not need social workers to provide information to assist them in making best interests decisions for children, and that they did not believe that social work was important. There arose out of that conference the idea of a “Roadshow”. Over the next 6 years Miglena, myself and Gill Timmis (a very experienced social worker from the UK) travelled to every family court in Bulgaria, conducting training and discussions with Judges, social workers, teachers, police officers, paediatricians and others concerned with the welfare of children. We were ably assisted by a number of people, of whom Dr Banova and lawyer Iliyan Karshev must be mentioned. It has been a truly remarkable experience! Everywhere we went we were met with immense enthusiasm. We visited three towns twice, and were excited to observe considerable improvements in practice.

From these experiences Miglena developed a further project, with which Gill and I have been privileged to assist. The “Child Friendly Justice” project delivered further training for judges from 18 selected towns (3 model courts and 15 satellite courts), and we have had the opportunity to visit courts where child-friendly interview rooms and facilities have been developed, and also court rooms more suitable and less intimidating for children. This book contains pictures demonstrating the efforts that have been made.

This book is born out of the experiences of the past ten years. It represents a remarkable summary of all the issues and themes which have been discussed and developed in that time. Once again it is a tribute to the energy and sheer hard work of Miglena Baldzhieva.

The work of how best to understand the lives and experiences of children is never complete, but this book represents an immense stride forward.

It has been a huge privilege to have been involved. I add my thanks to those already expressed, and particularly to the Oak Foundation, to International Social Services in Bulgaria and to the British Embassy in Sofia.

District Judge Nick Crichton

Предговор

Имах честта и огромната привилегия да бъда социалният работник в екипа юристи – социален работник на т.нар. Пътуващи семинари, посветени на правата на децата в България. Работих заедно със съдия Никълъс Крайтън и адвокат Миглена Балджиева.

Започнахме нашето приключение през 2005 година и тогава няха идея как ще се развие всичко това. Имах огромното щастие да пътувам из цяла България, да посетя всички 28 съдебни центъра и да се срещам със съдии, социални работници и други професионалисти, ангажирани в подобряване на достъпа на децата до правосъдие и спазване на техните права, когато участват в съдебни производства.

Посетихме много съдилища и семейни центрове. Срещяхме се с екипи от социални работници, родители и деца, в различни градове в цялата страна, от Видин до Созопол и от Гоце Делчев до Силистра.

По време на Пътуващите семинари ние разказвахме за своя опит и практики от Обединеното Кралство. Дискутирахме и споделяхме нашите разбирания за грешките и успехите си. Представяхме различни материали, разработени в Обединеното Кралство. Заедно обсъждахме предизвикателствата и възможностите за развиване и подобряване на практиките в България.

Тази книга е впечатляваща компилация на инициативите и материалите, резултат от нашите семинари, срещи и дискусии, и те са разработени с ентузиазъм и много енергия.

Препоръчвам тази книга като ресурс, като инструмент и като референтен източник на всеки, който се интересува от правата на децата в България, които участват в различни съдебни производства, независимо дали става въпрос за закрила на дете или случаят се отнася до семейни спорове, свързани с развод или раздяла на родителите.

Лондон, Септември 2015 година

Джил Тимис, социален работник

Foreword

I have had the honour and great privilege to be, since 2005, the social work part of the lawyer/ social worker team which has been the Bulgarian Children's Rights Roadshow; I have worked alongside Judge Nicholas Crichton and lawyer Miglena Baldjieva.

We started out on our adventure in 2005 and I had no idea how it would develop. I have had the great fortune to have travelled across Bulgaria visiting every one of 28 court centres and meeting with judges, social workers and other professionals committed to improving children's access to justice and better meeting children's rights to participation in court processes.

We have visited courts, family centres, social work teams and we have met parents and children in many different settings across the country from Vidin to Sozopol and from Gotse Delchev to Silistra.

During the Road Show we have shared our experiences and practice in the UK. We have discussed and shared our perceptions of the mistakes and successes and materials developed in the UK and have together considered the challenges and opportunities to develop and improve practice across Bulgaria.

This book is an amazing compilation of the initiatives and materials which have resulted from our seminars, meetings and discussions taken forward with enthusiasm and drive.

I commend this book as a resource, as a tool kit and as a reference book for anyone interested in the rights of Bulgarian children involved in court proceedings whether it be as a result of child protection concerns or family disputes following separation.

London, September 2015

Gill Timmis, social worker

Предговор

Детето е истински изследовател, който непрестанно се опитва да разбере и да назове това, което му се случва и това, което го вълнува. Това то прави като задава въпроси, слуша, играе на ужим, рисува, твори... Когато страда, то спира да изследва света и се оттегля в себе си или ставаме свидетели на различни поведения, които определяме най-често като предизвикателни, агресивни, асоциални... Срещата на детето с правосъдието винаги съвпада с много важен момент в неговия живот, с момент, в който се взема важно решение, което го засяга. Предизвикателството е дали тази среща със закона ще успее да мобилизира у детето неговата отговорност на субект, който има тяло и говори или ще отвори още по-голяма пукнатина между това, което му се случва и това, което то успява да разбере и осмисли.

Правосъдието приятел на детето е насочено към детето като към субект, който може да поеме отговорност за тялото, което обитава и за езика, който говори, а не към детето като обект, който понася пасивно не само грижите на възрастните, но и техните капризи, наказания, несправедливо отношение, готови отговори. Това означава организиране на всички нива в един съдебен процес на условия, които мобилизират у детето активния субект, който проявява отношение и съпричастност към това, което се случва около него и пряко го засяга. Единствено по този начин може да се изпълни със съдържание и да се гарантира едно от основните права на детето, а именно да бъде изслушвано и да взема участие в решения, които пряко го засягат.

Сборникът «Правосъдие - приятел на детето» не само ни запознава със стандартите, които гарантират приятелски настроено правосъдие в областта на гражданското правораздаване. Той ни представя действащи добри практики, изградени в България в процеса на една гълга и систематична работа, водена от желанието на няколко професионалисти, които не само са изключителни в своята област, но са искрено и безрезервно приятелски настроени към детето - съдия Никалъс Крайтън, гардиан Джил Тимис и адвокат Миглена Балджиева. Първата ми среща със съдия Никалъс Крайтън и с Джил Тимис беше преди повече от 12 години, когато за първи път Държавната агенция за закрила на детето организира обучителни семинари за районни и окръжни съдии във връзка с правата на детето и закрилата му от домашно насилие. Бях много притеснена как ще разговарям със съдиите. Искаше ми се да им говоря не само за правата на детето и дефинициите за домашно насилие, но и за детската сексуалност, за несъзнаваната сцена в психиката на детето, където понякога се разиграват много по-драматични конфликти от тези в съдебната зала, за особеностите в слушането и разговарянето с деца... Тогава съдия Крайтън сподели с мен за ежегодните интердисциплинари срещи, в които участва в Англия, между съдии, психолози, психоаналитици... Когато го чух да говори за това как съдиите могат да гарантират най-добрия интерес на детето и разпознах в думите и начина му на изразяване един изключително автентичен дискурс, аз се успокоих. Това ме спечели за съмишленик и през всичките тези повече от 10 години с ентузиазъм следя пътуващите семинари на съдия Крайтън и Джил Тимис в България, организирани от Миглена Балджиева и Международна социална служба, срещите им с различни съдии и логичният завършек на този процес довел до сериозна промяна в нагласите им, какъвто е проектът: «Правосъдие - приятел на детето».

Прочетох едноименната книга с интерес и вълнение. За мен, като психоаналитик и клиничен психолог, тя подреди впечатленията, знанията и преживяванията ми в областта на това, което можем да наречем «Правосъдие – приятел на детето». Дадох си сметка, че пътуващите семинари и обученията на съдии, книжките за деца и родители, представени тук като част от добрите практики, са довели до дълбоки промени в техните нагласи, които са направили възможно осмислянето на понятието за приятелски настроено правосъдие. Така си обяснявам живият интерес на съдиите по време на обученията, състояли се през 2014 година, в които имах удоволствието да участвам. Съдиите, които срещнах, задаваха истински клинични въпроси и това беше толкова смайващо и толкова различно от отношението им по време на първите семинари преди повече от 10 години, които вече споменах. И тук става дума не само за променени нагласи, а за едно силно и устойчиво във времето желание да се работи в посока на правосъдието - приятел на детето, за което свидетелстват добрите практики, представени във втората част на книгата, а именно тези специално създадени или внимателно адаптирани помещения в пилотните съдилища в Бургас, Велико Търново и Златоград, които правят възможно срещата със съда да създаде у детето чувство на доверие по време на изслушването му в съдебното производство. Във Велико Търново е създаден един малък ритуал - на стената в помещението за изчакване има детски рисунки и всяко дете бива поканено да постави цветен отпечатък на ръката си и да напише името и възрастта си отдолу, което се превръща в игра. Наблюденията показват, че повечето деца поставят своя цветен отпечатък с ентузиазъм. «Израз на тяхното доверие е фактът, че много често те решават да поставят ръката си на стената след като изслушването им вече е приключило». Бих казала, че това не е само мил жест и забавна игра. Това е свидетелство за изпълване със съдържание на понятието «правосъдие - приятел на детето». Едно дете, което се е почувствало като достойно за уважение човешко същество по време на изслушването му в съда, е склонно и желае да остави следа. И то не каква да е следа, а цветния отпечатък на ръката си, името и възрастта си. Срещата със съда за него не е била анонимна, нито потискаща, нито стряскаща. Това не е било среща между съдията и детето, обект, който понася капризите на възрастните. Това е било среща с детето, субект на собственото си желание, което участва със своето тяло, думи и мисли в съдебния процес, който го засяга. Това е истинско участие на детето в нещо, което е важно за него и така се изгражда основата на една трайна нагласа у детето – да носи отговорност и да взема участие във важните събития и ситуации в живота си.

Д-р Весела Банова, психоаналитик,
клиничен психолог, член на ГРЕТА, Съвет на Европа

Foreward

The child is a natural explorer, who incessantly is trying to understand and to verbalise what is happening to him, what is exciting for him. The child does this by asking questions, listening, pretending to play, drawing and creating ... When he is suffering, he stops exploring the world and isolates himself or we see a variety of behaviors, which we determine as challenging, aggressive, antisocial ... When the child is subject to court proceedings, it is always because he is at a very important moment in his life, when an important decision has to be taken and this decision affects his life and his opportunities. The challenge is whether we can meaningfully involve him in the proceedings in such a way that he is recognized as a responsible subject who has his body and who can speak or whether we will behave in such a way as to distance him from the court proceedings without helping him to understand what is happening.

Child – friendly justice aims to involve the child as a subject who can take responsibility for his own body and the language that he speaks, respecting that he has his own understanding of himself and can express himself. This is not about treating the child as an object who is passively cared for by adults, subject only to their whims, penalties, unfair treatment and ready answers. This means organisation of judicial proceedings on all levels, which treat the child as an active participant, who has his own understanding of what is happening around him and of what directly affects him. This is the only way to guarantee one of the basic children’s rights – the right to be heard and the right of the child to participate in the decision – making process.

The “Child – friendly justice” book not only presents child – friendly justice standards in civil law matters. It also gives the reader an glimpse of the existing good practice in Bulgaria that has resulted from the systematic hard work of a few professionals, who are not only outstanding in their fields, but are also sincerely and unreservedly child – friendly in their own practice and these are UK District Judge Nick Crichton and social worker Gill Timmis, and Mrs. Miglena Baldzhieva, who is a solicitor and a barrister. I first met District Judge Nick Crichton and Gill Timmis about 12 years ago, when the State Agency for Child Protection first organised training seminars for regional and district judges on the rights of the child and his protection from domestic violence. At that time I had serious concerns about how to talk to the judges. I wanted to speak not only about children’s rights and the domestic violence but also about the children’s sexuality, the child’s unconscious and psyche, which can create some subconscious conflicts within the child. I wanted to discuss these topics as well as the difficulties of listening to and talking with children in court proceedings. I was greatly impressed when, Judge Crichton told me about the annual inter-disciplinary meetings in England between the judges, psychologists and psychoanalysts. When I heard him speaking about judges who seek to make decisions in the best interests of the child taking into consideration input from psychology and other experts, I was impressed, relaxed and recognized an extraordinary authentic discourse in his words and in the way he was speaking. I became a great believer. For that reason I have followed with a great enthusiasm the Roadshow seminars of Judge Nick Crichton and Gill Timmis over the last 10 years in Bulgaria, organised by Miglena Baldzhieva and the International Social Service as well as their meetings with judges. Ultimately this process has lead to a real change in the judge’s attitudes, which is the “Child – friendly justice” project.

I was very excited to read the “Child – friendly justice” book. For me as a psychoanalyst and a clinical psychologist, it sets out impressions, knowledge and experience in the field we can call “Child – friendly justice”. I realised that the Roadshow seminars and the trainings of the judges, the information materials for children and parents described in this book as part of good practice, have led to deep changes in attitudes and understanding of the child – friendly justice concept. That’s how I interpret the vivid interest of the judges during the trainings that were held in 2014, and I had the pleasure to participate. The judges that I met then were asking clinical questions which was a real shift from the judges’ attitudes during the first seminars 10 years ago, mentioned above. This is not, however, only about changed attitudes, but about a firm desire to work towards achieving child – friendly justice. The good practice described in the second part of the book demonstrate these observations. The specially created and adapted rooms in the premises of the model – courts in Burgas, Veliko Tarnovo, Zlatograd and the other cities, make it possible for the child to be comfortable and confident during his hearings in the judicial proceedings. I read about a small ritual set up in Veliko Tarnovo – there are children’s paintings on the wall in the waiting room and each child is invited to make a colorful print of his hand on a poster, where he can put his name and age. This may appear to be a game. The observations show that most children put their colorful hand print with enthusiasm. “The fact that they often decide to put their hand on the wall at the end of the hearing is an expression of their trust”. I would say this is not only a kind gesture and a joyful game. This is an evidence that the term “child – friendly justice” is meaningful. A child, who feels he has been treated as a human being during the process of his hearing by the judge, is willing and ready to leave a trace. And this is not a simple trace, this is the colorful print of his hand, his name and his age. This is a concrete demonstration that the meeting with the Court was neither anonymous nor forced nor fearful. This has not been a meeting between the judge and the child as an object who is merely subject of the whims of adults. On the contrary, this has been a meeting with the child who has his own understanding of himself and his experience who can participate with his body, words and thoughts in the judicial proceedings that affect him. This is a real participation in something that is important for the child and that sets up the foundation of a new attitude of the child in the future – to be responsible and to take part in the important events and situations in his life.

***Dr. Vessela Banova, psychoanalysts,
clinical psychologist, member of GRETA, CoE***

„Била съм в съда. Бях много притеснена преди и по време на съдебното заседание. Спомням си, че беше страшно и стресиращо, защото бях в центъра на обсъжданията в залата. Родителите ми допълнително ме напругаха с коментарите и погледите си.“

*Момиче на 13 години,
изслушвано в бракоразводен процес*

Тази книга е за участието на деца в съдебни производства относно родителската отговорност и мерките за закрила на дете, които се развиват основно, но не само по Семейния кодекс, Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие.

Тя представя стандартите в областта на гражданското правораздаване за деца, които осигуряват спазване правата на детето *преди, по време и след* приключване на всяко съдебно производство, по което се засягат негови права или законни интереси.

Като илюстрация на приложимостта на предложените стандарти, в книгата са представени и добри практики, описани от различни групи професионалисти и институции. Тези практики показват как предложените стандарти могат да се използват от съдии, съдебни изпълнители, адвокати, социални работници и психолози, за да се стигне до решение, което да гарантира най-добрите интереси на детето.

Стандартите имат за свой първоизточник *Насоките на Комитета на министрите на Съвета на Европа за правосъдие-приятел на детето*¹ от 2010 година. Насоките са приети от всички 47 държави - членки на Съвета на Европа, включително и от България, като обещание за правосъдие и приятелско отношение към всяко дете, което участва в съдебни производства².

Предложените в настоящата книга стандарти са разработени по проект *„Правосъдие-приятел на детето“* и са резултат от десетгодишни целенасочени усилия на фондация *„Международна социална служба – България“* и фондация *„Детски правен център – България“*. Работата стартира през 2005 година по идея на съдия Ник Крайтън от Семейния съд в Лондон и гардиан Джил Тимис с инициативата *„Пътуващи семинари за съдии и социални работници“*.

В разработването на стандартите се включиха съдии и социални работници от Районните съдилища и Отделите *„Закрила на детето“* в Дирекция *„Социално подпо-*

¹ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/default_en.asp

² Насоки на Комитета на министрите на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето, Council of Europe / European Union, 2013, стр.10.

магане“ в следните градове: Бургас, Велико Търново, Златоград, Берковица, Благоевград, Бяла Слатина, Гълъбово, Дулово, Казанлък, Карлово, Козлодуй, Петрич, Пловдив, Разград, Разлог, Смолян, Стара Загора и Хасково, както и специалисти от Центровете за обществена подкрепа във Велико Търново и Бургас.

Процесът на изработване на стандартите включваше три етапа. По време на първото по проекта встъпително обучение през 2013 година, съдиите и социалните работници приветстваха идеята за разработване на стандарти, които да гарантират правосъдие – приятел на детето и предложиха своите идеи относно това, какво следва да включват самите стандарти, които впоследствие бяха обобщени. Второто мулти-дисциплинарно обучение през 2014 година предостави възможност на участниците да анализират обобщените предложения и да прецизират общата рамка и съдържанието на стандартите. Третата фаза обхващаше специализирана работа на специалисти по правата на детето, които изготвиха текстове на стандартите, разделени в 12 отделни групи, които впоследствие бяха представени на вниманието на всички участници в процеса.

В разработването на стандартите се включиха индиректно и деца, които са участвали в различни съдебни производства (бракоразводни дела, настаняване извън семейството, домашно насилие). Те имаха възможност да споделят своите впечатления, преживявания и препоръки за подобряване на достъпа, организирането на съдебните процедури, отношението към тях и най-вече изслушването им като участници в граждански дела.

Разработените стандарти са тествани в три съдилища - модели: Районен съд – Бургас, Районен съд – Велико Търново и Районен съд – Златоград. Част от стандартите са пилотирани и в други съдилища и социални служби в страната, включително и чрез т.нар. малки проекти, реализирани в рамките на проект „*Правосъдие-приятел на детето*“.

Като автор и съставител на настоящата публикация се надявам, че различните професионални групи, които са ангажирани пряко или косвено в разглеждането и решаването на граждански дела, в които участват деца, ще бъдат мотивирани да използват предложените стандарти и описаните практики в своята ежедневна работа. Това ще бъде доказателство, че направените, в рамките на проект „*Правосъдие-приятел на детето*“, първи стъпки са допринесли за изграждане на съдебна система в България, която да бъде приятел и която да бъде съобразена с най-добрите интереси на всяко дете, което участва в съдебни производства, по които се засягат неговите права.

София, Октомври 2015 година

Адвокат Миглена Балджиева
Ръководител на проект „Правосъдие-приятел на детето“
Международна социална служба – България

Introduction

„I have been in Court. I was very worried before and during the Court hearings. I remember, it was scary and stressful as I was in the centre of the discussions in the room. My parents further straining me with their comments and their eyes.“

*A girl, 13 years,
interviewed in divorce proceedings*

This book is about child participation in judicial proceedings regarding parental responsibility and child protection measures that are carried out mainly but not only under the Family Code, the Child Protection Act and the Protection against Domestic Violence Act.

The book proposes standards for children in civil justice that ensure effective protection of children's rights before, during and after the judicial proceedings that affect his/her rights or interests.

The book includes also good practices in the application of the proposed standards, described by various professional groups and institutions. These practices demonstrate how standards can be used by judges, enforcement judges, lawyers, social workers and psychologists in order to reach a decision, aiming to achieve the best interests of the child.

*The Guideline of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child - friendly justice*³, as of 2010, are the primary source of the proposed standards. The 47 member states of the Council of Europe, including Bulgaria, adopted the guidelines on child - friendly justice as a promise of justice and friendship treatment to every child that participates in judicial proceedings⁴.

The standards proposed in this book are drafted under the “*Child – friendly justice*” project. They are result of the focused efforts of the „International Social Service - Bulgaria“ foundation and the „Children’s Legal Centre - Bulgaria“ foundation for the last 10 years, which started in 2005 inspired by Judge Nick Crichton from the Inner London and City Family Proceedings Court and developed as an initiative called “*Roadshow for judges and social workers*” together with UK social worker Gill Timmis.

Various professionals were involved in the process of drafting standards. These were mainly judges and social workers from the Regional Courts and from the “Child Protection Departments” within the “Directorates for Social Assistance” in the following locations:

³ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/default_en.asp

⁴ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, Council of Europe Publishing, October 2011, page 10

Burgas, Veliko Tarnovo, Zlatograd, Berkovitz, Blagoevgrad, Byala Slatina, Galabovo, Dulovo, Kazanlak, Karlovo, Kozloduy, Petrich, Plovdiv, Razgrad, Razlog, Smolyan, Stara Zagora and Haskovo, as well as specialists from the Community Support Centres in Burgas and Veliko Tarnovo.

There was a three stage process in drafting the standards. We first carried out introductory training under the project in 2013. The judges and the social workers who attended welcomed the proposal to draft standards aiming to achieve child – friendly justice. The second interdisciplinary training took place in 2014 and provided opportunities for the participants to analyse the summarised ideas and to improve the proposed standards. The third stage encompassed specialized work of experts in children’s rights, who prepared the texts of the standards, divided into 12 separate groups, which were brought to the attention of all participants that were involved in the process.

Children were also involved in the process of the standards drafting. These were children, who participated in various judicial proceedings (divorce proceedings, placement outside the family, domestic violence cases). They were given the opportunity to share their views, experiences and recommendations for improving the access, the organisation of court proceedings, the way they were treated and especially the means by which their views were sought as participants in civil law cases.

The drafted standards were tested in three ‘model courts’: the Regional Court in Burgas, the Regional Court in Veliko Tarnovo and the Regional Court in Zlatograd. In addition, some of the standards were piloted in other Courts and Child Protection Departments in the country and as “small projects” that were implemented under the ‘*Child-friendly justice*’ project.

As an author and editor of this publication, I sincerely hope that the different professional groups, who are engaged directly or indirectly in judicial proceedings in civil matters involving children, will be motivated to use the proposed standards and the model of good practice in their daily work. This will be evidence that our initiative embarked on with the ‘*Child-friendly justice*’ project have contributed in the process of building a civil justice system in Bulgaria that can be a friend of the child in a way that seeks to pursue the best interests of each child that participates in judicial proceedings that affect his/her rights.

Sofia, October 2015

***Miglena Baldzheva, solicitor and barrister
Manager of ‘Child-friendly justice’ project
International Social Service – Bulgaria***

ЧАСТ ПЪРВА

Стандарти, които
гарантират правосъдие
– приятел на детето в
областта на гражданското
правораздаване

FIRST PART

Standards that guarantee
child – friendly justice
in civil law matters

Същност

Стандартите за правосъдие – приятел на детето определят изискванията за качество на гражданското правораздаване за деца в България, за да се гарантира спазване правата на детето в съдебните производства, по които се засягат неговите права или интереси. Те се отнасят основно, но не само, до производствата по Семейния кодекс, Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие.

Принципи

Предложените стандартите за правосъдие – приятел на детето са разработени на базата на осем фундаментални принципа, заложили в Конвенцията на ООН за правата на детето, Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, Насоките на Съвета на Европа за правосъдие – приятел на детето и Закона за закрила на детето:

1. Зачитане и уважение на личността на детето

Всяко дете е уникално човешко същество и като таква неговата личност, достойнство, специфични нужди и интереси трябва да се зачитат и защитават. Към всяко дете, което участва в съдебно производство, по което се засягат неговите права и интереси, или друга форма на намеса в неговия личен и семеен живот, трябва да се подхожда с уважение, грижа и справедливост, като се отчитат особеностите на конкретния случай, личната ситуация на детето, неговото благосъстояние, както и неговия физически и психически интегритет.

2. Признание на развиващите се способности и нарастващата самостоятелност на детето

Детето е самостоятелен правен субект с постепенно развиващи се способности и нарастваща самостоятелност, което всъщност е пътят на детето към зрелостта. За да се развиват способностите на детето и от там то да може да упражнява самостоятелно правата си, от родителите се очаква да му предоставят подходящи насоки и напътствия. Така родителите са в положение да изграждат постепенно самостоятелността на детето и с течение на годините да се намесват все по-малко при вземането на самостоятелни решения от негова страна.

3. Гарантиране правото на детето на личен и семеен живот

Всяко дете има право на личен и семеен живот. Правото на личен живот включва гарантиране на личното достойнство на детето, неговата нарастваща автономия, физически и психологически интегритет и взаимодействие, което то може да има с останалите, включително осигуряване на защита и неразпространение на личните данни на детето. Правото на семеен живот означава детето да поддържа близки отношения и да има стабилна връзка със своето семейство, независимо от обстоятелството, че не съществува ясно определен модел на семейство или семеен живот.

4. Отглеждане на детето в семейна или близка до семейната среда

Най-добрата среда за отглеждане и възпитание на детето е неговото семейство. В случай, че родителите създават опасност за живота и здравето на детето или му причиняват вреди, детето трябва да бъде изведено от своята семейна среда и да бъде настанено в семейството на роднини или близки за него хора, в приемно семейство или в малък семеен дом. Настаняването в институция е последна мярка за закрила на детето, която се прилага в случай, че няма възможност то да бъде настанено в друга семейна или близка до семейната среда.

5. Даване на приоритет на родителската отговорност пред отговорността на държавата

Децата са носители на признати и гарантирани от закона права, а родителите носят отговорност за тяхното осъществяване. Принципът за родителската отговорност преди всичко означава, че родителите трябва да имат отговорно поведение спрямо детето си, и че отговорността за отглеждането и възпитанието на детето принадлежи на родителите, а не на държавата. Държавата се намесва в отношенията между детето и неговите родители само тогава, когато те не могат да вземат решение за детето при раздяла или развод, както и когато не могат или не желаят да се грижат за него и така му причиняват вреди или създават опасност от причиняването на вреди.

6. Осигуряване най-добрите интереси на детето

Най-добрите интереси на детето трябва да бъдат от първостепенно значение при вземането на решение, което се отнася до него. Това означава, че професионалистите трябва да използват едни и същи критерии за тяхната преценка, включително и мнението и желанието на детето, като прилагат мултидисциплинарен и междунституционален подход. Ако в едно съдебно производство са въвлечени няколко деца, най-добрият интерес на всяко едно от тях се оценява поотделно, предвид възможния конфликт на интереси, който би могъл да съществува.

7. Недискриминация

Правата на всяко дете трябва да бъдат осигурени независимо от пола, расата, цвета на кожата или етническият произход, възрастта, езика, религията, политическите или други възгледи, националния, етническият или социалният произход, имущественото състояние, увреждането, сексуалната ориентация, половата идентичност или друг статус на детето или на неговите родители.

8. Върховенство на закона

Върховенството на закона е един от фундаменталните принципи на демократичното общество. Това ръководно начало означава, че всеки човек има права, които са описани в закона и всеки е длъжен да спазва закона, за да се реализират неговите права. Този принцип се прилага спрямо децата по начина, по който се прилага спрямо възрастните. Това на практика означава, че освен всичко друго, всяко дете има право на справедлив процес, което включва независима правна помощ и достъп до адвокат или друго лице или институция, които по силата на националното законодателство са отговорни за защита на правата на детето.

Стандарт 1

ИНФОРМИРАНЕ НА ДЕТЕТО ПО ПОВОД УЧАСТИЕ В СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

Професионалистите⁵, съобразно спецификата на всеки конкретен случай и ситуация, информират детето относно неговите права, които то има по повод на конкретно съдебно производство, в което участва или може да бъде въввлечено да участва, включително и с оглед постигане на споразумение преди започване или по време на съдебното производство. По-конкретно те предоставят информацията относно:

- правото на детето да се обърне към Дирекция „Социално подпомагане“ за информиране и консултиране и без знанието на родителите му или на лицата, които полагат грижи за отглеждането и възпитанието му⁶;
- правото на детето да се обърне лично към Дирекция „Социално подпомагане“ за съдействие при разногласие с родител⁷;
- правото на детето, ако е навършило 14 години, да се обърне към съда чрез Дирекция „Социално подпомагане“ за разрешаване на спор с родител по съществени въпроси⁸;
- правото на детето, ако е навършило 14 години, да подаде молба до съда за защита от насилие⁹;
- правото на детето на правен съвет и консултация¹⁰;
- правото на детето на процесуално представителство пред съда¹¹;
- правото на детето на достъп до безплатна правна помощ¹²;
- правото на детето на жалба във всички производства, засягащи неговите права и интереси¹³;
- правото на детето да бъде изслушано за да изрази своето мнение, желания и чувства, включително и относно възможността, детето да откаже да бъде изслушано¹⁴;

⁵ Под професионалисти в текста следва да се разбират съдии, социални работници, адвокати и психолози, които участват пряко или непряко в съдебни производства в областта на гражданското правораздаване, по които се засягат права и/или интереси на дете (предимно, но не само съдебни производства относно родителски права, лични отношения, извеждане на детето от семейство, осиновяване, защита от домашно насилие и др.).

⁶ Чл. 13 от Закона за закрила на детето.

⁷ Чл.124, ал.3, изр. първо от Семейния кодекс.

⁸ Чл. 124, ал.3, изр. второ от Семейния кодекс.

⁹ Чл.8, т.1 от Закона за защита от домашно насилие.

¹⁰ Чл.24 във връзка с чл.38 от Закона за адвокатурата.

¹¹ Чл.129, ал.2 от СК във връзка с чл.29 от Гражданския процесуален кодекс.

¹² Чл.15, ал.8 от ЗЗДет. във връзка с чл.22, ал.1, т.3, 4, 5, 6 и 7 от Закона за правната помощ.

¹³ Чл.15, ал.8 от Закона за закрила на детето.

¹⁴ Чл.15, ал.1 и 2 от Закона за закрила на детето.

Предоставянето на информация на родителите не е алтернатива на информиране на самото дете.

Информацията се предоставя на детето по подходящ начин и на език, който е разбираем, от гледна точка на неговата възраст, зрялост и развитие, и който е съобразен с произхода, пола и културата на детето.

Професионалистите използват различни информационни материали, които са специално разработени и съдържат правна и друга информация за реализиране на правото на детето на информация.

Професионалистите предоставят на детето информация за съществуващите специализирани електронни сайтове и безплатни телефонни линии за деца, от които детето може да се информира по различни въпроси, свързани с участието му в конкретно съдебно производство, да бъде консултирано, както и да получи правен съвет.

Професионалистите, както и други лица и организации, провеждат различни инициативи за да информират децата относно техните права в съда и за да повишават тяхната правна култура.

Стандарт 2

ПРОЦЕСУАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО НА ДЕТЕТО

При противоречие в интересите между детето и неговите родители или другите участващи страни, съдът назначава особен представител на детето, най-често адвокат, който го представлява в съдебното производство и защитава неговите интереси¹⁵.

Детето има право да бъде представлявано независимо от своите родители, особено в тези съдебни производства, в които родителите, друг член на семейството или лице, което се грижи за него, са предполагаеми правонарушители или извършители на престъпление.

Адвокатите се отнасят към детето като към всеки пълнолетен клиент, носител на своите права.

¹⁵ В практиката на съдилищата са се утвърдили два начина за назначаване на особен представител на детето. В съдебните производства по Закона за закрила на детето (когато детето е в риск или е настанено в специализирана институция, в приемно семейство или при близки и роднини) или по Закона за защита от домашно насилие (когато детето е пострадало от домашно насилие), съдията може да му назначи особен представител по реда на Закона за правната помощ, тъй като в тези случаи, детето има право на безплатна правна помощ. Във всички останали случаи, когато съдът констатира противоречие между интересите на детето и неговите родители, съдията може да назначи особен представител на детето по реда на чл.29, ал.4 от Гражданския процесуален кодекс. Разликата между двата способа се изразява в това, кой заплаща разноските за особения представител – адвокат. В първия случай, възнаграждението на адвоката се изплаща по реда на Закона за правната помощ, т.е. поема се от гържавата, докато във втория случай, възнаграждението се внася предварително от молителите, обикновено родители на детето, и се определя съобразно Наредбата за минималните адвокатски възнаграждения.

Адвокатите представят на съда изразеното от детето мнение по всички въпроси, които имат отношение към предмета на делото.

Дирекция „Социално подпомагане“ може да представлява детето в случаите, предвидени в закон.

Стандарт 3

ИЗЛУШВАНЕ НА ДЕТЕТО И ИЗРАЗЯВАНЕ НА МНЕНИЕ

Детето има право да бъде изслушано във всяко съдебно производство, по което се засягат неговите права и интереси.

Правото на изслушване на детето е призната и гарантирана от закона възможност, а не негово задължение. Всяко дете има право да откаже да бъде изслушано.

Целта на изслушването е детето да изрази своето мнение, възгледи и желания по всички въпроси, които се отнасят до него и са свързани с предмета на съдебното производство¹⁶.

На мнението и желанията на детето следва да се придава значение и тежест, които съответстват на неговата възраст и зрялост.

Детето може да бъде изслушано пряко от съдията или непряко - чрез неговия особен представител или представител на Дирекция „Социално подпомагане“.

На детето не може да бъде отказано да бъде изслушано единствено поради причина на неговата ниска възраст¹⁷. Съдията може да откаже да изслуша детето, само ако това противоречи на неговите най-добри интереси.

Детето трябва да бъде консултирано за начина, по който ще бъде изслушано, както и за начина, по който то желае да бъде изслушано.

Изслушването на детето се провежда от обучени професионалисти, които имат специални знания и умения за комуникация с деца.

Изслушването се провежда в подходяща среда, при благоприятни за детето условия и се използва подходящ за комуникация език, като се отчитат неговата възраст, зрялост, ниво на развитие и всякакви възможни затруднения за комуникация, които

¹⁶ За разлика от гражданското производство, в наказателния процес детето се разпитва, за да се съберат доказателства за това, дали е извършено или не е извършено определено престъпление. Така, в наказателния процес детето се разпитва като свидетел на престъпление, като обект (жертва) на престъпление или като извършител на престъпление, ако е навършило 14 години. Затова подходите за изслушване на детето в гражданското производство и разпит на детето в наказателното производство са различни и зависят от характера и вида на делото, както и от процесуалното качество на детето.

¹⁷ Съгласно чл.15, ал.2 от Закона за закрила на детето може да бъде изслушано и дете, което не е навършило 10 години в зависимост от степента на неговото развитие, като решението на съдия да го изслуша трябва да бъде мотивирано.

детето може да има, като увреждане, специфични обстоятелства на ситуацията и др.

Преди неговото изслушване, специалистите информират детето, което участва в съдебното производство, относно евентуалните последици от неговите желания и от поддържаното от него мнение. Те осигуряват на детето цялата необходима информация и му обясняват по подходящ начин възможните последици от изразените от детето желания и/или мнение¹⁸.

Професионалистите обясняват на детето, че изразеното от него мнение и желания, на които следва да се придава съответно значение и тежест, не винаги определят окончателното решение на съда. Това е така, тъй като в своята работа съдията се ръководи от най-добрите интереси на детето, които не винаги съвпадат с изразените от детето мнение и желания за това, което трябва да се случи.

Професионалистите информират детето за всяко постановено от съда решение, като допълнително му предоставят информация относно необходимостта и възможността му да обжалва или да не обжалва въпросното решение¹⁹.

Информацията за решението на съда се предоставя на език, който детето може да разбере, особено що се отнася до тези решения, които не съвпадат с изразените от него желания.

Стандарт 4

ПОДХОДЯЩА СРЕДА ЗА ИЗСЛУШВАНЕ НА ДЕТЕТО

Детето се изслушва в подходяща обстановка съобразена с неговата възраст – в адаптирана съдебна зала или в специална стая за изслушване на детето в сградата на съда или извън нея. По възможност се създават и специално оборудвани помещения – чакални, в които детето може да изчака, преди да бъде изслушано в съдебната зала.

Доколкото е възможно адаптираните съдебни зали, стаите за изслушване на детето и чакалните трябва да бъдат подредени като за деца и да създават приятелска за детето обстановка. По-конкретно:

- да бъдат боядисани в нежни, меки и предразполагащи към спокойствие и релакс цветове;
- препоръчително е съдебните зали да бъдат без подиум или повдигнат под, за да може съдийската маса и банките за страните, адвокатите и вещите лица да бъдат на едно ниво, а пейките в залата да бъдат от мека мебел;

¹⁸ Чл.15, ал.3, т.1 и 2 от ЗЗДет.

¹⁹ Чл.15, ал.3, т.3 in fine във връзка с ал.8 от ЗЗДет.

- стаите за изслушване на детето да бъдат обзаведени като традиционна детска стая с подходящи мебели и аксесоари, като например, мек диван, библиотека за книги, ниска маса и табуретки, рисунки и картини по стените и т.н.;
- да има играчки, пособия за рисуване, книги, списания, енциклопедии, информационни материали за деца и гр.

Стандарт 5

БЛАГОПРИЯТНИ УСЛОВИЯ ЗА ИЗЛУШВАНЕ НА ДЕТЕТО

Социален работник от Дирекция „Социално подпомагане“ подготвя детето за изслушване от съдията. Социалният работник обяснява по подходящ за детето начин и ако е възможно, с нагледни информационни материали, каква е целта на изслушването, как протича изслушването, кой присъства на изслушването и изобщо какво се случва в съда.

На изслушването на детето от съдията задължително присъства социален работник от Дирекция „Социално подпомагане“. По възможност, това трябва да е същият социален работник, който е подготвил детето за изслушване и който е натоварен с изготвянето на социалния доклад за съда.

При необходимост, на изслушването на детето присъства и друг подходящ специалист – психолог, психотерапевт, педагог, друг социален работник и т.н.

На изслушването на детето в съдебната зала или стаята за изслушване на детето присъстват съдията, съдебният секретар и социалният работник.

Родителите, настойникът, попечителят или лицето, което се грижи фактически за детето, както и техните адвокати, не присъстват на изслушването на детето, освен ако съдията разпорежи те да присъстват.

Съдията може да разпорежи на изслушването да присъства и друг възрастен, който е близък на детето.

Независимо, че е подготвено от социален работник за изслушването, съдията обяснява на детето защо е в съда, защо е необходимо да бъде изслушано и му предоставя информация за начина, по който ще протече изслушването.

Преди да започне изслушването, съдията предразполага детето, за да може то да се отпусне и да се намали напрежението в него. За целта, съдията може да му предостави малко време, за да свикне с обстановката, да си поиграе с играчките, да нарисова или да направи нещо, каквото пожелае, или да започне разговор на тема, която вълнува детето съобразно неговото ежедневие или интереси – компютри, филми, музика, спорт и гр.

Изслушването на детето представлява разговор между съдията и детето под формата на диалог. Съдията разговаря с детето със спокоен тон, като му предоставя възможност да сподели своето мнение, желания и чувства по всички въпроси, които се отнасят до него съобразно предмета на съдебното производство.

Ако изслушването се провежда в съдебната зала, съдията може да стане от мястото си и да отиде при детето или да повика детето при себе си, включително и да го покани да седне на неговото място, ако то пожелае.

По време на изслушването съдията може да съблече тогата си, ако прецени че това ще се отрази благоприятно върху детето.

Продължителността на изслушването трябва да отговаря на възрастта на детето, на способностите му да се концентрира и да фокусира вниманието си в разговора със съдията.

Детето се изслушва веднъж в рамките на съдебното производство пред една инстанция. Когато по изключение е необходимо детето да бъде изслушано повече от един път, за да се осигури спокойствието и увереността на детето, както и последователност на подхода на изслушване, е препоръчително то да бъде изслушано от същия съдия и в присъствието на същите лица, които са участвали преди това.

Стандарт 6

ПОДХОДЯЩ ЕЗИК ЗА КОМУНИКАЦИЯ С ДЕТЕТО

При изслушването на детето се използва език, подходящ за неговата възраст и нивото му на развитие, който детето разбира, като се отчитат обстоятелствата на конкретния случай.

Съдията постоянно проверява дали правилно е разбрал това, което детето е казало.

При необходимост, социалният работник който присъства на изслушването на детето, подпомага съдията в хода на изслушването като изменя, допълва или пояснява неговите въпроси или мнение, за да може детето да ги разбере и съответно да отговори или сподели своето мнение, желания и чувства.

Стандарт 7

ОРГАНИЗИРАНЕ НА СЪДЕБНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Съдебните заседания, в които участва дете, трябва да бъдат адаптирани към възможностите му за концентрация и обхвата на неговото внимание.

Детето не трябва да чака дълго преди да бъде изслушано, дори и тогава, когато изчаква в специално предназначени за това помещения - чакални.

Изслушването на детето трябва да продължи толкова, че детето да може да сподели своето мнение, желания и чувства, но в същото време то трябва да бъде съобразено със способностите му да се концентрира и да фокусира вниманието си върху разговора със съдията.

Предвид спецификите на психологическото развитие на детето, не се препоръчва прекъсване или спиране на изслушването на детето, освен ако това би се отразило благоприятно на неговото емоционално състояние и стабилност.

При всяко дело, по което се засягат права или интереси на дете, съдът уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ за съдебното производство.

Дирекция „Социално подпомагане“ изпраща представител, който изразява становище, а при невъзможност представя доклад.

Становището, съответно докладът, представлява професионална оценка на ситуацията на детето и предложение на Дирекция „Социално подпомагане“ като орган за закрила на детето относно това, какво трябва да се случи с детето след приключване на съдебното производство.

Докладът подпомага съдията при вземането на решение, което гарантира най-добрите интереси на детето.

Съдът определя подходящ срок за изготвянето и представянето на доклада за детето и неговата ситуация в рамките на съдебното производство. С оглед вида, характера и спецификите на конкретното дело е препоръчително този срок да бъде не по-кратък от един месец.

При необходимост от получаване на информация за детето и неговите родители от чужбина, съдилищата и Дирекциите „Социално подпомагане“ използват механизмите за международно сътрудничество в производствата с международен елемент²⁰. В този случай срокът за изготвяне и представяне на доклада от чужбина на съда трябва да бъде по-дълъг.

Професионалистите насърчават родителите да разрешават проблемите помежду си, като използват в максимална степен възможностите за извънсъдебно разрешаване на споровете, включително чрез включването им в специализирани програми, семейна медиация и други механизми за постигане на споразумение в интерес на детето.

Стандарт 8

СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДОКЛАДА НА ДИРЕКЦИЯ „СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ“

Докладът на Дирекция „Социално подпомагане“, който се представя в съдебното производство, има структура и съдържание, които са съобразени с вида и характера на съдебното производство.

Докладът съдържа и информация за неговото авторство.

Докладът се изготвя от квалифициран социален работник от Отдел „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“.

²⁰ Такива са например Хагската мрежа на съдиите, Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела, мрежата на Международна социална служба и др.

Социалният работник посещава мястото, където живее детето, за да може да придобие преки впечатления за средата, в която то се отглежда.

От гледна точка на своята структура, докладът се състои от три части: обстоятелствена част, аналитична част и заключителна част.

В обстоятелствената част се описват всички факти и обстоятелства по случая, включително и източниците на информация.

Освен информацията, предоставена от родителите и от детето, в доклада е препоръчително да се съдържат данни, събрани и от други физически и юридически лица, които познават или имат информация за детето и неговото семейство, като например членове на разширеното семейство, други роднини, учители, лични лекари, приятели на семейството, полиция, община, Национална агенция по приходите (НАП), Национален осигурителен институт (НОИ), доставчици на социални услуги за деца и семейства и т.н.

В аналитичната част социалният работник интерпретира фактите и обстоятелствата, описани в обстоятелствената част, от гледна точка на своите специфични знания и умения.

Събраните факти и обстоятелства, както и техният анализ кореспондират с критериите за преценка на най-добрите интереси на детето²¹.

Докладът завършва със заключение, в което социалният работник дава своето професионално становище относно това, какво трябва да се случи с детето след приключване на съдебното производство.

Родителите и детето, ако е навършило 14 години, имат право да се запознаят със съдържанието на изготвения доклад, което се отбелязва в самия доклад²².

Родителите и детето, ако е навършило 14 години, имат право да получат от Дирекцията „Социално подпомагане“ заверен екземпляр от социалния доклад.

Докладът се изпраща на съда преди започване на съдебното заседание.

Социалният работник, който е автор на доклада, задължително участва в съдебното заседание, за да може да отговори на въпросите, които евентуално съдията, страните и техните адвокати, могат да поставят, с оглед изясняване на фактите и обстоятелствата от значение за съответното производство.

Социалният работник, който е изготвил доклада, информира съда в случай, че детето и/или неговите родители са били насочени към Център за обществена подкрепа или друга социална услуга в общността. Съдията може да изиска по делото изготвения по случая доклад от доставчика на социалната услуга²³.

²¹ § 1, т.5 от Закона за закрила на детето.

²² Такава възможност предвижда чл.26 и следващите от Закона за защита на личните данни, в какъвто смисъл са и становищата на Комисията за защита на личните данни, публикувани на интернет страницата на Комисията (вж. Становище с рег. № ЗАП – 106/2014 г. и рег. № П – 126/2015 г. от 26.02.2015 г., както и Становище с рег. № П – 2356/2015 г.).

Повече информация: <https://www.cdpd.bg/index.php>

²³ Районен съд – Велико Търново има такава практика: съдията изисква и прилага по делото изготвения от Центъра за обществена подкрепа във Велико Търново доклад.

Стандарт 9

МУЛТИДИСЦИПЛИНАРЕН И МЕЖДУИНСТИТУЦИОНАЛЕН ПОДХОД

Професионалистите се стремят в своята работа да придобият в максимална степен цялостно разбиране относно детето и да направят адекватна оценка на неговата ситуация от гледна точка на неговите физически, психически, образователни, социални и правни потребности.

Различните професионалисти си сътрудничат като прилагат мултидисциплинарен и междуинституционален подход в своята работа, за да се стигне до решение, което да гарантира най-добрите интереси на детето.

Всички професионалисти използват обща рамка за оценка на детето и неговата ситуация, като прилагат критериите за преценка на най-добрите интереси на детето²⁴, които включват:

- желанията и чувствата на детето;
- физическите, психическите и емоционалните потребности на детето;
- възрастта, пола, миналото и други характеристики на детето;
- опасността или вредата, която е причинена на детето или има вероятност да му бъде причинена;
- способността на родителите да се грижат за детето;
- последиците, които ще настъпят за детето при промяна на обстоятелствата;
- други обстоятелства, имащи отношение към детето.

Стандарт 10

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЕ В ИНТЕРЕС НА ДЕТЕТО. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЪДЕБНОТО РЕШЕНИЕ

Съдията трябва да вземе решение за детето в разумен срок.

Решението трябва да гарантира най-добрите интереси на детето.

Всяко решение, което касае права или интереси на дете, трябва да бъде изпълнено своевременно.

Принудително изпълнение на съдебно решение относно местоживеее на детето, родителски права и режим на лични отношения с детето трябва да бъде осъществено, след като са изчерпани всички възможности за доброволно изпълнение.

²⁴ § 1, т.5 от Закона за закрила на детето.

Стандарт 11

СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ

Специализацията на професионалистите се осъществява чрез обучение.

Всички професионалисти, които работят с или за деца задължително преминават през обучение относно правата и потребностите на децата от различните възрастови групи и относно спецификата на съдебните производства, по които се засягат права или интереси на дете.

Професионалистите, които имат пряк контакт с детето, трябва задължително да бъдат обучени как да общуват с деца на различна възраст и етапи на развитие, включително и с деца в ситуация на особена уязвимост.

Обучението на професионалистите е встъпително (базисно) и текущо (специализирано).

Обучението по специфични теми може да бъде мултидисциплинарно, т.е. между различни професионалисти, което се насърчава.

Съдиите се обучават в Националния институт на правосъдието по специално разработени програми.

Социалните работници от Дирекциите „Социално подпомагане“ се обучават в Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи²⁵ по специално разработени програми.

Адвокатите, които представляват деца или родители по повод на техните деца, трябва да имат специални знания относно правата и потребностите на децата и умения да общуват с деца съобразно тяхната възраст, разбираня и ниво на развитие, за което получават непрекъснато и задълбочено обучение. Адвокатите могат да се обучават в Центъра за обучение на адвокати²⁶ по специално разработени програми.

Обучения на професионалистите може да се предоставят и от други лица и организации.

Стандарт 12

СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОГРАМИ И УСЛУГИ

Създават се специализирани програми и услуги, които подкрепят детето и неговото семейство преди, по време и след приключване на съдебното производство.

²⁵ Дейността на този център е уредена от Устройствения правилник на Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи. ДВ, бр.59 от 03.08.2012 г.

²⁶ Центърът за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“ е фондация, учредена с решение на Висшия адвокатски съвет от 2005 г., на основание Закона за адвокатурата. Една от основните цели на Центъра е да предоставя обучение, както и да поддържа и повишава квалификацията на адвокатите.

Професионалистите предоставят по подходящ начин на детето и неговите родители достатъчно информация за наличните специализирани програми и услуги.

Професионалистите насочват детето и неговите родители към програмите и услугите, които се ползват на доброволен принцип и са съобразени с обстоятелствата на всеки конкретен случай, както и към медиация, включително международна семейна медиация.

Програмите и услугите са превантивни и терапевтични и предвиждат социална, здравна, образователна, правна и друга необходима подкрепа, съдействие и интервенция.

Препоръчително е програмите и услугите да бъдат безплатни за детето и неговите родители. Това не изключва възможността за заплащане на минимални такси.

Преглед

За да се гарантира правосъдие – приятел на детето предложените стандарти трябва редовно да бъдат прегледани с цел тяхната актуализация.

ЧАСТ ВТОРА

Добри практики

SECOND PART

Good practices

Стандарт 1

**ИНФОРМИРАНЕ НА ДЕТЕТО ПО
ПОВОД УЧАСТИЕ В СЪДЕБНИ
ПРОИЗВОДСТВА**

Standard 1

**PROVISION OF INFORMATION
TO THE CHILD WITH RESPECT
TO HIS/HER PARTICIPATION IN
JUDICIAL PROCEEDINGS**

„Моята книжка“ – поредица от информационни материали за деца

Цели на добрата практика:

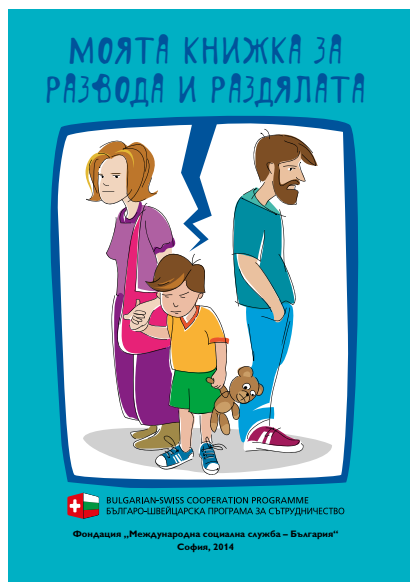
Да се осигури правото на детето на информация по повод участието му в различни съдебни производства по Семейния кодекс (Моята книжка за развода и раздялата), по Закона за закрила на детето (Моята книжка за настаняването на детето извън семейството) и по Закона за защита от домашно насилие (Моята книжка за домашното насилие).

Организация, която прилага добрата практика:

Издател на трите информационни книжки е фондация „Международна социална служба–България“ (МСС-България).

Описание:

Книжките са предназначени за деца, които участват в съдебни производства по Семейния кодекс, Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие.

„Моята книжка за развода и раздялата“ има за цел да помогне на детето да разбере какво ще се случи с него, когато родителите му вече не живеят заедно. По-конкретно, тя ще му помогне да си отговори на следните въпроси:

- какво е развод или раздяла;
- могат ли родителите да постигнат споразумение за това, какво ще се случи с детето след развода или раздялата;
- ако родителите не се договорят, как съдията решава къде да живее детето; как ще се упражняват родителските права, т.е. как ще се вземат важните за детето решения; какви контакти детето ще има с нерезидентния родител;
- какво се случва с братята и сестрите на детето;
- защо, как и къде се изслушва дете, чиито родители се разделят или развеждат и т.н.

„Моята книжка за настаняването на детето извън семейството“ обяснява на детето:

- кога едно дете е в риск и защо детето се разделя от родителите си;
- къде може да бъде настането детето и за колко време;
- кой ще се грижи за него, докато то не живее при родителите си;
- какво означава семейство на близки и роднини, приемно семейство, център за настаняване на деца от семеен тип и институцията за деца;
- кой и как взема решение за извеждане на детето;
- как се преценява кое е по-добро за детето - да остане при родителите си или да бъде настанено на друго място;
- какво се случва в съда и как детето се изслушва.

„Моята книжка за домашното насилие“ представя следната информация на детето:

- какво е домашно насилие;
- какви са видовете насилие;
- кой може да упражнява домашно насилие;
- какво може да се направи, за да се спре домашното насилие;
- към кого може да се обърне детето в случай на насилие;
- какво ще се случи с детето, ако е жертва на насилие;
- какво ще се случи с този, който упражнява домашното насилие;
- какво може да направи съдията, ако установи, че е извършено домашно насилие по отношение на дете;
- как и къде съдията може да изслуша детето, ако то е жертва на домашно насилие.

Книжките не предоставят информация за преживяванията и чувствата на детето, когато то се намира в конкретна ситуация, а по-скоро му обясняват по подходящ за него начин и на разбираем език какво разпорежда законът.

Освен информацията за правото, в книгите има и игри за децата – кръстословици, пирамиди, сканди, за да могат децата да бъдат не само ангажирани, но да могат спокойно и най-вече с интерес да се запознаят с представеното съдържание.

Те съдържат и статистическа информация под формата на въпроси, зададени в началото, отговорити на които могат да бъдат намерени в края на всяка книга.

В книгите има и любопитна информация за популярни личности, които или са деца на разведени родители или са били жертви на домашно насилие или са живяли извън семейството си и въпреки това са постигнали целите си и са станали известни хора, като например Адел, Джон Ленън, Майкъл Джексън и др.

Във всяка книга има и речник на гумите и изразите, които всяко дете може да чуе в отдел „Закрила на детето“ или в съда, но не знае или има съмнение относно тяхното значение.

Независимо, че са предназначени за деца, книгите могат да се използват от социалните работници, от съдиите и от гоставчиците на социални услуги при подготовката на детето за изслушване, както и по време на неговото изслушване.

Кога и как възниква добрата практика:

Моята информационна книга представлява поредица от информационни материали за деца, които участват в различни съдебни производства в областта на гражданското правораздаване. Разработени са в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

През 2012 година МСС-България издава първата книга от представената поредица, озаглавена „Моята книга за приемната грижа“.

Целеви групи:

Информационните книги са предназначени за деца над 10 години, които участват в граждански процедури, и които по силата на българското законодателство следва да бъдат изслушани от всеки административен или съдебен орган, пред който има висящо производство, по което се засягат права или интереси на дете.

Процес на изработване на практиката:

В разработването на книгите изцяло е спазен принципът за участие на детето, залегнал в Конвенцията на ООН за правата на детето.

В подготовката на информационните материали са участвали деца на възраст от 10 до 18 години от Комплексите за социални услуги в Смолян и Търговище, управлявани от МСС-България, както и деца от Центъра за настаняване от семеен тип в Попово. Това са деца, които са преминали през системата за закрита на детето и са участвали в съдебни заседания по различни граждански производства.

Децата са помолени под формата на ролеви игри, мозъчни атаки и дискусии, да споделят своите преживявания и усещания по време на участието им в съответните производства, както и да направят своите препоръки, как системата да работи в интерес на детето, така че то да не се травмира и да бъде подготвено, когато трябва да участва в граждански дела, включително, за да бъде изслушано.

Финансиране:

Средствата за разработването, издаването и разпространението на информационните книжки за деца са осигурени в рамките на проект „Партньорство за ефективни и достъпни услуги по превенция на институционализацията на деца”, изпълняван от МСС-България, финансиран от Българо-швейцарската програма за сътрудничество по тематичен фонд “Фонд за реформи, свързани с участието на гражданското общество”, чрез която се съфинансират част от дейностите по проект „Правосъдие – приятел на детето”.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Информационните книжки могат да бъдат определени като добра практика, тъй като:

- те гарантират правото на детето на информация, която е предоставена по подходящ за него начин и на разбираем език;
- разработени са с активното участие на деца, които са преминали през системата за закрила на детето и съдебната система;
- улесняват професионалистите в работата им с деца.
- могат да се използват от всички социални служби, съдилища и гоставчици на социални услуги в страната;
- достъпни са и в електронен вариант на интернет страницата на МСС – България.

Допълнителна информация:

Информационните книжки са достъпни в електронен вариант на интернет страницата на МСС – България²⁷.

Представените информационни материали за деца се използват и за обучение на студенти по социална работа в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград.

„My booklet“ – a series of information materials for children

This section provides information about 3 booklets produced for children in child-friendly language. The booklets aim to explain what the law says when children find themselves involved in divorce or separation proceedings; when children are placed outside the family, or if they suffer as a result of domestic violence. More specifically, the booklets describe why and how the children will be seen by the judge in order to ensure their right to express opinion. The booklets include games and puzzles, statistics in the form of questions and answers and information about famous people who experienced child abuse or whose parents divorced or who were placed outside their family when they were children.

²⁷ <http://iss-bg.org>

Повишаване правната култура на децата

Цели на добрата практика:

Практиките имат за цел да утвърждават върховенството на закона и доверието в съда чрез създаване у детето на най-общи представи за съдебните процедури и институциите, които могат да защитят неговите права и интереси.

Организация, която прилага добрата практика:

- Районен съд – Хасково, Окръжен съд – Хасково, Окръжна прокуратура – Хасково и Районна прокуратура – Хасково;
- ГПЧЕ „Проф. г-р Асен Златаров“ – Хасково, ПМГ «Акаг. Боян Петканчин» – Хасково, ФСГ «Атанас Буров» – Хасково, доброволци от Превантивно – информативен център по наркотични вещества към Младежки център – Хасково, както и ученици от групи учебни заведения в Хасково.

Описание:

През 2013 година, в Деня на отворените врати, са проведени дискусии с децата за спецификата в работата на съдебните институции. Представена е организацията на работа на съдиите, прокурорите и съдебните служители, съдебните процедури, работата и функциите на съдебните служби. Посетени са различните служби, деловодства, регистратури и съдебни зали, както и Информационния център на Окръжен и Районен съд – Хасково. Децата са имали възможност да присъстват на съдебно заседание на Окръжен съд – Хасково. На учениците са обяснени използваните в процеса процедури и тяхното значение. Дадени са отговори на задаваните от тях въпроси по повод работата на съда и прокуратурата. Децата са запознати от председателя на Районен съд – Хасково с начина на разпределение на съдебните дела, с интернет страницата на съда, с начина на публикуване на съдебните актове и с възможностите за получаване на информация от нея.

В Деня на отворените врати през 2014 година са проведени две събития: „Председател на съд за един ден“; и „симулиран съдебен процес“ по наказателно дело от общ характер.

Симулираният процес е представен от ученици от ГПЧЕ „Проф. г-р Асен Златаров“, членуващи в клуб „Моите права“ и клуб „Гражданско образование“. На участниците и на директора на гимназията са връчени грамоти за успешното сътрудничество.

Кога и как възниква добрата практика:

През 2013 година, по инициатива на Висшия съдебен съвет, в Съдебната палата в Хасково се провежда инициативата „Ден на отворените врати“.

Симулирани съдебни процеси се провеждат периодично в Районен съд – Хасково по инициатива на ученици от горните класове на обучение и техни преподаватели от учебни заведения в Хасково, подкрепена от магистратите в Районен съд – Хасково.

Целеви групи:

Ученици от горните класове на обучение в учебни заведения в Хасково.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Практиките дават възможност за популяризиране дейността на съда и прокуратурата сред младежите, за утвърждаването у тях на уважение и доверие към закона и институциите, за повишаване на правната им култура и за формирането им като личности.

Допълнителна информация:

Практиките са отразени във всички местни медии.

Публикувана е информация в интернет страницата на Районен съд – Хасково²⁸.

Инициативите са отразени в Годишните доклади за дейността на Районен съд – Хасково през 2013 и 2014 година, които също публикувани на интернет страницата на съда.

Raising legal awareness of children

This initiative was in three parts: “Open day”, “Chair of the Court for one day” and “Simulated trial”. The aim was improve the application of the principles and to increase the confidence of children in the Court and to inform children of how judicial proceedings and legal institutions have responsibilities to protect their rights and interests. The initiative took place in the Regional Court in Haskovo.

²⁸ <http://iss-bg.org>

Седмица на детската превенция

Цели на добрата практика:

Целта на тази инициатива е да се повиши правната култура и познания на децата чрез обучителни материали, включени в мултимедийна презентация, разработена от съдии, при съобразяване на препоръки в тази насока от различни проекти за работа с деца в областта на детското правосъдие, помагала, международни актове и стандарти.

Чрез повишаване на правната информираност на децата за правата и задълженията им при участие в съдебните процедури се цели да се обезпечи и по-ефективно детската превенция, както и да се мотивират и насърчават децата да упражняват правата си пълноценно.

По-добрата правна информираност на децата е предпоставка и за направата на информиран избор за това, дали да бъдат пълноценни и добросъвестни граждани на обществото или правонарушители, с всички негативни социални последици за тях от това.

Организация, която прилага добрата практика:

Районен съд – Благоевград.

Описание:

В Съдебната палата в Благоевград се провеждат изнесени уроци по детско правосъдие съвместно от съдии при Районен съд – Благоевград и прокурори при Районна прокуратура – Благоевград.

Правната информацията за децата, в рамките на изнесените уроци, е адаптирана специално към детската възраст и психика. Подготвени са два обучителни панела за ученици от 10 до 13 години и съответно за ученици от 14 до 17 години, с оглед на различните правни последици за децата на такава възраст по действащото в страната ни законодателство.

В рамките на изнесените уроци, на децата се предоставя информация за техните права и задължения при участието им в съдебните процедури. На децата се разяснява ролята на съда, на прокуратурата и на защитника-адвокат, като се информират за последиците и алтернативите за тяхното наказване, при извършване на правонарушение или престъпление.

Децата се информират и към кого могат да се обърнат най-бързо и лесно за помощ, когато са свидетели на престъпление, когато са пострадали от престъпление, когато са в условия на домашно насилие или бъдат поставени в риск.

Мултимедийната презентация на информацията е подходящо илюстрирана със запомнящи се картинки – символи по всяка тема. На децата се предоставят и информационни брошури, изготвени по основните насоки на ООН за правата на детето, включително и насоките от Рио и Правилата от Хава на връзка с участието им в съдебните процедури.

По време на обучението и след представяне на информационните панели, децата могат да задават въпроси по темите към участващите в обучението за геня съдии и прокурори.

Кога и как възниква добрата практика:

В периода от 3 до 17 Декември 2014 година е проведена първата такава инициатива.

Предстои такава инициатива и през 2015 година, както и ежегодно продължаване на същата със съответните целеви групи.

Целеви групи:

Целевата група са деца – ученици от всички училища в Благоевград в двете възрастови групи:

- от 10 – 13 години;
- от 14 – 17 години.

Процес на изработване на добрата практика:

Добрата практика се осъществява в изпълнение на заложените Стратегически цели в Плана за управление на Районен съд – Благоевград на ръководството на съда и желанието на районните магистрати да подпомогнат детската информираност за съдебните процедури с тяхно участие, както и детската превенция в община Благоевград, за която няма друг орган или институция, ангажирани да полагат адекватни усилия, въпреки сериозният дефицит и необходимост от такава активност на държавата и институциите.

Обучителните панели са изработени основно с активността на Председателя и на ръководителите на гражданското и наказателното отделение в Районен съд – Благоевград. Презентацията е съгласувана и със съдиите, като повечето от тях изразяват желание и лично да участват в изнесените уроци по детско правосъдие в

Съдебната палата. Аналогична е и активността на прокурорите при Районна прокуратура – Благоевград, които даже предлагат да участват на ротационен принцип, почти всички, за всеки отделен ден на обучение.

Описаните инициативи създават у децата необходими най-общи представи за съдебните процедури, както и доверие към институциите, които могат да защитят техните права и интереси. Те дават възможност за популяризиране дейността на съда и прокуратурата сред младежите, за утвърждаването у тях на уважение и доверие към закона и институциите, за повишаване на правната им култура и за формирането им като личности.

Финансиране:

Тази инициатива е реализирана предимно и основно с влагането на времеви ресурс от страна на съдии, а информационните брошури са финансирани от бюджета на Районен съд – Благоевград и разходите за тях са само цената на консумативите, което е един минимален финансов разход, но с висока полезност за децата.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

След провеждането на всяко обучение, на децата и техните преподаватели, които ги придружават в съдебната палата, се раздават на случаен принцип анкетни карти за оценка на инициативата и нейната полезност. След анализ на върнатите попълнени анкети от различните училища, се констатира пълно единодушие, и на деца и на преподаватели, за полезността на инициативата и желание за нейното продължаване и за в бъдеще с участието и на други, необучени до сега ученици.

След обучението децата се чувстват по-информирани за правата си, по-подготвени, по-уверени и по-мотивирани да ги упражняват и защитават. Това, от една страна, ги прави по-пълноценни и равностойни участници в съдебните процедури, а от друга страна, улеснява достъпът им до правосъдие и обезпечава тяхната превенция.

Допълнителна информация:

Практиката е анонсирана и представяна през целият период, включително и чрез интернет сайта на съда, като за нея е отделено специално подменю в основната и първа страница на сайта озаглавено „Седмици на детската превенция“²⁹. Публикуван е и фотоалбум от инициативата с различните училища и целеви групи.

Стартирането на инициативата е отразено както в местното радио, така и в другите местни медии (ежедневник: вестник“Струма“).

Изготвени са брошури за правата на децата в съдебните процедури по Конвенцията на ООН за правата на детето и различни цветни дуплянки, които се раздават на всички участници – деца в обучението и на техните преподаватели. Подготвени са и два различни мултимедийни обучителни панела за всяка от двете целеви групи деца.

Приложения:

Плакат, който предоставя информация на обществеността в Благоевград за организирането на седмиците на детската превенция.

²⁹ <http://blagoevgradrc.judiciary-bg.org/>

Week of the child prevention

Judges from the Regional Court and prosecutors from the Prosecution Office organized open days for children of school age in the premises of the Court palace in Blagoevgrad. The information, in the form of a power point presentation with a lot of pictures and photos, is adapted to the age and the development of the children. There are two training panels for students aged 10 to 13 and 14 to 17. The children were informed about the law and their rights when they participate in judicial proceedings as witnesses, victims of crime or domestic violence, offenders or when they are at risk and have to be placed outside of the family. The trainers (judges and prosecutors) explained to the children about the Court and the Prosecution Office as well as the functions of the lawyers. The aim was to raise their awareness about the legal system and its role to protect human and particularly children's rights.

Стандарт 2

ПРОЦЕСУАЛНО
ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО
НА ДЕТЕТО

Standard 2

LEGAL REPRESENTATION
OF THE CHILD

Особен представител на детето

Цели на добрата практика:

Описаните практики се отнасят до съдебните производства по Закона за закрила на детето и гарантират:

- спазване на законно регламентираните срокове за незабавно насрочване и разглеждане на делото;
- попълването на делото с всички относими към предмета на делото доказателства;
- осигуряване в максимална степен и обем на правата, в това число процесуалните права и законните интереси на детето.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиките са утвърдени и се прилагат от Районен съд – Разлог.

Описание:

В Районен съд – Разлог делата, които се разглеждат по реда на Закона за закрила на детето (настаняване на дете извън семейството, прекратяване на настаняването и промяна на мярката за закрила), се образуват незабавно. Това се осъществява след предварително съгласуване между представител на Дирекция „Социално подпомагане” – Разлог и съответния дежурен съдия, определен въз основа на утвърдени месечни графици на съда. Предварителното съгласуване между дежурния съдия и социалния работник позволява насрочването и разглеждането на делото да се осъществи в деня на внасяне на исканията за настаняване в съда, включително и събирането на всички относими към случая доказателства. Последното, като положителна практика, която се отнася до осъществяването на действия по подготовка на делото, има своето проявление и при гарантиране на процесуалните права на детето, чрез предоставяне на нормативно регламентирана правна помощ в предвидените хипотези, а именно на основание чл. 23, ал. 1 от Закона за правната помощ във връзка с чл. 15, ал. 8 от Закона за закрила на детето. Позовавайки се на цитираните текстове, съдът допуска правна помощ на ненавършило пълнолетие дете във всяко производство по Закона за закрила на детето, засягащо неговите права или интереси, с нарочно разпореждане (определение) и след съгласуване с Адвокатски съвет – Благоевград, за определяне на особен представител от списъка на дежурните адвокати, регистрирани в Националното бюро за правна помощ, предхождащо разглеждането на делото.

Към горното следва да се добави и следващата утвърдена в съда практика по делата образувани по реда на Закона за закрила на детето, изразяваща се в постановяване на решенията в деня на приключване на производството, и обявяването им в присъствието на страните, а не в законно регламентирания едномесечен срок.

Кога и как възниква добрата практика:

Добрите практики възникват при прилагането на Закона за закрила на детето, както и след приемането на Закона за правната помощ и възможностите, които последният предоставя за процесуално представителство на децата в риск, включително за деца, настанени в приемни семейства или в семейства на роднини или близки по Закона за закрила на детето.

Целеви групи:

Деца, чиито права и интереси се засягат в производствата по Закона за закрила на детето.

Процес на осъществяване на добрата практика:

Практиката е съгласувана с Дирекция „Социално подпомагане“ – Разлог и Адвокатска колегия – Благоевград и е утвърдена от Районен съд – Разлог.

Финансиране:

Заплащането на правна помощ за дете, което е субект в производствата по Закона за закрила на детето, се финансира от Националното бюро за правна помощ, в рамките на Закона за правната помощ.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Описаните практики гарантират спазване правата на всяко дете по време на производствата по Закона за закрила на детето за предприемане, прекратяване или промяна на мярка за неговата закрила (настаняване при близки или роднини, в приемно семейство, в социална услуга – резидентен тип или специализирана институция).

По-специално, практиките осигуряват правото на детето да бъде представлявано от особен представител, при противоречие между неговите интереси и тези на неговите родители, каквито са обикновено случаите на децата, които са в риск.

От друга страна, те осигуряват прилагане на принципа за незабавност на действията по закрила на детето, който е заложен в Закона за закрила на детето.

**Определение
за допускане предоставяне на правна помощ
на основание чл. 23, ал. 1 от ЗПП във вр. с чл. 15, ал. 8 от ЗЗДет.**

Производството е образувано по молба, депозирана от Дирекция „Социално подпомагане” гр. ххх, представлявана от Директора ххх, с искане за прекратяване на настаняване на детето ххх, ЕГН хххххххххх в семейството на близки и роднини – семейството на ххх и ххх (баба и дядо на детето по майчина линия), с постоянен адрес: село ххх, община ххх, ул. „ххх” № ххх.

На основание чл. 23, ал. 1 от ЗПП във вр. с чл.15, ал. 8 от ЗЗДет. съдът счита, че следва да бъде допусната правна помощ на ненавършилото пълнолетие дете ххх, ЕГН хххххххххх за настоящото производство, за сягащо неговите права и интереси, включително и в хипотезата на нормативно регламентирана по силата на закон задължителна адвокатска защита.

Водим от горното, съдът

ОПРЕДЕЛИ:

ДОПУСКА предоставяне на правна помощ по гр. дело № ххх по описа на Районен съд – Разлог за хххх год., при условията на чл. 23, ал. 1 от Закона за правната помощ – „задължително процесуално представителство” на ненавършилото пълнолетие дете ххх, ЕГН хххххххххх, образувано по молба, депозирана от Дирекция „Социално подпомагане” - ххх, представлявана от Директора ххх, с искане за прекратяване на настаняване на детето ххх, ЕГН хххххххххх в семейството на близки и роднини – семейството на ххх и ххх (баба и дядо на детето по майчина линия), с постоянен адрес: село ххх, община ххх, ул. „ххх” № ххх.

УКАЗВА да се изпрати писмо до Адвокатски съвет на Адвокатска колегия – хххххххххх, с което да се изиска да бъде посочен адвокат, вписан в Националното бюро за правна помощ, който да осъществи, допусната правна помощ.

Определението не подлежи на обжалване.

Районен съдия: (погнус)

**Определение
за назначаване на особен представител на непълнолетно дете**

Следва да бъде назначен за особен представител на непълнолетното дете ххх, ЕГН хххххххххх, адвокат ххх от АК – хххххххххх, регистриран в НРПП с № ххххх, определен след съгласуване с адвокат ххх, Адвокатски съвет на Адвокатска колегия – хххххххххх.

Водим от горното, съгът

ОПРЕДЕЛИ:

НАЗНАЧАВА за особен представител на непълнолетното дете ххх, ЕГН хххххххххх, адвокат ххх от Адвокатска колегия – ххх, регистриран в НРПП с № ххх, определен след съгласуване с адвокат ххх, Адвокатски съвет на Адвокатска колегия – ххх.

Районен съдия: (погнус)

Guardian ad litem of the child

Judicial proceedings under the Child Protection Act (placement of the child outside the family, termination of the placement and alteration of the child protection measure) are initiated immediately in the Regional Court in the town of Razlog. This means that the Court hearings are held the same day, i.e. the day of the registration of the CPD application regarding the child protection measures under the Child Protection Act. This is done due to the coordination between the representative of the Child Protection Department (CPD) and the judge on duty for the day.

The coordination between the social worker and the judge also allows appointment of a guardian ad litem of the child concerned, which practice is based on the texts of the Legal Aid Act and the Child Protection Act. The Court allows legal aid for the child with a special Court order. This is coordinated between the Court and the BAR association in Blagoevgrad, which appoints a guardian ad litem from the list of the lawyers on duty who are registered at the National Bureau for Legal Aid. The appointment is done before the Court hearings.

The last but not the least is related to the announcement of the judgement. It is carried out also immediately by the judge at the day, when the hearings are completed and in the presence of the parties (usually this is done within one month, which term is envisaged in the civil law procedural code).

Стандарт 3

ИЗСЛУШВАНЕ НА
ДЕТЕТО И ИЗРАЗЯВАНЕ
НА МНЕНИЕ

Standard 3

HEARING OF THE CHILD
AND EXPRESSION OF

Практически съвети за изслушване на детето:

- Оставете детето да говори, дори това което казва, да няма връзка с предмета на делото;
- Повече слушайте детето и по-малко говорете;
- Слушайте търпеливо и внимателно;
- Показвайте, че слушате, като кимате с глава или издавате звуци на интерес или съгласие;
- Изразявайте се с прости думи, които детето познава и които са съобразени с възрастта му;
- Постоянно проверявайте дали детето е разбрало казаното от вас – искайте от детето обратна връзка, като например го попитате „и така, от това, което каза, прав ли съм да мисля, че ...“;
- Използвайте отворени въпроси като например „разкажи ми за ...“, „какво се случи когато ...“ и т.н.;
- Въздържайте се от затворени въпроси, които изискват отговор „да“ или „не“;
- Не говорете на детето за вашите лични преживявания или за преживяванията на вашите деца.

Стандарт 4

ПОДХОДЯЩА СРЕДА ЗА
ИЗСЛУШВАНЕ НА ДЕТЕТО

Standard 4

APPROPRIATE
ENVIRONMENT FOR
HEARING OF THE CHILD

Институции и процедури – приятел на детето

Цели на добрата практика:

Да се осигури благоприятна среда в сградата на Съдебната палата в Бургас за изслушване на деца, които участват в съдебни производства, като част от прилагане на стандартите, които гарантират правосъдие – приятел на детето.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката се прилага от Районен съд – Бургас.

Описание:

Практиката включва адаптиране на съдебна зала за целите на съдебните производства, в които участват деца, както и изграждане на т.нар. *стая за деца*.

Адаптираната съдебна зала № 8 е предназначена за разглеждане на граждански дела, като с предимство се ползва за разглеждане на дела, в които участват деца. Това, което отличава адаптираната съдебна зала от всички останали зали, е нейната подредба, която е реорганизирана в съответствие с възприетия в международната практика принцип за осигуряване на равнопоставеност на участниците в гражданския процес, в който се засягат права или интереси на деца. За първи път в България съдебният състав, страните и техните процесуални представители, как-

то и останалите участници в съдебното производство: представители на Дирекция „Социално подпомагане“, вещи лица, психолози, свидетели и др., са позиционирани на едно ниво, без да има издигнати подиуми или съдийски банки. Това обзавеждане създава обстановка, която предразполага родителите и създава относително благоприятна среда, която да намали напрежението и стреса у детето, което участва в съдебното производство. Адаптираната съдебна зала е допълнително оборудвана с озвучителна и звукозаписна техника, с която да се обезпечи технически провеждането на открит, ефективен и справедлив съдебен процес. Предвид спецификата на разглежданите дела, в които се решават интересите, а в много случаи и съдбите на децата, коректното и точно протоколиране в съдебната зала е от изключителна важност, за да се гарантира справедливо решение, което защитава в максимална степен правата и интересите на децата, които участват в съдебния процес.

В съдебната палата е изградено още едно помещение, наречено „стая за деца“. Стая № 111 е обзаведена и оборудвана така, че да предлага близка до семейната на детето среда. Стаята за деца се използва за:

- изслушване на дете, участник в съдебно производство по Семейния кодекс, Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие;
- провеждане на консултация между социален работник / психолог с дете, участващо в съдебния процес;
- място, в което детето може да изчака своето или на свои близки участие в съдебния процес.

Освен за изслушване на деца по граждански дела, стаята предоставя възможност за изслушване на малолетни или непълнолетни участници в наказателния процес, независимо от това дали са жертви, пострадали, извършители.

Адаптираната съдебната зала и стаята за деца са разположени на първия етаж в сградата на съдебната палата, с оглед осигуряване на близост и безопасно участие на децата в процеса.

При оборудването и организацията на погреббата са взети предвид съветите съдия Ник Крайтън от Семейния съд в Лондон и гардиан Джил Тимис от организацията КАФКАС, както и на специалистите от Международна социална служба – България.

Кога и как възниква добрата практика:

Идеята за създаване на подходяща среда за изслушване на деца възниква по време на участието на съдии и част от ръководството на съда в първото встъпително обучение по проект „Правосъдие – приятел на детето“ през 2013 година. Практиката се реализира със съдействието на Международна социална служба – България през 2014 година.

Целеви групи:

деца, участници в съдебни процедури по дела, заведени в Районен съд – Бургас или в други съдилища, разположени в съдебната палата в Бургас;

други участници в процеса – родители, процесуални представители, вещи лица, свидетели, социални работници, психолози;

магистрати, разглеждащи дела в Районен съд – Бургас и в други съдилища, разположени в съдебната палата в Бургас.

Процес на изработване на добрата практика:

Добрата практика е реализирана на няколко етапа:

- разработване на концепция за адаптиране на съдебна зала и изграждане на стая за деца, включваща избор на подходяща зала и помещение за стая за деца, проучване и избор на най-подходящия начин за реорганизация и оборудване на помещенията;
- подбор на подизпълнители за извършване на ремонтните дейности и доставката на оборудването;
- ремонт, доставка, оборудване и обзавеждане на помещенията. Обзавеждането и оборудването на помещението за изслушване на деца е заприходено в активите на Районен съд – Бургас.
- популяризиране на възможностите за ползване на съдебната зала и стаята за деца.

Финансиране:

Средствата за реализиране на добрата практика са предварително планирани по проект „Правосъдие – приятел на детето“. Предоставени са от Международна социална служба – България на Районен съд – Бургас, който е един от трите съдилища – модели по проекта за пилотиране на разработените стандарти, които гарантират спазване правата на детето преди, по време и след приключване на съдебното производство.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Описаната практика може да бъде определена като успешна, тъй като за първи път в съдебната палата в Бургас е осигурена необходимата благоприятна среда за прилагане на стандартите и принципите за правосъдие – приятел на детето.

Съдебната зала се използва активно за разглеждане на дела, образувани в Районен съд – Бургас. Стаята за деца, освен по дела на Районен съд – Бургас, се използва и от другите съдилища, разположени в съдебната палата: Окръжен съд – Бургас и Административен съд – Бургас.

Практиката може да бъде определена като добра и поради факта, че наличието на подходяща материална база осигурява възможност и гарантира прилагането на практика на стандартите за изслушване на деца в съдебния процес.

Опитът на Районен съд – Бургас и наличната база се използва и като възможност за организиране на практически обучения на студенти по право от Бургаския свободен университет и от студенти, обучаващи се по специалността „Социална педагогика“ от Университет „Проф. Асен Златаров“ – Бургас.

Допълнителна информация:

Реализираната добра практика е популяризирана сред потенциалните заинтересовани страни, както и сред широката общественост на град Бургас, посредством няколко комуникационни канала:

- Изготвени и разпространени са съобщения до медиите, в резултат на което е публикувана информация в местни, регионални и национални печатни и електронни издания;
- Излъчено е телевизионно интервю по регионалната телевизия „RN Канал 0“ със съдия Яна Колева, председател на Районен съд – Бургас;
- Публикувана е информация на интернет страницата на Районен съд – Бургас³⁰;
- Подготвен и разпространен е информационен лист, чрез който се популяризират възможностите за ползване на съдебната зала и стаята за деца.

Добрата практика е включена и в Годишния доклад за дейността на Районен съд – Бургас през 2014 година, който също е публикуван в електронната страница на съда.

³⁰ <http://bourgasrc.court-bg.org/index.php?im=78>

Child-friendly institutions and proceedings

This initiative took place at the Regional Court in Burgas. Court room No 8 was specially adapted for judicial proceedings that involve children; in addition a 'Room for children' was established within the court building. The layout of the adapted Court room is what distinguishes it from the other Court rooms. For the very first time in Bulgaria, the judge's panel, the parties and their legal representatives as well as the other participants in the judicial proceedings such as social workers, experts, witnesses and etc., are positioned at the same level without raised podium or benches for the judges.

The 'Room for children' (Room No 111) has been furnished and equipped in a way that creates family-type environment. The room can be used for:

- hearing of a child, who participates in civil judicial proceedings under the Family Code, the Child Protection Act and the Protection against Domestic Violence Act;*
- consultancy between a social worker or a psychologist and a child who is participating in judicial proceedings*
- a place, where the child can wait until he/she goes to the adapted Court room*

The Room for children can be also used for interviewing children in criminal proceedings, who are offenders, victims or witnesses of crimes.

These facilities are now used for practical training of students in law from the Burgas Free University and students in social pedagogy from the 'Professor Assen Zlatarov' University.

„Правосъдие – приятел на детето”

Цели на добрата практика:

В Районен съд – Велико Търново са адаптирани две съдебни зали за изслушване на деца, които участват в съдебни производства и е изградено преходно помещение (чакалня), в което децата спокойно да изчакаат, преди да влязат в съдебната зала.

Целта на тази практика е децата да могат да изчакават изслушването си от съдията извън огромната обща зала на съда, където чакат страните и техните адвокати по всички останали дела, в предразполагаща ги среда, както и самото изслушване да става в една по-приветлива обстановка, щадяща детската психика.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката се прилага от Районен съд – Велико Търново. Тъй като двете зали и преходното помещение (чакалня) се намират в сградата на Съдебната палата, в която се помещава и Окръжен съд – Велико Търново, те могат да бъдат използвани и от тази институция, при съгласуване на графика на заседанията на отделните състави.

Описание:

Двете адаптирани съдебни зали – № 5 и № 6 са предназначени за разглеждане само на граждански дела в това число и на делата, по които се засягат интересите на деца и по които законът предвижда изслушването им. Те умишлено са избрани в проекта поради малките им размери, боядисани са в приветливи, свежи тонове и по стените са окачени детски рисунки, за които е предвидено периодично да се погменят. Строгите дървени банки са тапицирани също в светъл цвят. Цялата обстановка е силно смекчена от формите и цветовете, с което е постигнат търсеният ефект – да се избегне поставянето на детето в ситуация на стрес от срещата със съда и да се създаде чувство на доверие у него по време на изслушването му в съдебното производство. Именно преградополагането на детето спокойно да сподели своето мнение е целено и с обособяването на помещението пред двете зали като отделно преходно помещение – стая за изчакване от детето (чакалня), придружаващо от социалните работници и родителите или от негови близки. По такъв начин се избягва чакането в голямата зала и възприемането на съда от детето като една враждебна среда. На помещението за изчакване е придаден вид, наподобяващ детска стая. По стените отново има детски рисунки, а на фронталната стена всяко дете е поканвано да постави цветен отпечатък на ръката си и да напише името и възрастта си отдолу, което се превръща в игра и наблюденията са, видно и от броя на принтовете досега, че тя винаги е възприемана с ентузиазъм от децата. Израз на тяхното доверие е фактът, че много често те решават да поставят ръката си на стената, след като изслушването им вече е приключило. В помещението има детски диван в ярък оранжев цвят и малка масичка, на която детето може да рисува или

да разглежда книжки, каквито има на секцията, заемаща цялата стена. В него се провежда и консултирането на детето от съответния социален работник относно процедурата по изслушването му.

Кога и как възниква добрата практика:

Идеята за адаптиране на залите и преходното помещение към тях възниква в Районен съд - Велико Търново след получаването на поканата за участие от Международна социална служба – България в проект „Правосъдие – приятел на детето“ и определянето на съда за съг – модел, като възможността става реалност след проведението първо обучение по проекта.

Целеви групи:

Деца, които участват в съдебни производства пред Районен съд – Велико Търново.

Процес на изработване на добрата практика:

От Районен съд – Велико Търново е разработено проектно-предложение за финансиране на адаптирането на залите и помещението в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“. Между съда и Международна социална служба – България е сключен договор във връзка с реализирането на проекта, извършени са строително – ремонтни дейности, закупена и монтирана е врата между голямата зала и преходното помещение, закупено е обзавеждане за преходното помещение, което е заприходено в активите на Районен съд – Велико Търново. Със сътрудничеството на СОУ „Емилиян Станев“ град Велико Търново са избрани детски рисунки за стените в залите и помещението.

Финансиране:

Средствата за реализиране на добрата практика са предоставени от Международна социална служба – България по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Адаптирането на залите, използвани за разглеждане на граждански дела, в това число и на дела, засягащи интересите на деца и налагащи съобразно изискванията на закона тяхното изслушване, в значителна степен подобрява комуникацията между съдията и детето, способства за провеждане на изслушването в среда, възприемана като по-приятелска, спокойна и съответстваща на изискването максимално да се намали напрежението у детето от съдебната процедура, да бъдат елиминирани евентуалните му негативни очаквания и нагласи, да се създаде у него чувство за сигурност, за да може то непринудено да изрази своето мнение. Много високо се оценява от родителите и соци-

алните работници наличието на адаптираното преходно помещение, позволяващо децата, на които предстои изслушване, да бъдат изолирани от общата зала за изчакване на страните и адвокатите, където постоянно се извършва конвоиране от съдебната охрана на задържани лица в белезници във връзка с разглежданите в съда наказателни дела. В това преходно помещение е създадена среда, която дава възможност детето да се почувства по-спокойно, да получи информация от социалния работник за предстоящата процедура, да общува с родителя, на когото не са предоставени за упражняване родителските права. Цветовото оформление на залите и на преходното помещение (чакалня) оказва въздействие и на страните в производствата, т.е. на спорещите родители, като намалява нивото на стрес и агресия, характерни за тези дела.

Допълнителна информация:

Адаптирането на залите и изграждането на чакалнята за деца са представени на пресконференция в Районен съд – Велико Търново, проведена на 7 Октомври 2014 година с участието на съдия Ник Крайтън, гардиан Джил Тимис, Десислава Чалъкова – Минчева, председател на Районен съд – Велико Търново, съдия Искра Пенчева от Районен съд – Велико Търново, Д-р Събина Събева, изпълнителен директор на Международна социална служба – България, Миглена Балджиева, ръководител на проект „Правосъдие – приятел на детето“ и Росица Димитрова, представител на община Велико Търново.

Добрата практика е включена и в Годишния доклад за дейността на Районен съд – Велико Търново през 2014 година, който е публикуван на Интернет страницата съда³¹.

„Child-friendly justice”

There are two Court rooms, No 5 and No 6, in the premises of the Court Palace in Veliko Tarnovo that have been adapted for civil proceedings involving children. The rooms are chosen in view of their small size. They are painted in fresh colours and there are pictures painted by children on the walls, which are to be regularly changed. The wooden desks are also painted in light colours. The whole atmosphere is tempered by the shapes and the colors, which helps to avoid placing the child in a situation of stress in the process of his/her hearing by the judge. There is a waiting area close to the two adapted Court rooms. Thus, the children, their parents and the social workers, can avoid waiting in the Court room before the hearing. The waiting area looks like a children's room at home. There are pictures painted by children on the walls. A special feature is the front wall, where each child is invited to make a colourful hand print and to write down his/her name and age. This feature has become a game for the children, who take part in Court proceedings. Children are very enthusiastic and they often decide to make the hand print when the hearings are over. There is also an orange sofa and a small table for the children in the waiting area, where the child can draw a picture or can read books. This is also a place, where the child can be consulted by the social worker about the forthcoming hearing by the judge.

³¹ <http://bourgasrc.court-bg.org/index.php?im=78>

Стая за изслушване на деца в съда

Цели на добрата практика:

Децата се нуждаят от специална грижа и следва да им бъде осигурена най-добрата възможност да осъществят гарантираното им от закона и държавата право на изслушване във всяко административно и съдебно производство, в което се засягат техни права и интереси.

Особено важна е средата и обстановката, в която се извършва изслушването, поради което на първия етаж в съдебната палата в Златоград е обособено помещение - стая за изслушване на деца, находяща се в непосредствена близост до една от съдебните зали. С това се цели:

- осигуряване спазване правата на детето преди, по време и след приключване на съдебното производство;
- чрез подходяща атмосфера на стаята за изслушване, да се създадат на децата условия, които да намалят до минимум напрежението и стреса;
- осигуряване възможност на децата да формират и изразят свободно своето мнение по всички въпроси, които ги засягат;
- гарантиране на физическата и психическата безопасност на децата.

Организация, която прилага добрата практика:

Адаптираната стая се стопанисва и управлява от Районен съд – Златоград. В изслушването на детето участва социален работник от отдел „Закрила на детето” и/или специалист-психолог от Центъра за обществена подкрепа (ЦОП) в Златоград.

Описание:

Изграденото и адаптирано помещение се намира на първия етаж в сградата на съдебната палата, на мястото на съвещателната стая към една от съдебните зали. Помещението е с размери 5.10 м/2.80 м/2.80 м.

Стаята, след гемонтиране на гървената ламперия, е боядисана в подходящи пастелни тонове и излъчва топлина и уют. Обзаведена е с мебели, също в топли цветове, като осигурява, както на по-малки, така и на по-големи деца, комфортно и уютно пребиваване, близко до обичайната детска стая в домашни условия. Спокойствието на детето се осигурява чрез звукоизолираните врати между стаята, съдебната зала и коридора.

От съществено значение, за благоприятстване свободното говорене на детето, е инсталираната и дискретно разположена подходяща техника, а именно:

- Микрофон за звукозапис;
- Камера, която предава звук и образ в намиращата се в съседство съдебна зала;
- Слушалки за контакт между водещия изслушването на детето, съдията и находящите се в съдебната зала страни;

Създадена е възможност в съдебната зала, участниците в процеса да наблюдават детето и неговите реакции и да задават своите въпроси чрез съдията и да чуват отговорите на детето.

Осъществява се дословен запис на казаното при изслушването, което се протоколира в съдебния протокол.

Кога и как възниква добрата практика:

През месец ноември 2012 година, Районен съд – Златоград прояви интерес да участва в проект „Правосъдие – приятел на детето” и бе избран да участва като съд-модел. Една от предвидените по проекта дейности беше адаптиране на помещение за изслушване на деца, участващи в съдебни производства. Това беше една прекрасна възможност да бъде реализирана една потребност и да бъдат преодолени проблемите и трудностите при изслушването на децата, с оглед липсата до тогава на специално помещение в съда.

През м.Септември 2014 година се сключи договор между МСС – България и Районен съд – Златоград за изграждане на помещение за изслушване на деца, които участват в съдебни производства, по които се засягат права или техни законни интереси, в съвещателната зала към съдебната палата, находяща се на бул. „България“ № 120 в Златоград.

Строително-монтажните дейности, обзавеждането и оборудването на помещението бяха изпълнени в рамките на един месец.

Целеви групи:

Целевата група е дефинирана в чл. 15, ал.1 и 2 от Закон за закрила на детето. Във всяко административно или съдебно производство, по което се засягат права или интереси на дете, то задължително се изслушва, ако е навършило 10-годишна възраст, освен ако това би навредило на неговите интереси. Когато детето не е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано в зависимост от степента на неговото развитие, като се взема мотивирано решение.

Процес на изработване на добрата практика:

Направено е предварително проучване в интернет за това, как изглеждат вече реализирани стаи за изслушване на деца. За изработване на концепцията и конкретната визия на стаята в съда, са направени консултации с млад специалист – архитект, който дава предложение относно цветовото съчетание на стените и мебелите. Проведени са множество срещи до изготвяне на окончателния вариант, като са подготвени и съответните скици за изработване на мебелите по поръчка.

Финансиране:

Средствата за реализиране на добрата практика са предоставени от Международна социална служба – България по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

До реализирането на добрата практика, в Районен съд – Златоград изслушването на деца се осъществяваше в съдебната зала, в която те се чувстват в една неспецифична обстановка и рег, което способства за стресиращо и неблагоприятно въздействие върху неукрепналата детска психика.

С изграждането на специално помещение се осигурява възможност на детето да изчака началото на изслушването в приятна и уютна атмосфера, да се адаптира емоционално, като му е осигурена възможност за активно прекарване на времето (игрочки, книжки, цветни моливи, игри и др.).

При създадените условия в стаята за изслушване до минимум се намалява напрежението и стреса на децата, като в същото време се гарантира събирането на максимално надеждна информация от тях, имаща значение за правилното решение на съда. Те имат възможност да формират и изразят свободно своето мнение, без да се притесняват от реакцията на своите родители.

Ефектът на добрата практика е, че се подобри досега съществуващата практика в съда за изслушване на деца. Засили се вниманието на съда и социалния работник да отчитат значението на детските възприятия и желания, съобразени с възрастта и зрелостта им и индивидуалните им особености.

Допълнителна информация:

На 17 октомври 2014 година в Районен съд – Златоград се проведе Ден на отворените врати, в изпълнение на комуникационната стратегия на Висшия съдебен съвет.

На този ден, в присъствието на ученици, учители, психолози, представители на Дирекция „Социално подпомагане“ Златоград и отдел „Закрила на детето“, представители на специализирани институции и зам.кмета на общината, председателят на съда представя, реализираната в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“, стая за изслушване на деца. Информация за това събитие е отразена в местната преса и кабелна телевизия „САТ ТМ“, електронната страница на съда, община Златоград и СОУ „Антим I“.

Добрата практика е споделена и със съдилищата от Смолянския съдебен окръг, които проявиха интерес да обособят такава стая. Засега стая за изслушване на деца има в Районен съд – Чепеларе и вече в Районен съд – Златоград.

Реализираната успешно добра практика позволява и предлага по-добро взаимодействие с Центъра за обществена подкрепа в Златоград, който изпълнява Информационна програма за родители в раздяла, преди и по време на развода, разработена и пилотирана в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“. Съдът, в определението си по чл. 140 ГПК, насочва родителите към доброволни консултации в ЦОП, които да им помогнат да преодолеят съществуващите различия и доброволно да решат спорните въпроси във връзка с упражняването на родителските права. Предоставят им се специално подготвени от ЦОП брошури.

A room for hearing children in the Court

A room for hearing children has been set up in the premises of the Regional Court in Zlatograd. This initiative aims to:

- ensure the rights of the child before, during and after the Court proceedings;*
- create an appropriate environment for hearing of children and to minimize the tension and the stress for the child;*
- provide opportunities for the child to freely form and express his/her opinion in all matters, that affect him/her;*
- guarantee the physical and the psychological safety of the child.*

The room is painted in pastel colours and has a warm and comfortable atmosphere. The room is furnished in warm colours that has the appearance of a children's room at home. The tranquility of the child is ensured by soundproof doors between the room, the next Court room and the corridor. The free expression of the child will be assisted by specialized technical equipment including a microphone for recording; a camera, which can transmit sound and image to the next Court room; and headphones that enable contact between the social worker who leads the hearing the child, the judge and parties, located in the next Court room.

Моят глас в съда

Цели на добрата практика:

Адаптиране на ползвано от Районен съд – Хасково помещение, което се намира на третия етаж в сградата на Съдебна палата в Хасково, за изслушване на деца в съдебни производства, в щадяща и предразполагаща ги среда.

Организация, която прилага добрата практика:

Прилага се от Районен съд – Хасково. Освен него, Окръжен съд – Хасково и Отдел „Закрила на детето” в Дирекция „Социално подпомагане” Хасково са институциите, които до момента са ползвали „Детската стая”.

Доколкото помещението се намира в сградата на Съдебната палата, в която се помещават още Окръжна и Районна прокуратура, а в съседство е и сградата на Административен съд – Хасково, всички тези институции, както и Областна дирекция на МВР – Хасково, биха могли да ползват помещението, за която възможност те са уведомени.

Описание:

„Детската стая“ представлява удобно помещение за изслушване на дете, което участва в съдебно производство и което:

- създава чувство на уют у детето;
- е обзаведено съобразно детските потребности;
- осигурява на детето физическа и психическа сигурност, както и чувство на доверие по време на изслушването му в съдебното производство.

Кога и как възниква добрата практика:

Идеята за детската стая възниква в Районен съд – Хасково още с получаването на поканата за участие в проект „Правосъдие – приятел на детето“ и узнаването на възможностите, които той предлага.

Конкретни мерки за реализирането на добрата практика са набелязани след двете встъпителни по проекта обучения – за съдии и за социални работници, проведени през 2013 година.

„Детската стая“ се реализира от съдиите в Районен съд – Хасково в партньорство с Отдел „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“ (ОЗД-ДСП) Хасково, със съдействието на Международна социална служба – България.

Целеви групи:

Деца, които участват в съдебни производства на Районен съд – Хасково.

Процес на изработване на добрата практика:

Първоначално е разработено проектно-предложение за финансиране на малък проект „Моят глас в съда” в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“. Впоследствие е сключен договор за изграждане на помещение за изслушване на деца между Районен съд – Хасково и Международна социална служба – България.

Извършени са строително-ремонтни дейности, след което е закупено обзавеждане и оборудване за помещението, а именно:

- компютърна система, монитор, принтер и колонки за компютър;
- холен ъгъл, табуретки, секция, бюро, ниска маса и столове;
- интерактивни игри и материали: различни играчки, занимателни книжки, пособия за рисуване (моливи, флумастери, блокчета, книжки за рисуване и оцветяване), увлекателни и образователни игри, кубчета, пъзели, корково и магнитно табла.

Изборът на обзавеждането е изцяло съобразен с предназначението на помещението, като цветовата му гама е в пъстри и жизнерадостни цветове, максимално доближаващо се до обзавеждането в една реална детска стая, за да се създадат целените уют и предразполагаща обстановка за детето. „Детската стая“ е наричана още „жълтата стая“, тъй като стените са боядисани в нежен лимонов цвят.

При избора на интерактивните игри и материалите за деца, съдиите са изцяло консултирани и получават пълно съдействие от социалните работници от Отдел „Закрила на детето” Хасково. Стаята разполага с по нещо интересно за всяка детска възраст, както за момчета, така и за момичета.

Като акценти в обзавеждането в детската стая са закупени и детски стенов часовник, детски закачалки за грехи, детски шарени столчета. Обзавеждането и оборудването на помещението за изслушване на деца е заприходено в активите на Районен съд – Хасково.

Финансиране:

Средствата за реализиране на добрата практика са предоставени от Международна социална служба – България по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

„Детската стая” дава възможност на децата, да формират и изразяват свободно своето мнение по всички въпроси, които ги засягат.

Адаптирането на помещението и неговото дългосрочно използване, съществено подобрява съществуващата практика за изслушване на децата, като се засилва вниманието на съда / социалния работник, да отчитат значението на детските възприятия и желания, съобразени с възрастта и зрелостта на детето, а също и неговите индивидуалните особености.

Налице е възможност за използването на „Детската стая“ не само дългосрочно, но и от максимално широк брой институции.

Факт е вече и използването ѝ по желание на гвама родители и техните адвокати-пълномощници, със съдействието на магистрат от Районен съд – Хасково за провеждане на среща между детето им и родителя, на когото не е предоставено упражняването на родителските права, предвид преценката, че с оглед обстоятелствата по случая, условията в нея са подходящи и предпочитани за провеждането на такава среща.

Допълнителна информация:

Изграждането на „Детската стая“ е отразено в обширна статия от вестник „Стандарт“, както и от няколко местни медии, включително и от телевизия Хасково.

Публикувана е информация на интернет страницата на Районен съд – Хасково³².

Добрата практика е включена и в годишния доклад за дейността на Районен съд – Хасково през 2014 година, който също е публикуван на интернет страницата съда.

MY VOICE IN THE COURT

A ‘Children’s room’ has been set up in the premises of the Court palace in Haskovo. It is a comfortable place for meeting with children who take part in Court proceedings.

The room is intended to:

- create a comfortable environment for the child;*
- be furnished and equipped in line with the children’s needs;*
- provide the child with physical and psychological security as well as sense of trust during the hearing in the judicial proceedings.*

The ‘Children’s room’ is used by the judges in the Regional Court in Haskovo. The Child Protection Department and the District Court also make use of it.

As the ‘Children’s room’ is located in the Court Palace, the Prosecution Office at regional and district levels can use it as well. The Administrative Court and the Police in Haskovo can also use it to carry out interviews with children.

The ‘Children’s room’ is known as the ‘Yellow room’ as the walls are painted in a lemon colour. There are interactive games and materials for the children that were chosen by the social workers of the Child Protection Department. The room has ‘something interesting’ for every child that is going to be interviewed there. A wall clock, children’s clothes hangers and children’s striped chairs are amongst the specially selected furnishings in the ‘Children’s room’.

³² <http://haskovo.court-bg.org/index.php?im=77>

Правосъдие в интерес на детето

Организация, която прилага добрата практика:

„Правосъдие в интерес на детето“ се осъществява от Районен съд – Бяла Слатина.

Описание:

Практиката включва:

- изграждане на специална стая за изслушване на деца в сградата на съда;
- изслушване на деца, които участват в граждански производства и изслушване на деца, които участват в наказателни производства, включително при провеждане на разпит на дете по реда на Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) пред съдия;
- използване на информационни материали за родители в процедура по развод или раздяла;

- използване на информационни материали за деца, които участват в производствата, по които се засягат техни права и интереси;
- повишаване информираността и правната култура на общността чрез публикуване на информация и информационни материали, които подкрепят детето и неговите родители преди, по време и след приключване на съдебното производство, достъпни он-лайн на електронната страница на съда.

Кога и как възниква добрата практика:

Районен съд Бяла – Слатина и Дирекция „Социално подпомагане“ са включени и участват в дейностите по проект „Правосъдие – приятел на детето“. След приключване на първото по проекта встъпително обучение за съдии, проведено през Ноември 2013 година, по инициатива на съда е организирана работна среща със социалните работници от Дирекция „Социално подпомагане“. По време на срещата се обсъждат актуални проблеми, свързани с участието на деца в съдебни производства, по които се засягат права и техни интереси, и в частност спорове между родителите относно положението на детето след тяхната раздяла или развод. В резултат на проведената дискусия възниква идеята за изграждане на стая за изслушване на деца в сградата на съда. Стаята става реалност през Май 2014 година, от когато в нея се изслушват всички деца, които участват в граждански или наказателни дела, по които се засягат техни права и интереси.

По време на второто по проекта мултидисциплинарно обучение за съдии и социални работници, проведено през Октомври 2014 година, са представени различни информационни материали, изготвени или адаптирани от Международна социална служба – България за целите на гражданските производства за развод или раздяла, които понастоящем се използват в съдебните производства, в които участват деца и техните родители.

Целеви групи:

- деца, които се изслушват в граждански производства;
- деца, които се разпитват по наказателни производства;
- родители, които участват в съдебни производства за развод или раздяла;
- местната общност.

Процес на изработване на добрата практика:

Изграждането на стая за изслушване на деца е въпрос, който е дискутиран и одобрен от всички съдии, които разглеждат както граждански, така и наказателни дела в Районен съд – Бяла Слатина. Търсят се идеи и от интернет пространството. Събрани са отделни детайли и е изготвен визуален проект на стаята за изслушване, който е обсъден и със социалните работници от Дирекция „Социално подпомагане“, които участват в съдебни производства. Боите за стените са закупени със собствени средства. Съдебен служител с рисувателни способности изработва рисунките по стените. Събрани са мебели от различни стаи в съда и така е организирано обзавеждането. Детските играчки и книжки са осигурени от съдията, участвал в обучението по проекта. Те са на нейната пораснала дъщеря, които вече не са ѝ нужни.

Стаята за изслушване е съвещателната стая, която се намира между две съдебни зали и е удобна за съдебните състави.

Изслушването на детето се осъществява в стаята в присъствието на социален работник, съответно на психолог, и се отразява в съдебния протокол, който се записва на лаптоп. Системният администратор на съда е свързал в мрежа стаята и съответната съдебна зала, в която се провежда съдебното заседание, и разказът на детето се отразява директно в съдебния протокол. По този начин се избягва записването на разказа на детето на ръка и впоследствие набирането му на компютър, което отнема много време. Така, след приключване на изслушването, социалният работник и детето остават в стаята за изслушване, а съдебният състав се връща в съдебната зала и съобщава на страните в резюме това, което е разказало детето. При поискване, страните винаги могат да видят протокола, още в деня на съдебното заседание, или да поискат препис от него в законоустановения срок.

Финансиране:

Стаята за изслушване на деца е изградена със средства на съда и личен принос на отделни съдебни служители и съдии.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Изслушването на детето извън съдебната зала, в стая, която създава приятна атмосфера, близка до тази в дома на детето, му осигурява преди всичко спокойствие. За това допринася допълнително и обстоятелството, че детето се изслушва само от съдията и в присъствието на социален работник, респективно на психолог, без присъствие на неговите родители, които да го манипулират по невербален начин или да го контрират с въпроси. Родителите на детето също са доволни, тъй като в един процес на развод или фактическа раздяла нервите им са опънати до краен предел и негативното чувство, изразено един спрямо друг, взема връх, което влияе на състоянието на детето, включително при даването на показания или обяснения. По този начин, родителите – страни в процеса се дисциплинират, а на детето се осигурява максимално спокойствие при разглеждане и решаване на конкретното дело.

Освен това, от проведените изслушвания на децата по спорни дела за развод или родителски права се установява, че повечето от производствата приключват със споразумение между родителите.

Когато съдът е сезиран със спорни дела за развод или родителски права, при постановяване на определението по чл.140 от Гражданско-процесуалния кодекс (ГПК), препис от което се изпраща на страните по делото, съдиите допълнително им изпращат заедно с него и брошурата „Десет съвета от експерти към родители“. Съдиите са установили, че когато получат тази брошура и се запознаят с предложената в нея информация, родителите се чувстват по-спокойни, когато влязат в съдебната зала. В същото време те са по-склонни да постигнат съгласие и да сключат споразумение относно децата след развода или раздялата помежду им, когато съдията ги покани, съгласно разпоредбите на ГПК.

Допълнителна информация:

Снимки от стаята за изслушване на детето са публикувани в електронната страница на съда³³. Там допълнително могат да бъдат намерени и следните информационни материали, които са достъпни и могат да бъдат разгледани он-лайн:

- **„Моето семейство се променя“** – информационен материал за деца, чиито родители се разделят или развеждат;
- **„Да изградим сигурна основа за родителите след раздялата“** – информационен материал за подкрепа на родители, които се разделят или развеждат;
- **„Десет съвета от експерти към родители“** – информационен материал за родители, които се разделят или развеждат.

Justice in interest of the child

This initiative includes the following activities that are carried out in the Court of Byala Slatina:

- *Setting up of a special room for hearing of children in the premises of the Court;*
- *Hearing of children both in civil and criminal proceedings in an appropriate environment;*
- *Use of information materials for children and for parents;*
- *Raising legal awareness of the community through publication of information materials that support the child and his/her family before, during and after the judicial proceedings, which are accessible on the web site of the Court.*

The special room for interviewing children has been made by the judges and the staff of the Court with the help of social workers from the Child Protection Department. Paint for the walls were purchased with funds of the judges. A Judicial officer with artistic skills made drawings on the walls. Furniture is collected from different rooms in the Court. Toys and books are provided by the judge involved in the training under the 'Child-friendly justice' project. The special room for hearing children is located between two Court rooms and for that reason it is suitable also for the judge's panels.

³³ <http://www.rs-bialaslatina.net/novini.html>

Адаптиране на съдебна зала за изслушване на деца

Цели на добрата практика:

Целта на описаната практика е да се подобрят средата и обстановката при изслушване на деца в гражданските съдебни дела и да се обезпечат по-щадящи условия за децата при необходимостта от тяхното изслушване за правилното и справедливо решаване на делото.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката се прилага в Районен съд – Благоевград.

Кога и как възниква добрата практика:

Идеята за обособяване и адаптиране на специализирана съдебна зала за изслушване на деца по гражданските дела е инспирирана от съвместното партньорство на Районен съд – Благоевград и фондация „Международна социална служба – България“, с която в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“ се реализира тази добра инициатива. Мотив за участието в тази инициатива бе убеждението на председателя на съда и на съдиите, че съдебните зали, в които се провеждат обичайно съдебните заседания, не отговарят на специалните изисквания и международните стандарти за работа и изслушване на деца. По този начин се допуска ненужно травмиране, стресиране и притеснение на най-малките участници в съдебните дела, за което съдиите желаеха да намерят начин да бъде преустановено.

Описание:

„Решихме да адаптираме една от по-малките ни съдебни зали, която се намира в непосредствена близост и до втори служебен вход за сградата на Съдебната палата, така че ако е необходимо, по преценка на специалистите, да има възможност за въвеждане и извеждане на детето и от различен вход и изход в Съдебната палата от тези, ползвани обичайно от участниците по съдебните дела и гражданите. Неподходящите мебели с по-тъмни цветове бяха заменени с абсолютно ново оборудване в цвят „светъл бук“, като свидетелската банка и бюрата за страните

са с по-малки размери, а банката за свидетели е адаптирана, ако се наложи ползването ѝ именно от деца.

Самата зала е боядисана в приятен и мек бледо жълт цвят, който да допринесе за създаване на по-спокойна обстановка за детето и целият интериор е избран съобразно утвърдените международни стандарти за създаване на по-гружелюбна среда при работа с деца в съдилищата.

В залата има и обособен детски кът, където детски психолози и социални работници ще могат да адаптират и подготвят децата за участие в съдебния процес, преди самото дело, респективно изслушване. Детето ще има визуален контакт с всички участници в процеса, както и правото да избере, дали да бъде изслушано от детския кът или от адаптирана за това банка за разпит на свидетели. В детския кът на съдебната зала има плюшени играчки, които представляват различни анимационни герои, символизиращи приятелството, доверието и спокойствието за детската психика (делфин, мечо Пух, Мики Маус и др.), както и книжки и флумастери за оцветяване, които да улесняват специалистите при подготовката и адаптирането на децата за предстоящото им изслушване в съдебната процедура. В съдебната зала няма пейки, а са поставени столове, които са разположени по начин, който да не създава прегради с детето, а да обезпечава визуалния му контакт с другите участници по делото и съда. При изслушването на детето, на специален монитор пред залата, гражданите ще се информират за провеждането на тази процедура при закрити врата и за забраната за влизане, докато продължава изслушването на детето.“

Целеви групи:

Адаптираната съдебна зала ще се ползва от съдиите в Гражданското отделение при изслушване на деца в рамките на бракоразводни дела, дела по привременни мерки, по Закона за закрила на детето, Закона за защита от домашно насилие и др.

Тя може да се ползва и за консултации, подготовката и адаптиране на децата от социални работници и детски психолози за участието им в съдебните дела.

Адаптираната съдебна зала ще може да бъде използвана и от държавните съдебни изпълнители в работата им по изпълнителни производства, в които са въввлечени деца.

Процес на изработване на практиката:

Адаптирането на съдебната зала е реализирано по проект „Правосъдие – приятел на детето“ от ръководния екип и гражданските съдии на Районен съд – Благоевград, които проявиха желание за такова участие, с подкрепата и консултациите на партньорите от фондация „Международна социална служба – България“.

При избора на интериор са съобразени утвърдените международни стандарти за създаване на по-дружелюбна среда за децата при участието им в гражданските съдебните дела.

Финансиране:

Финансирането на инициативата е с партньорството на фондация „Международна социална служба – България“ относно ремонта на съдебната зала преди адаптирането ѝ, закупуването на новия интериор и обособяването на детския кът и монитора за информиране на гражданите, позициониран пред съдебната зала.

Районен съд – Благоевград, от своя страна, финансира закупуването на столове в съответствие с новия интериор в адаптираната съдебна зала, а съдиите избраха и закупили плюшените играчки и книжките за оцветяване, които да улеснят адаптирането на децата към предстоящото им изслушване в гражданските дела.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

„Считаме, че това е една добра практика за работа на съдилищата с деца, защото както съдиите, така и самите деца и специалистите, работещи с тях, отчитат съществена разлика в средата и обстановката, при която децата вече могат да бъдат изслушвани в гражданските дела. Новата обстановка, която им осигурява адаптираната съдебна зала, несъмнено е по-дружелюбна за децата, по-нестресраща и нетравмираща за тях.

Обезпечена е възможност и за провеждане на предварителни консултации и подготовка на децата за изслушването им от страна на психолог или социален работник в рамките на оборудвания детски кът, който е близък до семейната и училищната среда на детето.

Именно поради това, и при откриването на тази нова адаптирана съдебна зала в съда ни, началничката на Отдел „Закрила на детето“ в Благоевград изрази своята приятна изненада и удовлетворение за начина, по който съдът е променил средата за работа с деца по гражданските дела.

Самите деца, които присъстваха и на откриването на адаптираната съдебна зала и в последствие в рамките на проведеното изслушване на деца в реално съдебно дело, също споделиха, че не са били толкова притеснени от идването си в съда, че не изпитват страх и много харесват съдебната зала.

Съдията, който проведе първото изслушване на деца в тази съдебна зала, също сподели приятните си впечатления за различното поведение и гържане на детето и много по-лесното му адаптиране при участие по делото. Аналогични бяха и впечатленията на социалният работник, ангажиран в същия процес.“

Допълнителна информация:

Практиката предизвиква голям медиен и обществен интерес и е широко отразена както в местните, така и в националните медии, още при анонсиране на предстоящото ѝ реализиране. В деня на откриването на адаптираната съдебна зала, присъстват представители на различни медии, които отразяват осъществяването на тази добра идея в полза на децата, включително и чрез директно включване в радиопредаване на Радио – Благоевград.

На откриването присъстват съдии, прокурори, адвокати, социални работници, деца от основни училища в града и граждани на Благоевград, които с интерес и любопитство разглеждат залата и изслушват партньорите по проекта, които представят инициативата и преследваните с нея цели.

Adaptation of a Court room for hearing children

“We decided to adapt one of the smaller Court rooms in the premises of the Court palace in Blagoevgrad. The old inappropriate dark furniture was changed with totally new equipment with light colours. The desks for the parties are now smaller and the desk for the witnesses is adapted for children. The room is painted in a mild yellow colour that makes the atmosphere relaxed for the child. The adapted Court room has a children’s corner where child psychologists and social workers can prepare the child for the proceedings and the hearing. There are stuffed animals who are famous cartoon characters that are symbols of friendship and trust such as Winnie the Pooh, Mickey Mouse, a dolphin and other. The child can choose whether to speak to the judge from the children’s corner or from the special witness stand, which is adapted to his/her size. There are no benches in the Court room anymore but chairs that do not create barriers for the child and he/she can easily see the other participants in the proceedings. There is a special monitor in front of the Court room that informs the public outside that the proceedings are behind closed doors and it is forbidden to enter the room until the child is inside for hearing.

The adapted Court room is used by the judges in the civil division for hearing cases involving children in divorce proceedings, procedures under the Child Protection Act and the Protection against Domestic Violence Act. It can be used for consultancy, preparation and adaptation of children before hearing. The room is also used by the state enforcement judges in enforcement proceedings, involving children. ”

Детска стая в съдебната палата

Цели на добрата практика:

Целта на добрата практика е:

- децата да се изслушват от съдията извън огромната обща зала на съда, където чакат страните и техните адвокати по всички останали дела;
- изслушването да става в по-приветлива и неформално-строга обстановка, щадяща детската психика.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката се прилага от Районен съд – Дулово. Съдебните зали и помещението за изслушване на деца (детската стая) се намират на първия етаж в сградата на Съдебната палата, в която се помещава и Районна прокуратура – Дулово.

Детската стая се използва при предварително съгласуван график на заседанията на съиите.

Описание:

Двете съдебни зали с които разполага Районен съд - Дулово – зала № 1 и зала № 2, са предназначени за разглеждане на наказателни и граждански дела, в това число и на дела, по които се засягат интереси на деца и по които законът предвижда изслушването им.

Детската стая се намира непосредствено до съдебна зала № 1, като между тях има междинна врата. Помещението е избрано поради малкият му размер. Боядисано е в приветливи, свежи тонове и по стените са окачени детски рисунки. Има детски играчки, книжки и всичко необходимо за рисуване. Цялата обстановка е силно смекчена от формите и цветовете, с което е постигнат търсеният ефект – да се избегне поставянето на детето в ситуация на стрес от срещата със съда, да се създаде чувство на доверие у него по време на изслушването му в съдебното производство, както и да бъде предразположено спокойно да сподели своето мнение, без да се притеснява.

В стаята има детски диван в светъл цвят и малка масичка, на която детето може да рисува или да разглежда книжки, каквито има на секцията. В помещението, при необходимост и в зависимост от неговата възраст, социалният работник обяснява на гостъпен за детето език, процедурата по изслушването му.

Кога и как възниква добрата практика:

Идеята за адаптиране, респективно за обособяване на помещение за изслушване на деца – детска стая, в непосредствена близост до една от съдебните зали, се заражда в Районен съд – Дулово след участие на председателя на съда в семинари във връзка с разглеждането на дела, в които участват деца и след разговори с колеги – съдии от други съдилища, които са създали вече добри практики по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

„Не трябва да забравяме, че повечето деца се раждат и израстват в щастлива семейна среда, спокойни и закриляни в най-крежката възраст от живота си преди пълнолетието. Има обаче една група от тях, за които съдбата е отредила друг път. Това са децата, на които твърде рано им се налага да понесат житейски удари и дори да се срещат със закона, по една или друга причина, но никога по тяхно собствено желание. Обикновено това се случва, когато родителите им се развеждат и спорят за родителските права; при казуси за издръжка; ако единият родител не разрешава да се издаде международен паспорт на непълнолетния му наследник или не го пуска да пътува в чужбина; в случаи на домашно насилие; когато става въпрос за деца в риск – при вземане на решение по извеждане на детето от дома му и настаняването му приемно семейство или в социално заведение. В много от тези случаи единствената закрила за детето е законът, а той е категоричен, че навършилите 10 години деца се изслушват от съдия, когато са засегнати техните права и интереси. Независимо какъв е поводът детето да попадне в съдебна зала, самият факт, че идва в съда, създава у него усещането за вина.“

До този извод са стигнали магистратите от Районния съд в Дулово, които отдавна търсят начини да намалят напрежението у непълнолетните, призовани по различни дела. За да не се стресират децата, често им се е налагало да извеждат родителите и адвокатите от съдебната зала, и да ги предразполагат когато говорят с тях.

Целеви групи:

Деца, които участват в съдебни производства пред Районен съд – Дулово.

Процес на изграждане на стаята и на изслушване на детето:

Помещението за изслушване на деца е изградено изцяло със средства на Районен съд – Дулово. За неговото оборудване с всичко необходимо дейно участие взема, както ръководството на съда, така и всички съдебни служители. Детските рисунки по стените са изработени от деца на служителите на съда. Целта е колкото се може с по-малко средства да се създаде място, където децата да се чувстват комфортно и уютно и което да се доближава до средата, в която растат и развиват своя светоглед.

Финансиране:

Средствата за реализиране на добрата практика са заделени от бюджета на Районен съд – Дулово.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Превръщането на стая от съдебната палата в помещение за изслушване на деца е изцяло съобразено с разглежданите в Районен съд – Дулово дела, засягащи интересите на деца и налагащи, съобразно изискванията на закона, тяхното изслушване. Това в значителна степен подобрява комуникацията между съдията и детето, способства за провеждане на изслушването в среда, възприемана като по-приятелска, спокойна и съответстваща на изискването максимално да се намали напрежението у детето от съдебната процедура, да бъдат елиминирани евентуалните му негативни очаквания и нагласи, да се създаде у него чувство за сигурност, за да може то не принудено да изрази своето мнение. Оценката, която дадоха социалните работници и родителите, е висока, тъй като обстановката, в която се провежда изслушването, е спокойна и предразполага детето открито, без страх и без всякакви притеснения, да отговори на зададените му въпроси. Меките пастелни цветове, в които е боядисано помещението, оказват положително въздействие върху децата, намаляват нивото на стреса и агресията, характерни за тези дела.

Допълнителна информация:

Адаптирането на помещението за изслушване на деца е завършено през месец юли 2015 година. Функционирането му е започнало реално през месец август 2015 година.

Добрата практика ще бъде включена в годишния доклад за дейността на Районен съд – Дулово през 2015 година, който ще бъде публикуван на интернет страницата съда³⁴.

В заключение би следвало да се каже, че целта на изслушването в такова помещение е детето да се отпусне, да не е напрегнато и да може да сподели свободно своето мнение по съответното производство. Затова е необходимо да се седне при детето, ако трябва дори да се поиграе с него и да се поговори първо по съвсем различни от делото теми, като много плавно да се стигне до същинските за производството въпроси. Ненужно е детската психика да се натовазва с въпроси, които да правят избора му още по-труден отколкото е или с отговора на който у него ще се породи чувство на вина, че ще нарани някой от най-близките си хора.

³⁴ <http://www.rs-dulovo.com/>

Макар гетската стая да работи отскоро, резултатът е повече от отличен. Децата са спокойни и открити, говорят без притеснения за проблемите в семейството и за желанията си. Не малка е заслугата и на Дирекция „Социално подпомагане“ Дулово, чиито служители са анажирани в производствата с деца и благодарение на разясненията, които дават на децата за изслушване, не се усеща дистанция между детето и съдията.

Children's room in the Court

The children's room is set up in the premises of the Regional Court in Dulovo. Transforming a room in the Court into a children's room for interviewing children is fully consistent with the cases, affecting the interests of children and requiring, according to the law, their hearing.

This significantly improves communication between the judge and the child and contributes to the hearing, which is happening in a friendly and relaxed environment. It helps to reduce the tensions and eliminates the possible negative expectations and attitudes of the child to the proceedings.

The new environment creates a sense of security for the child and he/she is ready to spontaneously express his/her opinion. Soft pastel colors in the room have positive impact on children and reduce the level of their stress and aggression, which is typical for those cases.

“It may be necessary to sit with the child and even to play with him/her. We may discuss completely different from the case topics and gradually to reach the core of the interview. We do not need to expect from the child to make choice or to ask difficult questions, which make him/her feeling guilty or hurting the closest people in his life.”

Съдията – приятел на детето

Цели на добрата практика:

Целта на описаните практики е:

- детето в максимална степен да бъде запознато със ситуацията на раздяла между родителите или със ситуацията на възникналия между тях конфликт, довел до проява на домашно насилие;
- детето да получи информация относно правата, които има като гражданин на обществото и като субект в конкретното производство, чийто права (живот и бъдеще) са засегнати;
- да бъде изслушано становището на детето, като бъдат разкрити действителните му мотиви, чувства, преживявания и притеснения.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиките се прилагат от Районен съд – Берковица.

Описание:

В Районен съд – Берковица изслушването на становището на децата, чиито права и интереси са засегнати от съдебното производство, се провежда самостоятелно, в отделен незаседателен ден, когато в сградата на съда няма граждани. Преди, разговорът се провеждаше в кабинета на съдията, а сега - в пригодно за целта помещение, изградено и финансирано по проект „Правосъдие – приятел на детето”.

Първоначално се изслушваха само деца, навършили 10 годишна възраст. „В унисон с Конвенцията на ООН за правата на детето вече изслушваме становището и на по-малки деца, когато това се налага от естеството на спора и според конкретните данни по делото.“ При разговорите с по-малките деца се използва съдействието на специалист – психолог, който, чрез използването на различни проективни техники, достига до неманипулираното съзнание и желания на детето. В съдебно заседание психологът дава само становище, без това становище да има значението и да бъде ценено като експертиза. Когато се налага, се назначава и такава, но в тези случаи експертът работи без участието на съдията.

Освен това са изготвени брошури, които според вида на производството, се изпращат до родителите на децата, заедно с проекта за доклад по делото.

Кога и как възниква добрата практика:

Добрите практики възникват, когато хората, упражнявайки професията Съдия запаят най-ценното си качество – човечността.

За развитието на съществуващите вече добри практики спомогнаха и проведените беседи и обучения в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето”.

Целеви групи:

Деца, чиито родители са в конфликт и съдът следва да разреши някои от следните въпроси:

- на кого от родителите да бъде възложена родителската отговорност в пълен обем;
- къде да бъде определено местоживеенето на децата;
- разрешаване на пътуване на детето в чужбина без съгласието на единия от родителите;
- дали децата са обект на физическо насилие;
- в определени случаи, с оглед конкретиката на делото, и когато се решава въпрос за издръжка.

Процес на изработване на добрата практика:

В съда е формирана работна група с участието на председателя, съдиите и съдебните служители. Дълго време е обсъждана широко темата за изграждането на стая за изслушване на деца. Постепенно се разгледаха и решиха въпросите, свързани с интериора на стаята – избор на подходящи мебели, фототанет, цветове на стените, подредба. След това се пристъпи към изготвянето на формуляра за кандидатстване пред Международна социална служба - България за финансиране на проекта. Във формуляра е описана идеята, целите и ползите от реализацията ѝ. Направена е и kalkulация за размера на необходимото финансиране. Към формуляра за кандидатстване са приложени и оферти от различни фирми, свързани с реализацията на проекта.

Финансиране:

Проектът е финансиран изцяло от Международна социална служба – България в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Самият факт, че са създадени условия за максимално спазване на Конвенцията на ООН за правата на детето, в частност правото им на изразяване на становище, е сам по себе си положителен.

Деца, за които е предназначена практиката, често са трудно комуникативни или близките им са „забравили“ за техните мисли, чувства и желания. Чрез тази практика съдът дава възможност на децата да разкрият притесненията си, да изкажат становището си.

Тази практика дава възможност на съдията да постанови най-правилното и добро за интересите на детето решение, след като се е запознал в детайли не само с конкретното мнение на детето, но често пъти е узнал и факти, прикрити умишлено или не от страните, нерядко и случаи на домашно насилие.

Тази практика дава възможност на съдията да обясни на детето по достъпен за него начин какво представлява конкретната съдебна процедура, какво може да очаква след решението на съда, а нерядко и да чуе всички негови притеснения, които в този момент на раздяла между родителите, последните са игнорирани или не са поускали да изслушат.

Емоционалното въздействие пък на изработените брошури е силно и установяваме, че родителите са по-склонни да тушират напрежението в отношенията си и да се замислят по-сериозно за самото дете и за онова, което то преживява.

Допълнителна информация:

Изработени са цветни брошури, съдържащи подбрани послания, които се изпращат на страните по делата.

Публикувани са новини и снимки и в интернет сайта на съда³⁵.

³⁵ <http://www.rs-berk.com/>

The judge – a friend of the child

Hearing the opinion of a child, whose rights and interests are affected by the judicial proceedings, is carried out separately - in a day, when there are no hearings in the premises of the Regional Court in the town of Berkovitz.

Before, the interview with the child was done in the office of the judge. Now, it is carried out in a specially adapted room for hearing the child, which is set up and financed under the “Child-friendly justice” project.

In the past, the judges used to interview only children, who have reached 10 years. “At present, we hear also the opinion of younger children when it is necessary due to the nature of the dispute and the circumstances of the case, which is in line with the UN Convention on the Rights of the child”. When talking to younger children, the assistance of a psychologist is used, who gets to the consciousness and desires of the child through variety of projective techniques. During the Court hearings, the psychologist expresses only his opinion, which is not assessed as a Court expertise. If necessary, the judge requires a psychological expertise but in this case, the psychologist is working without the participation of the judge.

Special brochures in accordance with the judicial proceedings have been also produced. They are sent to the parents of the child alongside with the report of the judge with respect to the case.

Видеоконференцията – способ за щадящо децата правосъдие

Цели на добрата практика:

Целта на практиката е да се приложи предвидения в чл.140, ал.5 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) способ за разпит на малолетни и непълнолетни свидетели / пострадали, чрез видеоконференция.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката е приложена от Районен съд – Бургас при разглеждане на наказателни дела.

Описание:

Видеоконференцията за разпит на малолетни и непълнолетни е организирана за първи път без наличието на специална техника, като за целта са използвани стандартни мултимедийни кабели, компютри с камери, микрофони и тонколони.

Заседанието се провежда паралелно в две съдебни зали. Залите са разположени на един и същи етаж в съдебната палата. За да се избегне непосредственият контакт между пострадалото дете и подсъдимия залите са подбрани така, че да са отдалечени една от друга. В едната зала (зала А) присъстват съдебният състав, прокурорът, подсъдимият, защитникът му и психологът, изготвил експертиза в досъдебното производство. В тази зала има конфигурация, състояща се от компютър, обслужващ 4 монитора – един за секретар-протоколиста, един за съда и по един на банките на страните, така че те да могат да следят протокола в момента на неговото изготвяне. В същата зала се ползва допълнително преносим компютър, снабден с камера, микрофон и високоговорители. В другата съдебна зала (зала Б) се намира детето – пострадало лице и социален работник, който контактува с него и проследява психологическото и емоционалното му състояние. Съдебната зала е снабдена с компютърна конфигурация, а за осъществяването на видеоконференцията връзка е необходимо да се осигурят камера, микрофон и високоговорители.

Кога и как възниква добрата практика:

За първи път този способ е изпробван в Районен съд – Бургас през 2008, след приемане на измененията в чл.140 от НПК, в който е добавена ал.5, която допуска разпит на малолетен и непълнолетен свидетел чрез видеоконференция. Първоначално, способът е приложен по наказателно дело по глава «Разврат» от Наказателния кодекс (НК), като е проведен разпит на 8-годишно момиче.

Основната цел за използване на видеоконференцията, като способ за събиране и закрепване на свидетелски показания в наказателния процес, е да се избегне едновременно присъствие на подсъдимия и пострадалата в съдебната зала, и същевременно, да не се нарушат правата на подсъдимия лично да присъства и участва при разглеждане на делото.

Целеви групи:

- малолетни и непълнолетни участници в съдебния процес по дела, заведени в Районен съд – Бургас или в други съдилища, разположени в съдебната палата в Бургас;
- други участници в процеса – родители, процесуални представители, вещи лица, свидетели, социални работници, психолози;
- подсъдимият, който не е лишен от правото да присъства лично и да участва при разглеждането на делото;
- магистрати, разглеждащи дела в Районен съд – Бургас и в други съдилища, разположени в съдебната палата в Бургас.

Процес на изработване на добрата практика:

Технически, видеоконференцията за първи път през 2008 година е осъществена по следния начин:

Лаптопът в зала А е свързан посредством стандартни мултимедийни кабели с необходимата дължина с компютърната конфигурация в зала Б, така че по кабелната връзка да тече двупосочна аудио-видеоинформация. За получаването на образи се използват камерите на лаптопа и на компютъра в зала Б. Възпроизвеждането на образите се извършва на мониторите на лаптопа и на компютъра в зала Б. Предаването на звука се постига чрез микрофоните на двата компютъра, а възпроизвеждането на звука става през високоговорителите им.

„Предаването“ се осъществява чрез софтуерен продукт, който към момента на прилагане на практиката за първи път през 2008 година не е професионален, а е изтеглен като свободно копие от интернет.

Разположеният в зала А лаптоп е свързан с мониторите на страните в същата зала, така че прокурорът, подсъдимият и защитникът да могат да виждат на мониторите си гетето – пострадало лице и да чуват в реално време това, което то казва.

Така описаният самостоятелен способ се прилага в Районен съд – Бургас в периода 2008 – 2009 година, като по три дела е извършен разпит на малолетни и непълнолетни деца.

През 2010 година, в съдебна зала на Окръжен съд – Бургас в Съдебната палата е изградена специализирана зала за провеждане на видеоконферентни разпити, която разполага със съответна техника и софтуер.

За провеждането на видеоконферентната връзка отново са необходими две отделни помещения, като едното от тях не е задължително да бъде съдебна зала. Специализираната зала и софтуер вече са подходящи и се използват като възможност за разпит чрез видеоконференция, както на лица, разположени в същата сграда, така и за видеоконферентни връзки с чужбина.

Районен съд – Бургас продължава при необходимост да ползва видеоконференцията като законен способ за разпит на малолетни и непълнолетни, като за целта вече се използва специализираната зала и софтуер.

През 2013 година, залата е използвана по наказателно дело за блудство (чл.149 и 150 НК) за провеждане на видеоконференция за разпит на пострадалото 9-годишно момиче.

Финансиране:

Първоначално, практиката е реализирана без влагане на допълнителен финансов ресурс от Районен съд – Бургас, тъй като е използвана наличната в съда техника и човешки ресурс.

Към настоящия момент, в Окръжен съд – Бургас е оборудвана специализираната зала за осъществяване на видеоконференции, която се използва и от Районен съд – Бургас.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Основният положителен ефект от прилагането на този способ е, че по време на видеоконференцията присъстващите и в двете помещения могат едновременно да виждат и да чуват участниците, които се намират по същото време в другото помещение. По този начин се гарантира правото и на двете страни да участват в съдебния процес и да защитят правата и интересите си.

От друга страна, този способ осигурява щадящо за детето правосъдие, тъй като не се налага да се среща отново с извършителя на престъплението.

Практиката може да бъде определена като успешна и поради факта, че този способ е приложен в повече от едно производство по наказателни дела.

Описаният способ е удачен поради своята икономичност и ефективност и на практика може да се използва, както в големите съдилища, така и в по-малките съдилища, които не разполагат с други подходящи условия за разпит на дете.

Допълнителна информация:

Представената практика е популяризирана сред магистратите, разглеждащи наказателни дела в Районен и Окръжен съд – Бургас.

Тя е публикувана в Сборник с добри примери и практики, издаден от „Програмата за развитие на съдебната система“ в рамките на изпълнението втори план за подготвяване на работата на съда.

Video conference – method for child-friendly justice

The first video conferencing was organised in 2008 in the Regional Court in Burgas based on amendments in the Criminal Procedure Code, which allowed video interviewing of children. Special technical equipment was not available at that time and it was done with standard multimedia cables and computers with cameras, microphones and speakers:

The Court session is held simultaneously in two Court rooms so as to avoid direct contact between the child-victim and the accused. The judge, the prosecutor, the accused person and his lawyer as well as the psychologist (if an expert assessment has been carried out), are sitting in the first Court room (Room A). The room has the following equipment: a computer with 4 monitors (for the judge, the secretary and two parties). There is also a portable computer equipped with a camera, microphone and speakers in the same room. The child-victim and the social worker who communicates with and supports the child and follows her psychological and emotional state are in the other Court room (Room B). This Court room is equipped with computer configuration including a camera, a microphone and speakers that are necessary for the video conferencing.

The main purpose of video conferencing, as a means of collecting and securing evidence in criminal proceedings, is to avoid the child-victim having to sit in the court room in the presence of the accused person.

At present, there is a Court room in the premises of the Court palace in Burgas, which has special technical equipment and software for video conferencing.

Стандарт 5

БЛАГОПРИЯТНИ УСЛОВИЯ ЗА
ИЗСЛУШВАНЕ НА ДЕТЕТО

Standard 5

FAVORABLE CONDITIONS
FOR HEARING OF THE CHILD

Подготовка на дете за участие в съдебно производство

Цели на добрата практика:

Изслушването на дете в граждански съдебни производства съчетава две цели:

- да се набави достатъчно надеждна информация за целите на правосъдието;
- да се намали рискът от травмиране на детето.

Организация, която прилага добрата практика:

Отдел "Закрила на детето" към Дирекция „Социално подпомагане“ Благоевград.

Описание:

„Касае се за две деца – момчета, на възраст 10 и 13 години. След получена призовка в отдел "Закрила на детето" към Дирекция "Социално подпомагане" Благоевград за участие на социален работник в съдебно заседание по бракоразводно дело, децата трябваше да бъдат изслушани в съда. Майката изпитваше затруднения да убеди синовете си да присъстват в съдебното заседание и да бъдат изслушани от съдията. Децата считаха, че съдът е място за престъпници и категорично отказваха да се яват.

Майката сподели притесненията си пред мен, като социален работник от отдел "Закрила на детето". Помолих я да ми осигури среща-разговор с децата в домашна обстановка, за да се чувстват децата по-спокойни. При срещата ми с тях първоначално ги информирах за целта на моята визита, а именно: да ги запозная с предстоящото в съдебната зала, колко важни са те и тяхната информация е значима в съдебното производство, тъй като вече са големи и имат право да изразят своето мнение пред съда. Носих в себе си две книжки – помагала за деца, които участват в съдебни производства и са предназначени (адаптирани) за деца и младежи от 5 до 15 години. Децата разгледаха с интерес книжките, като по-голямото задаваше и въпроси от рода на: „Как да се облека, за да отида в съда?“, „За какво ще ме питат?“, „Какво ще стане ако си мълча и нищо не кажа, а ако съм притеснен или се разплача?“, „Кой ще присъства в залата и дали аз ще съм до тях?“.

След като отговорих на децата на зададените въпроси, им предложих да отидем до съда и да разгледаме съдебната палата, за да се убедят, че там влизат много хора, не само престъпници. Пойсках разрешение от майката и тя се съгласи. Първоначално децата бяха леко притеснени, но и любопитни. Влязохме в Съдебната палата, като за мое щастие една от залите беше свободна. Разказах на децата, че в такива зали хора, които се наричат юристи участват в различни дела. Споделих им също, че в такава зала те ще се срещнат със съдията. Децата бяха вече видимо по-спокойни. По-малкото братче поиска да седне на мястото на съдията, като каза „от високо се вижда по-добре“ и се засмя.

Излязохме от залата и преди да се разделим, децата споделиха с майка си, която ни чакаше пред съда, своите впечатления. По-късно майката се обади по телефона и ми каза, че децата са проявили желание да участват в съдебното заседание и да бъдат изслушани. Останах изключително доволна от тази информация и бях убедена, че работният ми ден е минал успешно.“

Кога и как възниква добрата практика:

„Още в началото на моята кариера, като социален работник в отдел “Закрила на детето“, имах удоволствието да поема случаи и да работя с деца, които участват в съдебни производства. След това разбрах, че този метод на работа ще стане една добра практика за мен и че ще продължа да работя по този начин, с усъвършенстване във времето.“

Целеви групи:

Момчета и момичета на възраст от 10 до 18 години.

Preparation of a child for participation in judicial proceedings

An example: Two children (boys aged 10 and 13), whose parents are divorcing, shall be interviewed by the judge. The Court informs the Child Protection Department about the proceedings. The mother has difficulties to convince the children to go to the Court to be heard by the judge. The children think the Court is a place for criminals and refuse to go there.

The mother shares this with the social worker from the Child Protection Department. The social worker asks the mother to allow her to speak to the children.

“When I met the children I told them why I am here. I wanted to discuss with them the forthcoming divorce proceedings. I told them how important they are and why the judge will need to hear their opinion. I had two books with me for children, who take part in Court proceedings. The children were interested to read the books and the older boy asked questions while reading: “How to dress to go to the Court?”, “What they will ask me?”, “What happens if I stay silent and say nothing or if I am worried or start to cry?”, “Who will be present in the Court room?” and etc. Once I answered the questions, I suggested we go to the Court and have a look at the Court room. The mother agreed. In the beginning, the children were a bit worried but at the same time curious. We managed to have a look at one of the Court rooms. The younger brother wanted to sit at the table of the judge. He said: “high seen better” and laughed. We went out of the Court. Later, the mother called and said the children will come to the Court and would like to speak to the judge. I was very happy and thought that my working day was successful.”

Стандарт 7

ОРГАНИЗИРАНЕ НА
СЪДЕБНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Standard 7

ORGANISATION OF
THE JUDICIAL PROCEEDINGS

Международно сътрудничество за Вземане на решение в интерес на детето³⁶

Цели на добрата практика:

Прилагане на международно признати механизми за сътрудничество, които допринасят за пълно изясняване на фактите по делото, с оглед гарантиране на най-добрите интереси за детето в конфликтна транс-гранична ситуация.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката се прилага от Районен съд – Бургас в сътрудничество с Международна социална служба – България.

Описание:

Съдията-докладчик по делото търси съдействие от Международна социална служба – България, като част от мрежата на Международна социална служба, за извършване на проучване и изготвяне на социален доклад от компетентната социална служба по местоживеене на родителя в чужбина.

Съдът има нужда от информацията относно условията на живот, социалната среда, наличните социални, образователни и медицински услуги в близост до местоживеенето на родителя, неговата трудова заетост и доходи, съжителстващи лица, възможности да полага грижи за детето и всякаква друга информация, която ще помогне на съдията да постанови решение в най-добър интерес на детето.

Социалният доклад от чужбина е представен на съда от Международна социална служба – България на български език, в рамките на 3 месеца от изпращането на искането за съдействие и придружаващите документи (искова молба, отговор на исковата молба и други доказателства, по преценка на съдията) до организацията.

Освен възможността за сътрудничество в рамките на мрежата на Международна социална служба, при разглеждане на делото съдът е използвал и предвидената в чл. 15, ал. 1 от Закона за закрила на детето възможност за изслушване на детето, което е извършено в създадената в рамките на проекта „Правосъдие – приятел на детето“ стая за деца³⁷.

³⁶ Практиката се прилага от Районните съдилища в следните градове: София, Пловдив, Варна, Враца, Велико Търново, Габрово, Хасково, Ямбол, Монтана, Силистра, Севлиево, Бяла Слатина, Димитровград, Несебър, Разлог, Петрич, Провадия, Оряхово, Казанлък, Девин; от Окръжните съдилища във Варна, Враца, Монтана и Русе, от Софийски градски съд, както и от Върховния Касационен съд.

³⁷ Повече информация за стаята за деца в описанието на практиката „Институции и процедури – приятел на детето“.

Кога и как възниква добрата практика:

Реализацията на настоящата практика възниква в хода на всяко съдебно производство по реда на Семейния кодекс. Делото е за развод и по закон съдът трябва да се произнесе по въпросите за местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, контактите с нерезидентния родител и издръжката на детето. Единият от родителите има обичайно местопребиваване в чужбина, което налага извършване на проучване на ситуацията на този родител в съответната държава.

Затова, предвид необходимостта от постановяване на решение, което в максимална степен да гарантира интересите на детето, освен социален доклад, изготвен от Дирекция „Социално подпомагане“ Бургас за детето, съдът възлага извършване на проучване от компетентната социална служба по местоживеене на родителя в чужбина чрез посредничеството на Международна социална служба.

Целеви групи:

- детето, чийто права и законни интереси са засегнати в рамките на производството за развод;
- родителите на детето, които са страни в съдебното производство и техните процесуални представители;
- съдията-докладчик по делото, чиято задача е да постанови решение, което да защити в максимална степен правата и най-добрите интереси на детето.

Процес на осъществяване на практиката:

Процесът на реализация на практиката преминава през няколко етапа:

- наличие на исково производство пред Районен съд – Бургас с правно основание чл. 49 от Семейния кодекс и свързаните с него небрачни искове чл. 56, чл. 59, чл. 143 от Семейния кодекс;
- изпращане на искане за съдействие до Международна социална служба – България за изготвяне и предоставяне на социален доклад от чужбина;
- извършване на проучване и изготвяне на социален доклад от компетентната социална служба в чужбина, чрез посредничеството на мрежата на Международна социална служба;
- изпращане на социалния доклад на български език до Районен съд – Бургас;
- постановяване на решение, с което се допуска развод между двамата родители, и съдебно решение относно местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, личните отношения с нерезидентния родител и издръжката на детето.

Финансиране:

За посредничеството по представянето на социалния доклад от чужбина на български език е заплатена такса от 240 лева на Международна социална служба – България от предварително внесен от страните депозит по делото.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Практиката може да бъде определена като положителна в няколко аспекта:

- постановено е съдебно решение, в което са взети предвид правата и интересите на детето;
- установен е механизъм за ефективно сътрудничество между съда и други органи за прилагане на международно признати механизми за получаване на информация от чужбина под формата на социален доклад;
- реализираната практика за сътрудничество между съда и Международна социална служба – България за съдействие при изготвяне на социални доклади от чужбина е приложена и по други дела в Районен съд – Бургас;
- практиката успешно може да се приложи и в други съдилища в страната.

International cooperation for taking decisions in the best interests of the child ³⁸

This practice is carried out by the Regional Court in Burgas in the course of pending divorce proceedings under the Family Code. In the divorce proceedings the judge shall also make judgments with regard to the residence of the child, parental rights, contacts with the non-resident parent and the child's maintenance.

In cases where the mother has habitual residence abroad, the court will need to ascertain information about her situation from the respective country. The Court needs to understand the circumstances of the mother.

The judge requires assistance and can order a report about the mother through the International Social Service-Bulgaria as part of the International Social Service network. The Court particularly needs information about the living conditions, social environment, available social, educational and medical services that are close to the residence of the mother, her employment and incomes, her cohabitant/s, her opportunities to take care about the child as well as any other information that will help the judge to take a decision in the best interest of the child.

The information from abroad about the mother is given in the form of a social report to the Court. The report is provided to the judge in Bulgarian language within 3 months of referral to ISS-Bulgaria alongside with the enclosed papers (application, reply of the defendant and other written evidences containing important information).

³⁸ The practice is applied by the Regional Courts in the following locations: Sofia, Plovdiv, Varna, Vratza, Veliko Tarnovo, Gabrovo, Haskovo, Yambol, Montana, Silistra, Sevlievo, Byala Slatina, Dimitrovgrad, Nessebar, Razlog, Petrich, Provadiya, Oryahovo, Kazanlak; the District Courts in Varna, Vratza, Montana and Russe as well as by the Supreme Casation Court.

Стандарт 8

**СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ
НА ДОКЛАДА НА ОТДЕЛ
„ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО“ В
ДИРЕКЦИЯ „СОЦИАЛНО
ПОДПОМАГАНЕ“**

Standard 8

**STRUCTURE AND CONTENT
OF THE SOCIAL REPORT
OF THE CHILD PROTECTION
DEPARTMENT IN THE
SOCIAL ASSISTANCE
DIRECTORATE**

Насоки за изготвяне на социален доклад за съда, разработени от Центъра за обществена подкрепа в Бургас:

Социалният доклад за съда трябва да съдържа информация относно:

- автора и организацията, която го представя;
- за кого се отнася;
- целта на доклада.

Фактите в доклада се представят точно и кратко. Те се описват хронологично: *„Уточнявайте фактите, хипотезите и интерпретациите. Особено важни за доклада са мнението на психолога и на другите специалисти, които имат отношение към случая.“*

В доклада задължително се посочва как и от кого е събрана информацията: *„Уточнявайте източника на информация (по информация на майката; по информация на личния лекар и т.н.)“*

Авторът на доклада ясно изразява своето мнение, като описва как и защо е стигнал до съответното заключение: *„Бъдете максимално обективни. Включете мнението и на други хора, с които сте разговаряли и опишете доколко те познават детето или родителите.“*

Докладът завършва със заключение, което се прави под формата на обобщение: *„Трябва да представите и двете страни по спора, както и позицията на детето, за да демострирате, че внимателно сте отчели всички аспекти.“*

„Не забравяйте, че съдията може да поиска да присъствате в съдебно заседание, за да отговорите на конкретни въпроси за уточняване на съдържанието на доклада“

Стандарт 9

МУЛТИДИСЦИПЛИНАРЕН И
МЕЖДУИНСТИТУЦИОНАЛЕН
ПОДХОД

Standard 9

INTERDISCIPLINARY AND
MULTI – AGENCY APPROACH

Партньори в защита правата на детето в съдебните производства

Цели на добрата практика:

Да се изгради партньорство и да се поддържат отношения на сътрудничество между всички институции и организации на местно ниво, чиито правомощия са свързани с осигуряване правата на детето, което участва в съдебни производства, по които се засягат неговите интереси, чрез организиране на регулярни работни срещи по въпроси, които изискват подобряване на практиката и ефективно прилагане на модерни подходи за вземане на решение в най-добър интерес на детето.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката е иницирана от Районен съд – Бургас, като в нейната реализация са включени Център за обществена подкрепа, Отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“, Център за превенция на насилието и престъпността, Бургаска адвокатска колегия, Бургаски свободен университет и Окръжен съд – Бургас.

Описание:

Районен съд – Бургас е инициатор на три работни срещи, на които са поканени да присъстват представители на държавни и общински институции, неправителствени организации, местна власт, университет, адвокатска колегия.

По време на първата среща са обсъдени възможностите за координиране на действията и дейностите между съда, социалната служба, Центъра за обществена подкрепа и адвокатурата, с оглед предоставяне на по-добра защита на правата на детето преди, по време и след приключване на съдебните производства, по които се засягат права и интереси на дете: основно за развод или раздяла, за защита от домашно насилие и за извеждане на детето от неговото семейство. Дискусията е използвана и като възможност да се обсъдят проблемите, пред които са изправени съдът, отделът „Закрила на детето“, Центърът за обществена подкрепа и адвокатурата, при прилагане на законодателството в интерес на детето. Специално внимание по време на срещата е отделено на участието на социалните работници в съдебния процес, както и на необходимостта от изготвяне на социални доклади, които да дават достатъчно информация на съда и да завършват с предвиденото по закон становище, които да подпомагат съдията за постановяване на решение, което защитава в максимална степен интересите на детето.

Втората работна среща е използвана като форум за представяне на двете иновативни за България услуги – Информационна програма за родители в процес на развод или раздяла и Контактен център за деца и родители след развод или раздяла, разработени и предложени от фондация „Международна социална служба – България“. На срещата са обсъдени механизмите за пилотиране на изготвените методики за предоставяне на услугите, както и ролята на всяка една институция в процеса на тяхната реализация.

В рамките на третата работна среща, проведена между магистратите, разглеждащи граждански дела в Районен съд – Бургас и специалистите от Центъра за обществена подкрепа, са обсъдени конкретни въпроси, свързани с прилагането на двете нови услуги. Обърнато е специално внимание на възникналите в практиката трудности и проблеми и са набелязани мерки за тяхното преодоляване.

Кога и как възниква добрата практика:

Организирането и провеждането на дискуссионни работни срещи възниква в процеса на изпълнение на дейностите по проект „Правосъдие – приятел на детето“, в който Районен съд – Бургас участва като пилотен съд – модел.

Целеви групи:

Основната целева група са представители на различни институции и организации на местно и регионално ниво, ангажирани с прилагане на законодателството и процедурите за защита на правата и интересите на децата.

Индиректна полза от реализацията на практиката имат децата, чиито права и законни интереси са накърнени, както и техните родители, тъй като сътрудничеството между институциите води до по-ефективно прилагане на законодателната уредба.

Доброто сътрудничество и комуникацията между институциите също така е и предпоставка за успешната реализация на двете нови услуги.

Процес на изработване на добрата практика:

Реализацията на практиката може да се раздели на два етапа:

- организиране на работните срещи, включваща определяне на темата, идентифициране на заинтересованите страни, логистични дейности, свързани с организацията на срещата;
- провеждане на работните срещи чрез дискусия по предварително зададените теми.

Срещите се провеждат в съдебната палата в Бургас, като продължителността на всяка среща е между 3 и 4 астрономически часа.

Финансиране:

Разходите за осъществяване на практиката са минимални. Районен съд – Бургас подготвя и изпраща на поканите до институциите по електронен път. Срещите се провеждат в сградата на съдебната палата, поради което не е необходимо заплащане на разходи за наем на зали. По време на срещата участниците могат да се освежат с вода, кафе и сладки, разноските за което се поемат от съда.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Практиката може да бъде определена като добра, тъй като за първи път в Бургас се иницират работни срещи, с участието на съдии от Районен съд – Бургас, на които представители на всички заинтересовани институции и организации имат възможност да поставят и обсъдят проблемите, както и да предложат мерки и въз-

можности за тяхното разрешаване и за ефективно прилагане на законодателството, така че да се защитят по най-добър начин правата и интересите на децата.

Практиката може успешно да бъде реализирана в други региони, както и да се приложи по други теми, с представители на други институции и организации.

Допълнителна информация:

Информация за работните срещи е публикувана в местните и регионални печатни и електронни издания, както и на интернет страницата на Районен съд – Бургас³⁹.

Partners in protecting the rights of the child in judicial proceedings

This initiative aims at building partnership and cooperative relations between all agencies and institutions on local level that are responsible for protecting the rights of the children, who participate in judicial proceedings affecting their interests.

The practice consists of regular working meetings that are organized to raise problems, discussing solutions and identifying measures for the effective application of the law so as to best protect the rights of the children involved in judicial proceedings.

The Regional Court in Burgas is the initiator of the practices and the following agencies on a local level are invited to take part in the working meetings: the Child Protection Department, Community Support Centre for Children and Families, BAR association, Burgas Free University, District Court, Centre for prevention of violence and crimes in Burgas. Representatives of these institutions discuss various issues such as:

- coordination of activities so as to provide better protection of children, who take part in judicial proceedings;*
- participation of the social workers in the Court proceedings;*
- the structure and the content of the social report, which, according to the judges, should include the professional opinion of the social workers with respect to the characteristics of the proceedings;*
- the need for introduction of services that support the child and the parents before, during and after the judicial proceedings.*

³⁹ <http://bourgasrs.court-bg.org/index.php?im=157>

Подобряване на работата с деца по граждански дела

Цели на добрата практика:

Постигане на качествено и ефективно детско правосъдие, което охранява интересите на детето чрез провеждане на:

- общи събрания на съдиите с фокус върху детското правосъдие;
- работни срещи между съдиите и социалните работници.

Организация, която прилага добрата практика:

Районен съд – Хасково самостоятелно, както и съвместно с Отдел “Закрила на детето” в Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасково.

Описание:

В Районен съд – Хасково периодично се провеждат Общи събрания на всички съдии, както и работни срещи на съдиите от Гражданското отделение на съда. Непосредствено след проведеното въстъпително обучение за съдии по проект „Правосъдие – приятел на детето“ през 2013 година, се поставя интензивно нов акцент върху детското правосъдие. Това се изразява в обсъждане и набелязване на конкретни мерки за подобряване работата на съда с деца по граждански дела, като например изграждане на „Детска стая“ за изслушване на деца в производства, по които се засягат права и интереси на деца, разработване и използване на информационни материали за родители, които се развеждат или разделят, повишаване на правната култура на децата и т.н.

Освен в рамките на съда, магистратите инициират работни срещи и с представители на Отдел „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасково с цел преодоляване на текущи проблеми между двете институции и подобряване на комуникацията помежду им.

Кога и как възниква добрата практика:

Такава практика винаги е съществувала в Районен съд – Хасково, но след участието на двама съдии и двама представители – юрист и социален работник от Отдела „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасковосе поставя фокус върху подкрепата на детето и неговите родители преди, по време и след приключване на съдебното производство.

Целеви групи:

Съдии от Районен съд – Хасково и социални работници от Отдел „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасково.

Процес на изработване на добрата практика:

Същинското начало на отличното взаимодействие между съда и социалната служба в Хасково е инициативата „Пътуващи семинари за съдии и социални работници” с участието на съдия Ник Крайтън и гардиан Джил Тимис, в която активно се включиха съдии от Районен съд – Хасково и социални работници от Отдел „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасково. Проведеният още през 2010 година в рамките на тази инициатива семинар в Съдебната палата в Хасково на тема – „Как се взема добро решение за дете – съдии, социални работници, адвокати и други професионалисти работят заедно с фокус върху проблемите на детето” е модел на ползотворен семинар с участници от различни институции, ангажирани с проблемите на децата, при това със съществена практическа полза, чието естествено продължение е настоящият проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Финансиране:

Не са използвани финансови средства.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Мотивацията на съдиите от Районен съд – Хасково да работят по усъвършенстване на работата с деца – своята и на институцията е силна. Темата за децата обяснимо е обект на силно обществено внимание, а правосъдието за деца е особено професионално предизвикателство за всеки магистрат, в т.ч. и за съдиите в Районен съд – Хасково. Съдиите считат, че поставената от проект „Правосъдие – приятел на детето“ основна цел, както и набелязаните механизми за постигането ѝ, а именно въвеждане на минимални стандарти, са от изключителна полза преди всичко за гарантиране спазването правата на детето и за подпомагане дейността на съда в областта на гражданското правораздаване с участие на деца. След проведените по проекта обучения и организирани в съда Общи събрания и работни срещи, вниманието на магистратите трайно е насочено към гарантиране спазването правата на детето.

Взаимната работа на Районен съд – Хасково и на Отдела „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасково винаги е била ползотворна и в сътрудничество. Но в резултат на проведените по проекта обучения, същата преминава на още по-добро професионално ниво. Комуникацията между двете институции е още по-улеснена, което категорично е основа за конструктивно преодоляване на всякакви, възникващи в процеса на общата работа, затруднения в областта на детското правосъдие. Обученията дават на съдиите гледната точка на социалните работници, както и обратното, което се приема като изключително полезно за постигане на общата цел – спазване правата на детето. Ефективната работа по детското и младежко правосъдие налага добро взаимодействие и сътрудничество с останалите институции на съдебната власт, с правоохранителните органи, адвокатурата, местната власт, държавните органи, неправителствените организации и медиите.

Improvement of the work with children in civil matters

General assemblies of judges and working meetings between the judges from the Civil Division in the Regional Court in Haskovo is an existing practice. However, soon after the first introductory training under the 'Child-friendly justice' project in 2013, there was a new focus of the meetings and the focus was on justice for children and children's rights. This includes discussions and identification of concrete measures in order to: improve the work of the Court with children in civil proceedings, draft information materials for parents who separate or divorce, raise legal awareness of children and etc.

Besides the meetings between magistrates, the judges also organised working meetings with the social workers from the Child Protection Department in order to discuss the existing problems and the way they should be overcome for communication between the two professional groups in the best interests of the children who take part in Court proceedings.

Improved cooperation and communication between the Court and Social service in Haskovo was established initially as a result of interdisciplinary attendance at the 2010 'Roadshow for judges and social workers' with Judge Nick Crichton and Guardian Gill Timmis. This was a model initiative involving participants from different institutions working with and for children, which was developed and upgraded over the years.

Стандарт 10

**ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЕ В
ИНТЕРЕС НА ДЕТЕТО.
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЪДЕБНОТО
РЕШЕНИЕ**

Standard 10

**DECISION IN THE BEST
INTERESTS OF THE CHILD.
EXECUTION OF THE JUDICIAL
DECISION**

Държавните съдебни изпълнители много често срещат трудности при изпълнение на съдебните решения за предаване на децата за осъществяване на контакти между детето и родителя, с когото то не живее.

Те не разполагат с обособена неутрална среда, където спокойно да става предаването на детето от единия на другия родител.

Кабинетите на съдебните изпълнители не са подходящи и за разговори с родителите и/или децата, когато резидентният родител не желае или възпрепятства контактите на детето с другия родител.

Освен това, там липсва и място, в което евентуално да се осъществят контактите между детето и другия родител.

Тази трудности са преодолени в Съдебно-изпълнителната служба на Районен съд – Благоевград след адаптирането на съдебната зала в сградата на съдебната палата*.

Държавните съдебни изпълнители в Благоевград споделят, че адаптираната съдебна зала е чудесно разрешение на техния проблем, тъй като:

- залата е адекватно оборудвана, за да се използва като неутрална обстановка за предаване на детето;
- залата се намира в съдебната палата, което допълнително респектира родителите да не нарушават съдебното решение. Там има и постоянна съдебна охрана, което още повече улеснява съдебните изпълнители и респектира родителите да изпълняват постановеното съдебно решение;
- залата е достатъчно голяма, което означава, че има място за присъствие на социален работник или на други лица в случай, че това са условията за извършване на контакта и / или предаването на детето от съдебния изпълнител.

** Повече информация за адаптираната съдебна зала в Районен съд – Благоевград може да бъде намерена в описанието на практиката „Адаптиране на съдебна зала за изслушване на деца“.*

Стандарт 11

СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ НА
ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ

Standard 11

SPECIALISATION OF
PROFESSIONALS

Програми за обучение на съдии и социални работници

Цели на добрата практика:

Разработени са две програми за обучение, пог формата на пилотни курсове. Едната програма е за обучение на съдии, които влизат в съдебната система, а другата програма е за обучение на социални работници, които постъпват на работа на работа в системата за закрила на детето. Целта на програмите е да осигури и развие у бъдещите професионалисти, които ще работят с деца, въввлечени в съдебни производства:

- общи правни познания за детето, като участник в съдебни процедури в областта на гражданското правораздаване;
- специфични правни умения за изслушване на деца по дела, по които се засягат техни права и законни интереси;
- знания и умения извън правната наука, които да допринесат за развиване на способности и чувствителност по въпроси от съществено значение за вземане на решение, което да гарантира най-добрите интереси на детето.

Организация, която прилага добрата практика:

Програмата е разработена при реализирането на проект „Правосъдие – приятел на детето“, изпълняван от фондация „Международна социална служба – България“ съвместно с фондация „Детски правен център – България“.

Описание:

По време на тригодишния проект са проведени встъпителни и специализирани мултидисциплинарни обучения, в които са участвали 60 съдии и социални работници от Районни съдилища и Дирекции „Социално подпомагане“ от общо 18 градове. В резултат на проведените обучения, участниците ясно заявяват потребностите си от обучение в три основни направления: права на детето като участник в съдебни производства; изслушване на детето в гражданския процес и базисни познания по детска психология и развитие на детето.

Освен нуждата от обучение, заявена от съдиите и социалните работници в рамките на проекта, разработените програми кореспондират и с препоръките на Съвета на Европа за правосъдие – приятел на детето, които са приети от всички 47 държави – членки, включително и България.

Съветът на Европа препоръчва всички професионалисти, които работят с деца като съдии, адвокати, социални работници, психолози и др. да бъдат специално обучени по правата на децата и свързаните с тях процесуални въпроси, за да придобият специфична компетентност за вземане на решения, които да отговарят на най-добрите интереси на детето. В Насоките допълнително се препоръчва преминаване през обучение за развиване на комуникационни умения и използване на подходящ за децата език, както и придобиване на знания по детска психология (препоръка № 14). Затова,

Съветът на Европа насърчава държавите да организират специални обучителни курсове, както и курс, представляват предложените програми за обучение на съдии и социални работници.

Програмите ще бъдат предложени на Националния институт за правосъдие към Министерството на правосъдието, който организира задължителното първоначално обучение на съдиите, които постъпват на работа в съдебната система, както и на Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи към Министерството на труда и социалната политика, в които се обучават служителите от Дирекциите „Социално подпомагане“ по специално разработени програми.

Кога и как възниква добрата практика:

Програмите за обучение са разработени в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“ като предварително планирана дейност.

Целеви групи:

- съдии, които влизат в съдебната система;
- социални работници, които започват работа в отделите „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане“.

Процес на изработване на добрата практика:

Процесът на разработване на програмите включва няколко етапа:

- първоначално заявени нужди от обучение от страна на съдиите по време на предварителния подбор на съдилищата за включване в дейностите по проекта;
- идентифицирани потребности от повишаване на знанията и уменията на съдиите и социалните работници, които участват във встъпителното и специализираното мултидисциплинарно обучение по проекта;
- липсата на подобни програми за обучение на студентите в юридическите факултети, които подготвят бъдещите съдии, адвокати, съдебни изпълнители и други юристи;
- частичното обучение на социалните работници в съответните факултети, които ги подготвят за работа с деца и семейства в риск.

Финансиране:

Разработването на програмите за обучение е планирано и обезпечено от проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Програмите за обучение са разработени от психолог и юрист, които имат дългогодишен опит в работата с деца и семейства, които са субекти и участват в различни съдебни производства по Семейния кодекс, Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие. Това им дава възможност да представят пред бъдещите съдии и социални работници гледната точка на професионалистите извън съдебната система и системата за закрила на детето, както и да споделят случаи от своята практика.

Комбинацията юрист – психолог позволява да се демонстрира връзката между съдията и останалите професионалисти, включително и от т.нар. подкрепящи професии, тъй като по този начин съдията може да достигне до решение, което да гарантира в максимална степен най-добрите интереси на детето.

Допълнително, програмите за обучение предвиждат дискусии и срещи между професионалисти от различни сектори (съд, отдел „закрила на детето“, доставчици на социални услуги и др.), което допринася за придобиването на холистичен поглед при бъдещо разглеждане и решаване на дела, по които се засягат права и интереси на деца.

Предложените програми за обучение на съдии и социални работници представляват завършен специализиран курс, който дава възможност за интерсекторен и мултидисциплинарен подход, което гарантира спазване правата на детето и осигуряване на неговите най-добри интереси при вземането на решение в производствата, които го засягат.

Training programmes for judges and social workers

Two programs are developed in the form of pilot courses. The first training program is for judges entering the judiciary. The other program is for training of social workers who seek employment in the child protection system. The aim of the programs is to provide and develop in the future professionals who will work with children involved in Court proceedings:

- General legal knowledge to the child as a participant in legal proceedings in the area of civil justice;*
- Specific legal skills for interviewing children on matters which affect their rights and legitimate interests;*
- Knowledge and skills outside the legal science to contribute to developing the capability and sensitivity on issues essential for decision-making to ensure the best interests of the child.*

The training programmes will be proposed to the National Institute for Justice under the Ministry of Justice and the Training Centre under the Ministry of Labour and Social Policy.

Цикъл от лекции за студенти по право

Цели на добрата практика:

Детето като субект на права и участието на деца в граждански, административни и наказателни производства са теми, които не са застъпени в учебните програми на студентите в юридическите факултети в България.

Това обстоятелство мотивира МСС – България да разработи цикъл от лекции за студентите по право в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“ с цел те да получат основни правни познания за детето като носител на права и като участник в различни съдебни производства.

Описание:

Лекциите са разработени с помощта на специалисти в различни области – юрист, специализиран в областта на детското право, социален работник, детски психолог и психоаналитик.

Курсът предоставя възможност на студентите да се запознаят с вътрешното и международното законодателство, което се отнася до правата на детето със специален фокус върху Конвенцията на ООН за правата на детето; законодателството на Европейския съюз; конвенциите, приети в рамките на Хагската конференция по международно частно право и Съвета на Европа. Международните актове, законите и подзаконовите актове се разглеждат през призмата на правомощията и практиката на различните институции в България, ангажирани с благосъстоянието и закрилата на детето – съд, отдели „Закрила на детето“, гоставчици на социални услуги, институции за деца.

Темите, включени в предложения курс, разглеждат въпросите за участието на детето в гражданските производства по Семейния кодекс, Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие, както и работа по случаи с международен елемент, когато е необходимо да се получи информация от чужбина под формата на социален доклад или друга информация, поради наличие на спорна транс-гранична ситуация в семейството. Засегнати са темите за участие на детето като свидетел, жертва или извършител на престъпление, като се акцентира върху способите за изслушване на детето в гражданските производства и разпита на детето в наказателния процес. Лекциите включват и разглеждане на въпросите за международното отвлечение на дете, както и възможностите за международно осиновяване.

Курсът запознава студентите с мултидисциплинарния и между-институционалния подход в работата с деца и семейства, които са въввлечени в съдебни производства, с оглед вземане на решение, което да гарантира най-добрите интереси на детето. Естествен завършек на цикъла от лекции е представянето на стандартите, които гарантират правосъдие – приятел на детето в областта на гражданското правораздаване, разработени и пилотирани в рамките на проекта.

Програмата предвижда 20 лекции и 10 семинарни занятия, по време на които студентите имат възможност да разглеждат и решават конкретни казуси, да анализират практики на различните институции, да придобият знания за работата на различни професионалисти, както и да се запознаят с различни по своя характер съдебни производства чрез посещения в съда и представяне на учебни филми.

Целеви групи:

- студенти по право в българските университети.

Финансиране:

Разработването на програмите е планирано и обезпечено от проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Предложеният цикъл представлява специализиран курс, който дава възможност за запознаване на студентите от юридическите факултети с правна уредба и спецификите в работата на професионалистите, които работят с и за деца.

Това би дало стимул и мотивация на много от тях, като бъдещи практикуващи юристи, да започнат и развиват своята кариера в областта на детското правораздаване, което ще бъде гаранция за спазване правата на детето и осигуряване на неговите най-добри интереси при вземането на решения в съдебните производства, които го засягат.

Част от лекциите са представени на студентите от горен курс в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград през академичната 2015 – 2016 година.

Cycle of lectures for students in law

The child as a subject of rights and child's participation in judicial proceedings are issues that are not covered by the training programmes of the students in law in Bulgaria. This was the driving force for ISS – Bulgaria to draft a cycle of lectures for the students in the law faculties providing basic legal knowledge for the child as a bearer of rights and as a participant in judicial proceedings.

Some of the topics were presented to the students in law in the South-West University in Blagoevgrad in the 2015 – 2016 school year.

Стандарт 12

**СПЕЦИАЛИЗИРАНИ
ПРОГРАМИ И УСЛУГИ**

Standard 12

**SPECIALISED PROGRAMMES
AND SERVICES**

Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат

Цели на добрата практика:

Информационната програма има за цел да помогне на родителите, които са в процес на раздяла или развод:

- да се фокусират върху потребностите и преживяванията на децата си в процеса на раздялата или развода;
- да ги мотивира да постигнат споразумение по въпросите относно децата след раздялата или развода;
- да ги насърчи да поддържат добри отношения помежду си при отглеждането и възпитанието на децата след раздялата или развода.

Организация, която прилага добрата практика:

Информационната програмата за родители се пилотира от община Бургас и фондация „Международна социална служба – България“ като част от услугите в рамките на Центровете за обществена подкрепа (ЦОП) в Бургас и Велико Търново.

Описание:

За първи път в България са разработва и пилотира услуга, която подкрепя родители в процес на развод или раздяла, преди, по време и след приключване на съдебното производство. Услугата се предоставя под формата на курс (информационна програма), който е предназначен за родители. Той им помага да разберат как конфликтите помежду им се отразяват върху децата, като същевременно им предоставя съвети за това, как могат да подкрепят децата си, да се справят със своите чувства и реакции в такива ситуации. Програмата е фокусирана върху нуждите на децата и дава идеи на родителите за справяне с разногласията, силните емоции и конфликтите, които възникват между тях. Тя има за цел да ги подпомогне да вземат решения, които да гарантират най-добрите интереси на детето, след раздялата или развода.

Курсът се провежда в рамките на 4 астрономически часа, обикновено разделени на две двучасови сесии, проведени в рамките на две седмици. Датите и часовете за провеждане на сесиите се договарят между родителите и Центъра за обществена подкрепа. Сесиите обикновено се организират в делнични дни, от 9 до 17 часа. Сесиите са индивидуални или групови, като групите включват не повече от пет участника. От родителите не се изисква да споделят информация. Те могат да го направят, само ако желаят това. Препоръчително е и двамата родители да преминат през информационната програма, като те винаги се разпределят в различни групи. Курсът се провежда от специално обучени психолози.

Родителите могат да бъдат насочени за включване в програмата от съда, от

техните адвокати, от отдел „Закрила на детето“, от психолог или друг професионалист, или да участват по собствена инициатива, ако желаят да научат повече за ефекта на раздялата върху децата и за начините за намаляване на негативните последици върху тях.

Когато отдел „Закрила на детето“ насочи родители, в процес на развод или раздяла, за подкрепа към Центъра за обществена подкрепа, родителите задължително се включват в Информационната програмата, като част от дейностите в работата по случая.

Кога и как възниква добрата практика:

Информационната програма за родители е разработена в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Пилотирането на програмата в ЦОП стартира през месец Ноември 2014 година.

Целеви групи:

Информационната програма е насочена към родители, които са в различни етапи на раздяла или развод и които срещат затруднения да се споразумеят по различни въпроси, свързани с родителските права, местоживеенето на детето, контактите с другия родител и издръжката, както и относно родителстването, след раздялата. Програмата е подходяща, когато:

- родителите имат трудности да се фокусират върху потребностите на децата;
- чувствата и реакциите на родителите засягат способността им да общуват с децата си;
- родителите желаят комуникацията им с бившия партньор да се подобри, за да се постигне споразумение относно въпросите за децата след развода или раздялата, включително чрез медиация или друг способ за постигане на съгласие;
- не съществуват притеснения относно сигурността на децата или на самите родители.

Процес на изработване на добрата практика:

Програмата е разработена от експерти на фондация „Международна социална служба – България“ на базата на многобройни проучвания на родителството след раздяла или развод.

Финансиране:

Средствата за разработване на програмата са планирани по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Родителите се включват доброволно в Информационната програма, която е безплатна за тях за периода на изпълнение на проекта и се провежда в рамките на финансирането на Центровете за обществена подкрепа във ВеликоТърново, управляван от МСС – България и в Бургас, управляван от община Бургас, на базата на Споразумение между МСС-България и община Бургас.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Много често родителите забравят да обърнат внимание на децата си и най-вече на техните преживявания, въвлечени в негативните си чувства към другия партньор, породени от конфликта и проблемите помежду им. Понякога родителите дори използват децата, като средство да наранят другия партньор и да го накарат да страда, като не си дават сметка, че така всъщност вредят най-много на децата си. В такива ситуации, Информационната програма помага на родителите да разберат какво преживяват децата от разпада на тяхното семейство и да осъзнаят, че за детето е важно да запази връзката и с двамата си родители, както и с членовете на разширеното семейство, за да се чувства спокойно и сигурно. От друга страна, програмата им помага да разберат, че ролята им на партньори приключва с раздялата помежду им, но техните родителски функции продължават и след това. Наблюденията на ефекта от прилагането на програмата показват, че осъзнавайки преживяванията на децата, и особено на дългосрочните вреди за детето от постоянните и тежки конфликти помежду им, родителите стават по-толерантни един към друг и склонни на компромис в интерес на децата.

Допълнителна информация:

Разработена е специална брошура, в която подробно са представени същността, целта и достъпа до Информационната програма. Брошурите са налични в различни местни институции и структури в общността в Бургас и във Велико Търново.

Информационната програма е представена от екипите на Центровете за обществена подкрепа и отразена от различни местни медии в Бургас и Велико Търново.

Information programme for separating or divorcing parents

The information programme is a service that supports parents before, during and after the judicial proceedings related to divorce or separation. It is a course for parents, which helps them to understand how the conflicts between them affects their children and provides them advice on how to support the children to tackle their emotions and reactions in such situations. Such a service is developed and piloted for a very first time in Bulgaria and is organised in the Community Support Centres in Burgas and Veliko Tarnovo. The programme helps parents to find solutions that seek to make decisions in the best interests of the child after their divorce or separation.

The 4 hour course is organised divided in two 2-hours sessions carried out within two weeks. The sessions are scheduled during the week days, between 9 a.m. and 5 p.m. There are individual or group sessions with maximum five participants. The parents are not requested to provide information during the sessions though they can share feelings and emotions if they wish to do so. Both parents are expected to attend the information programme but they are always split into separate group sessions. The course is delivered by specially trained psychologists.

Parents can be referred to the programme by the Court, their lawyers, the Child Protection Department, psychologists or other professionals. They can participate on their own initiative if they want to understand how the divorce and the separation affect their children.

When the Child Protection Department refers them to the Community Support Centre, parents are included in the Information programme as part of the activities under the case.

Контактен център за деца и родители

Цели на добрата практика:

Контактният център за деца и родители цели:

- да осигури безопасна и сигурна среда за детето по време на срещите му с нерезидентния родител;
- да минимизира риска от излагане на детето на конфликтни и криещи риск за безопасността му ситуации;
- да насърчава позитивните контакти между детето и нерезидентния родител, като подкрепя и укрепва взаимоотношенията помежду им;
- да помага на родителите, които са в конфликт, да регулират отношенията си и да се споразумяват относно детето след тяхната раздяла;
- да насърчава родителите да преминат към саморегулация на контактите между детето и родителя, с когото то не живее.

Организация, която прилага добрата практика:

Услугата „Контактен център за деца и родители“ се пилотира в Центровете за обществена подкрепа в Бургас и във Велико Търново в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Описание:

За първи път в България са разработва и пилотира услуга, която гарантира правото на детето да поддържа редовни контакти и с двамата си родители, при наличие на поставени от съда защитни мерки за осъществяване на лични отношения между детето и нерезидентния родител.

Контактният център за деца и родители е безопасно, неутрално и приятелско място, където детето може да прекарва времето си с родителя, с когото не живее. Детето може да прекарва там времето си и с други членове на семейството (например баба и дядо).

Центърът разполага с място за игри, с играчки и книги за деца от всички възрасти. Детето, както и нерезидентният родител, могат да донесат любима на детето играчка. Напитки или храни за детето могат да се внасят само след предварително изразено съгласие от страна на родителя, с когото детето живее и уведомяване на ръководителя на контактния център.

В контактния център могат да се осъществяват следните видове контакти:

- **Наблюдаван контакт** – осъществява се при насочване на родителите от съда, когато това е вписано в съдебното решение. Наблюдението на

контакта става от член на персонала на контактния център, който пряко наблюдава и слуша детето. Всички срещи между детето и нерезидентния родител се регистрират. Наблюденията относно качеството на контакта се описват в протокол по начин, който отразява осигуряването на безопасността на детето, който може да бъде предоставен на компетентните органи, при поискване.

- **Подкрепян контакт** – осъществява се когато това е вписано в съдебното решение или по заявка на двамата родители, когато няма съдебно производство и не е постановено решение. При подкрепяния контакт в помещението не присъства член на екипа на центъра. Такъв обаче се намира в непосредствена близост и е на разположение за оказване на помощ на детето и / или на родителя, при нужда. Подкрепяният контакт не се описва и докладва, освен когато има риск от лошо отношение или насилие над детето.

Място за предаване и вземане на детето – може да играе ролята на приемно-предавателен център, където родители, които не искат да контактуват помежду си, могат да оставят детето си за среща с другия родител и да го вземат в договорените часове. Този тип срещи се вписват само в дневника на срещите.

Насочването към контактния център става от съда, въз основа на постановени защитни мерки в съдебното решение. Родителите също могат да подадат заявление за ползване на услугите на центъра, след като предварително са постигнали договореност помежду си.

Кога и как възниква добрата практика:

Услугата е разработена в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Целеви групи:

Услугите в контактния център са насочени към детето и неговите разделени или разведени родители, когато:

- родителите не могат да се споразумеят за това, как да протичат контактите между детето и нерезидентния родител;
- няма къде да се провеждат срещите на детето с родителя, с когото то не живее;
- има прекъсване на контакта между детето и нерезидентния родител;
- детето се съпротивлява на контакт с родителя, с когото не живее;
- съществуват опасения за безопасността и сигурността на детето по време на срещите с другия родител;
- родителят, с когото детето не живее, има интелектуално и / или физическо увреждане или психично заболяване;
- родителят, с когото детето не живее, е зависим от алкохол и / или наркотици;
- родителите и детето имат нужда от подкрепата на трето лице при осъществяване на личните отношения;

- съществува сериозен конфликт между родителите, който се отразява на срещите между детето и нерезидентния родител;
- има история на домашно насилие или обстоятелства, при които има риск от домашно насилие;
- родителят, с когото детето не живее, има ограничени родителски умения.

Процес на изработване на добрата практика:

Услугата е разработена от експерти на фондация „Международна социална служба – България“ на базата на многобройни проучвания на родителството след раздяла или развод и практики, прилагани в различни сфери.

Финансиране:

Средствата за разработване на услугата са планирани по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Услугите, които се предоставят в Контактния център се пилотират и ползват безплатно за периода на изпълнение на проекта в рамките на финансирането на Центровете за обществена подкрепа във Велико Търново, управляван от МСС – България и в Бургас, управляван от община Бургас на базата на Споразумение между МСС – България и община Бургас.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Контактният център за деца и родители е нова за българската действителност услуга. Тя подкрепя детето и неговите родители след приключване на съдебното производство, което е завършило със съдебно решение за осъществяване на контакти между детето и нерезидентния родител.

Контактният център може също да се използва за срещи между детето и други членове на семейството, включително и на разширеното семейство.

Услугата е практическо решение за родители, които се стремят да намерят начин детето да има отношения и с двамата родители, без да ги насилва да продължават отношенията помежду си, които вече нямат стойност.

Доставчикът на услугата в Контактния център взема предвид мнението на детето за контактите и гарантира, че то ще бъде зачетено при осъществяване на срещите.

В контактния център детето е в безопасност по време на срещата и не е подложено на неподходящи действия и разговори. Посредничеството между родителите, което се оказва чрез услугата, подпомага изключително много тези родители, които са в конфликт, да регулират взаимоотношенията си и да се споразумеят за режима на лични отношения с детето.

Пилотирането на услугата в рамките на ЦОП показва, че в повечето случаи родителите споделят за облекчение от факта, че имат възможността за „комуникация“ чрез специалистите от Центъра, защото са имали невъзможност за връзка с другия родител и единственият начин за комуникация е бил да използват детето си за „пренасяне на съобщения“.

Чрез Контактния център са се осъществили позитивни срещи с деца и родители, между които контактът е бил прекъснат в продължение на години.

Допълнителна информация:

Услугите, които се предоставят в Контактния център са описани в специална брошура, в която може да се намери подробна информация относно целите, възможностите и видовете контакти, както и отговори на често задавани от родителите въпроси.

Информация за Контактния център е допълнително предоставена и отразена от местните печатни и електронни медии в Бургас и Велико Търново.

Contact Centre for children and parents

The contact centre is an initiative, which seeks to enable the child to maintain regular contact with his/her both parents, when the Court has imposed protection measures for maintaining personal relationship between the child and the non-resident parent. Two contact centres have been set up under the 'Child-friendly justice' project within the Complexes for Social Services in Burgas and Veliko Tarnovo. The contact center is a service that provides a safe, neutral and friendly place where children can spend time with the non-resident parent. The child can also spend time in the contact centre with other family members (for instance grandparents). The center has games, toys and books for children of all ages. The child and the parent may also bring a child's favorite toy. Drinks or food for the child may be brought in only after prior consent by the parent with whom the child lives and a notification of the manager of the contact center.

The following contacts can take place in the contact center:

- **Monitored contact** – the parents are referred to the contact centre by the Court, which has imposed protection measures in the form of a monitored contact. This means that a member of the staff of the contact center directly observes the contact and listens to the child. All meetings between the child and the non-resident parent are registered and recorded. The record is made about the quality of the contact and it can be submitted to the competent authorities upon request.
- **Supported contact** - the parents are either referred to the contact centre by the Court or they use the service by their own initiative. There is no member of the staff to monitor the contacts. However, there is a person who is in the building and is available to assist the child and/or parent, if needed. Supported contacts are not recorded or a report made except in cases of mistreatment or abuse of the child.
- **A place for handover of the child between parents** – the centre can be used as a place where the parents, who do not want to meet up with each other, can bring the child for the other parent to have contact.

Подкрепа на деца и родители преди, по време и след приключване на съдебното производство

Цели на добрата практика:

Да се насърчи постигането на споразумение относно последиците за детето, както и да се гарантира правото на детето на редовен контакт и с двамата родители след развод или раздяла, чрез прилагане на защитни мерки, които гарантират неговата сигурност и безопасност.

За постигане на посочените цели са разработени две иновативни услуги⁴⁰, които се пилотират за пръв път в България в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“, а именно:

- Информационна програма за родители преди, по време или след развод или раздяла (Информационна програма за родители);
- Контактен център за деца и родители по време или след развод или раздяла (Контактен център).
- Методиката на предоставяне на двете услуги е разработена от експерти на Международна социална служба – България.

Организация, която прилага добрата практика:

Практиката се пилотира от Районен съд – Бургас и Районен съд – Велико Търново в партньорство с Центровете за обществена подкрепа в Бургас и във Велико Търново, където се предлагат услугите „Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат“ и „Контактен център за деца и родители“.

Описание:

Съдията има възможност да насочва родителите, които участват в съдебни производства за развод или раздяла, както към „Информационната програма за родители, които се разделят или развеждат“, така и към „Контактния център за деца и родители“.

Още в определението за насрочване на делото, освен че напътства родителите към медиация или друг способ за доброволно уреждане на спора, съдът в Бургас и във Велико Търново насочва страните и към „Информационната програма за родители, които се разделят или развеждат“, предоставяна от Центъра за обществена подкрепа, като им предоставя основна информация за целите и същността на програмата.

Участието на родителите в програмата е доброволно и безплатно. Това означава, че независимо от насочването на съдията, родителите самостоятелно трябва да се свържат с Центъра за обществена подкрепа, за да уговорят детайлите за участието си в програмата.

⁴⁰ Подробна информация за двете услуги се съдържа в описанието на практиките „Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат“ и „Контактен център за деца и родители“.

Понякога, с оглед спецификата на всеки конкретен случай, съдът преценява, че за да се осигури изпълнението на съдебното решение, в частта относно личните отношения между детето и нерезидентния родител, се налага да определят по-хощящи защитни мерки. Това означава, че съдията може да разпорежи контактите с детето да се осъществяват в присъствие на определено лице, което се нарича наблюдаван контакт, или на определено място, което се нарича подкрепян контакт. Контактните центрове в Бургас и във Велико Търново предлагат и двата вида контакти. Когато определя защитни мерки, съдията изрично посочва в диспозитива на съдебното решение какъв да бъде контактът, определя времевия диапазон на личните отношения и задължително посочва адресът на Контактния център, за да могат родителите предварително да се свържат с екипа на центъра, за да уговорят подробностите относно срещите с детето. В някои от случаите Контактният център може да се използва от родителите и като място, където да се осъществява предаване и приемане на детето.

Кога и как възниква добрата практика:

Разработването на иновативни услуги, които подкрепят детето и неговото семейство преди, по време и след приключване на съдебното производство, е заложено в проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Идеята за „Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат“ и „Контактен център за деца и родители“ възниква след провеждането на обученията за съдии и социални работници през 2013 и 2014 година, в рамките на които са представени практики в Англия, от съдия Ник Крайтън и гардиан Джил Тимис.

В резултат на идентифицираните потребности от разработването на услуги, които подкрепят детето и неговите родители преди, по време и след приключване на съдебното производство, и проведените дискусии със съдиите от Бургас и Велико Търново, експерти на Международна социална служба – България разработват методика за предоставяне на тези две услуги, които да бъдат пилотирани по време на изпълнението на проекта, след което да бъдат предложени на държавата за въвеждане в страната.

Целеви групи:

- детето, чийто права и законни интереси са засегнати в рамките на производството за развод или раздяла на родителите;
- родителите на детето, които са страни в съдебното производство и техните процесуални представители;
- други роднини или близки на детето, за които би могло да бъде постановено да присъстват по време на наблюдавания контакт;
- социални работници и психолози от Центъра за обществена подкрепа, които участват пряко в изпълнението на двете услуги, както и социални работници от Дирекция „Социално подпомагане“, за които също може да бъде разпоредено да присъстват на наблюдавания контакт.

Процес на изработване на добрата практика:

Добрата практика е реализирана на няколко етапа:

- идентифициране на потребност от разработване и предоставяне на иновативни услуги, които да подкрепят детето и неговото семейство преди, по време и след приключване на съдебното производство, по което се засягат неговите права и интереси;
- запознаване с практиката на съдилищата в Англия;
- обсъждане на възможностите за разработване и въвеждане на нови услуги, които да бъдат на разположение на съдилищата и към които съдиите да насочват децата и техните родители, които са процес на развод или раздяла;
- разработване на методика за услугите „Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат“ и „Контактен център за деца и родители“;
- обсъждане на методиките със съдии от Районен съд – Бургас и Районен съд – Велико Търново, социални работници от Дирекция „Социално подпомагане“ и представители на Центровете за обществена подкрепа в Бургас и Велико Търново;
- провеждане на обучение на социални работници и психолози, които ще предоставят двете услуги;
- пилотиране на новите услуги в Бургас и Велико Търново от месец Октомври 2014 година;
- издаване и разпространение на брошури с информация за двете услуги.

Финансиране:

Средствата за реализиране на добрата практика са предварително планирани по проект „Правосъдие – приятел на детето“.

„Информационната програма за родители, които се разделят или развеждат“ и „Контактният център за деца и родители“ се ползват безплатно в рамките на изпълнението на проекта.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

За първи път в България са разработени услуги, които са на разположение на съда, и целят подкрепа на детето и неговите родители по време или след приключване на съдебното производство за развод или раздяла. Съдията има възможност, по своя преценка, да насочва детето и / или неговите родители към Центровете за обществена подкрепа, в които двете услуги се предоставят (пилотират). Съдията е този, който предоставя първоначална информация за целите и същността на услугите на родителите, а съдът е институцията, която служебно изпраща информация на Центъра за обществена подкрепа за родителите и детето, които са насочени към Информационната програма или Контактния център.

Целта на услугата „Информационна програма за родители, които се разделят или развеждат“ е да стимулира родителите да постигнат съгласие относно последиците за децата след развод или раздяла помежду им, което на практика гарантира спазване на споразумението и от двамата родители и може да изключи принудително изпълнение, най-вече при осъществяването на личните отношения между детето и нерезидентния родител.

Услугата „Контактен център за деца и родители“ осигурява правото на детето да поддържа редовни контакти и с двамата си родители, които да се осъществяват в безопасна и сигурна среда, с подкрепата на обучени специалисти, като се гарантира спокойствието и на двамата родители.

Допълнителна информация:

Добрата практика е популяризирана сред заинтересовани страни, както и сред широката общественост на Бургас и Велико Търново, посредством няколко комуникационни канала:

- изготвени и разпространени са съобщения до медиите, в резултат на което е публикувана информация в местните, регионални и национални печатни и електронни издания;
- подготвени и разпространени са две брошури, които представят подробна информация за услугите.

Support for children and parents before, during and after the judicial proceedings

This initiative relates to the Information programme for separating parents (IPSP) and the Contact Centre for children and parents (CCCP) described above. The initiative has been established by the Regional Courts in Burgas and the Regional Court in Veliko Tarnovo.

The judge directs parents to mediation or other means of alternative dispute resolution in his Court order, which is sent to parents when the hearings are scheduled. The judge can also refer them to the IPSP by providing general information to the parents about the programme. The IPSP is organised in the Community Support Centres. Participation of parents is voluntary and free of charge. When the judge refers them to the IPSP, the parents themselves shall contact the Community Support Centre in order to discuss the details about their participation in the IPSP.

The judge can decide to impose appropriate protection measures. Sometimes this is done to ensure the implementation of the Court decision especially when it comes to the contacts between the child and the non-resident parent. The judge may order that the contacts shall be organized in the presence of a third person, which is called supervised contact. The judge may also order that the contacts shall happen at a certain place, which is called assisted contact. The Contact Centres in Burgas and Veliko Tarnovo offer the two types of contacts. When the judge imposes protection measures, he can explicitly determine in his judgment the type of the contact and the time frame of these contacts. In his judgment he provides the address of the CCCP within the Community Support Centre. Thus, the parents are able to get in touch with the CCCP staff and to discuss the details about the contacts with the child. In some situations, the CCCP can be used as a place for handover, where the resident parent can bring the child and the non-resident parents can pick him/her up from there.

Подкрепа на деца при съдебни спорове в семейството

Цели на добрата практика:

Превенция на риска от емоционални травми при деца на разделени / разведени родители чрез разработване и прилагане на Специализирана програма за подкрепа на деца и семейства за преодоляване на конфликти преди, по време и след приключване на съдебни спорове между родителите.

Организация, която прилага добрата практика:

Сдружение „Ресурсен център – Нова Алтернатива” – юридическо лице с нестопанска цел.

Описание:

В Община Благоевград липсва структура, която да предлага различни форми за подкрепа на деца при наличие на конфликти в семейството и разрешаването им по съдебен ред. По данни на отдел „Закрила на детето“, броят на семействата в Благоевград, нуждаещи се от психологическа подкрепа по време на съдебни спорове, касаещи отглеждането и възпитанието на деца е променлив. Случаите са с различна степен на уязвимост, тъй като децата често преживяват дълбоки психически травми. Затова социалните работници определят като наложително разкриването на програми за психологическа помощ, както за децата, така и за родителите, по възможност с гъвкав график на работното време.

Описаната практиката предлага възможности на децата и техните родители, които участват в различни съдебни производства, да получават професионална помощ преди, по време и след приключване на съдебния спор, чрез включване и участие в Специализирана програма за преодоляване на конфликти за предоставяне на професионална подкрепа (консултации и психотерапевтични сесии) на семействата.

За период от 12 месеца, сдружение “Ресурсен център – Нова Алтернатива” предоставя в рамките на програмата 104 броя консултации и подкрепя 11 семейства и 14 деца от Благоевград, Сандански, Петрич, Бобошево, Добринище. Децата и родителите се насочват към програмата от отдел „Закрила на детето“ и от съда.

Професионалната подкрепа се предоставя от мултидисциплинарен екип на сдружението, който включва – психолог, социален работник, семеен консултант, юрист и педагог. Графикът за подкрепа се договаря и изготвя индивидуално за всяко семейство, като се работи в извънработно време или в съботно-неделните дни.

Кога и как възниква добрата практика:

Практиката възниква на базата на заявени конкретни потребности от страна на отдел „Закрила на детето“ в Дирекция „Социално подпомагане” – Благоевград, възможностите за подкрепа чрез проект „Правосъдие – приятел на детето” на МСС – България и изявено желание на Сдружение „Ресурсен център – Нова Алтернатива” като лицензиран доставчик на социални услуги в общността.

Целеви групи:

Деца и родители, които участват в съдебни производства по Семейния кодекс, Закона за защита от домашно насилие и Закона за закрила на детето, регистрирани в отдел „Закрила на детето” и потърсили професионална помощ.

Процес на изработване на добрата практика:

Добрата практика е реализирана на няколко етапа:

- консултации със заинтересованите страни (родители, отдел „Закрила на детето”);
- сформирание на мултидисциплинарен професионален екип;
- проучване на всеки отделен казус;
- включване в програмата чрез изготвяне на стратегия за подкрепа на родителите и децата;
- представяне на супервизии за професионалистите.

Финансиране:

Практиката се финансира от Международна социална служба – България в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето”.

С приключването на проекта, този тип услуги вече няма да се предлагат от сдружението в Благоевград, тъй като липсва финансиране.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Практиката може да бъде определена като добра, поради следните причини:

- създадени са механизми за междуинституционално партньорство (отдел „Закрила на детето“, съдебна власт, доставчици на услуги, семейства, училища, общност);
- създадени са условия за повишаване на родителски капацитет и отговорност при отглеждане на деца в конфликтна среда;
- разкрити са нови възможности за деца, при преминаване на родителите им през семейни спорове;
- предоставена е професионална помощ на конкретни деца и техните родители;
- отчетено е хармонизиране на взаимоотношения при двойки родители, водещи семейни спорове за деца;
- засилена е ролята на бащите при упражняване на родителските им права.

Основните ефекти настъпват след участието на родителите в различните форми на професионална помощ при преодоляване на кризи в отношенията помежду им.

Една част от семействата стигат до взаимно приемливи решения, други променят нагласите си за раздяла, но продължават да ползват професионална помощ на специалистите от отгел „Закрила на детето“, трети се отнасят с по-голямо доверие към предлаганата им професионална подкрепа.

Support for children in judicial disputes within the family

There is no structure in Blagoevgrad municipality that offers various forms of support for children in case of conflicts in their families, when parents refer to the Court. According to the Child Protection Department, the number of families in Blagoevgrad in need of psychological support during litigation concerning the upbringing of children is variable. Cases have varying degrees of vulnerability, as children often suffer deep psychological trauma. The social workers identified a need for programs of psychological support for children and parents.

The initiative offers opportunities for children and their parents who are involved in various legal proceedings to receive professional help before, during and after the litigation through inclusion and participation in a Specialised program for conflict resolution that provide professional support to the family (counseling and psychotherapeutic sessions).

For a period of 12 months, the „Resource Center - New Alternative“ association delivered within the programme 104 consultations and provided support to 11 families and 14 children from Blagoevgrad, Sandanski, Petrich, Boboshevo, Dobrinishte. Children and parents are directed to the program from the Child Protection Department and the Court.

The support is provided by a multidisciplinary team of the association, which includes - a psychologist, a social worker, a family counselor, a lawyer and a pedagogue. The schedule is negotiated and prepared individually for each family by working overtime or during the weekends (Saturday – Sunday).

„Информационна програма за родители, които живеят разделено“ - информационна брошура

Цели на добрата практика:

Брошурата „Информационна програма за родители, които живеят разделено“ е ефективна стъпка за гарантиране на правосъдие – приятел на детето. Информационният материал цели осигуряване на ефективна подкрепа и съдействие на родителите в отношенията им с техните деца не само в рамките на съдебното производство, а и след неговото приключване.

Организация, която прилага добрата практика:

Брошурата е разработена и се използва от Районен съд – Хасково.

След проявен интерес от други съдии към тази практика, оповестена на второто специализирано мултидисциплинарно обучение в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“, проведено през 2014 година, тя се прилага и от Районен съд – Гълъбово.

Описание:

„Информационна програма за родители, които живеят разделено“ е информационен материал, който е разработен от съдии от Районен съд – Хасково.

Брошурата дава информация и най-вече насоки към родителите, които са в процес на развод или на уреждане на родителските права по отношение на децата им, които да им помогнат да се фокусират върху най-добрия интерес на детето.

Брошурата се прилага към определението на съда по чл.140 от Гражданския процесуален кодекс (ГПК) и се връчва заедно с него на родителите, страни в искови производства, в които се засягат права и интереси на деца.

В охранителните производства брошурата се връчва на родителите с призовката за първото по делото съдебно заседание.

Кога и как възниква добрата практика:

Идеята за разработването на брошурата възниква след първото встъпително по проекта обучение за съдии, проведено през 2013 година, в рамките на което са представени различни информационни материали и практики от съдия Ник Крайтън и гардиан Джил Тимис от Обединеното Кралство. Това вдъхновява участващите от Районен съд – Хасково съдии, които след приключване на обучението, по своя инициатива, изготвят брошурата, която решават да ползват в съдебните производства по Семейния кодекс.

Целеви групи:

Родители, които са в процес на развод или на съдебно уреждане на родителските права по отношение на децата им.

Процес на изработване на добрата практика:

В разработването на брошурата са използвани чужденстванни информационни материали, собствени идеи и личен опит на съдиите от Районен съд – Хасково.

Финансиране:

Не са предвидени и използвани финансови средства.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Насоките в „Информационната програма за родители, които се разделят“ не претендират за уникалност, изключителност или изчерпателност. Същевременно, така синтезирани и предложени „наготово“ на родителите и то в критичен за тях момент, им помага да фокусират вниманието си върху интересите на децата и ги мотивира да бъдат възможно най-добрите за тях родители и след раздялата помежду им.

Допълнителна информация:

Добрата практика „Информационната програма за родители, които се разделят“ е включена в Годишния доклад за дейността на Районен съд - Хасково за 2014 година, който е публикуван на интернет страницата съда⁴¹.

⁴¹ <http://haskovo.court-bg.org>

РАЙОНЕН СЪД – ХАСКОВО
град Хасково, бул. България №144,
www.haskovo.court-bg.org

**ИНФОРМАЦИОННА ПРОГРАМА ЗА РОДИТЕЛИ,
КОИТО ЖИВЕЯТ РАЗДЕЛНО**

Настоящата брошура е насочена да помогне на родителите, за да се фокусират върху най-добрия интерес на детето.

Деца има право на връзка и с двамата родители, независимо дали те живеят заедно.

Обикновено най-добре за децата е ако:

- Децата се отглеждат от двамата си родители, независимо дали те живеят или не живеят заедно, ако това е безопасно за децата;
- Всеки родител подкрепя децата си, да се радват на позитивна връзка с другия родител;
- Децата са наясно относно уговорките за прекарване на времето с всеки родител;
- Родителите подкрепят децата си, да поддържат контакт с другите важни в живота им хора – членовете на разширеното семейство (баби, дядовци, лели, чичовци, братовчеди и др.) или близки на семейството приятели;
- Новите партньори на родителите подкрепят уговорките между родителите за отношенията с децата и имат добри отношения с детето, като не се опитват да заместят родителя.

За децата не е добре, ако:

- са изложени на внезапни промени по повод на уговорките, освен ако това е неизбежно;
- бъдат излагани на продължаващ конфликт между родителите, тъй като това може да е вредно за тях.

Деца имат нужда от следното:

1. Да им бъде казано, какво се случва и как ще се промени техният живот, бъдете честни с децата;
2. да знаят, че това не е тяхна вина, кажете им, че те не са виновни за раздялата/развода на родителите;
3. да знаят, че могат да се чувстват ядосани и тъжни, но е добре да говорят и задават въпроси за случващото се, позволете им да разговарят за това, как се чувстват;
4. да бъдат винаги изслушвани, за да знаят, че родителите им разбират, как се чувстват и че още ги обичат независимо, че вече ще живеят разделени;

5. да се чувстват добре за това, че обичат и двамата родители;
6. ежедневието и контактите с всеки родител трябва да е установено с ясни граници, които да изграждат спокойна среда;
7. да останат в контакт с разширеното семейство на всеки от родителите (баби, дядовци, лели, чичовци, братовчеди и др.).

Децата трябва да знаят, че:

1. им е позволено да се дистанцират от конфликта на родителите;
2. имат две къщи, две отделни домакинства, както и да знаят, че е нормално, да има различни семейни правила във всеки дом – било дома на майката или на бащата.

За родителите, които се разделят:

- приемете, че чувствата на децата могат да са различни от тези на техните родители;
- всеки родител трябва да помисли, как самият той/тя се държи и трябва да се държи, а не за това какво другият родител трябва или не трябва да прави;
- насочете се в отношенията си с другия родител върху това, което сработва, а не върху това, което не работи;
- знайте, че малките стъпки могат да доведат до големи промени;
- опитайте се, да бъдете най-добрият възможен родител, като дадете най-доброто от себе си в отношенията, както с детето, така и с другия родител;
- опитайте се, спокойно да уредите детайлите относно контактите на детето с родителите, местоживеенето и издръжката;
- приемете помощ, за да уредите нещата, ако това е необходимо;
- насърчавайте децата, да поддържат контакт с другия родител.

Какво не трябва да правят родителите:

- не се карайте пред децата; разделящите се родители, които са в съдебни спорове, са често ядосани, наранени и объркани; но знайте, че понякога нещата стават по-добри с течение на времето; конфликтите оказват негативни ефекти върху децата, включително и могат да създадат поведенчески проблеми;
- не споделяйте своето безпокойство и стрес с децата; ако родителите се чувстват така, - помислете как се чувстват децата;
- не се опитвайте, да се облегнете на децата; приемете макар и малка помощ или потърсете подкрепа за консултиране на родители и/или деца в социалните служби.

И НАЙ – ВАЖНОТО: ДАЙТЕ НА ДЕЦАТА НАДЕЖДА ЗА БЪДЕЩЕТО И ПРЕДИ ВСИЧКО ИМ ПОЗВОЛЕТЕ ДА БЪДАТ ДЕЦА.

Брошурата е разработена от Районен съд - Хасково в рамките на проект "Правосъдие – приятел на детето", изпълняван от Международна социална служба - България и Детски правен център - България.

***“Information programme for parents, who are separated” –
information brochure for parents***

“Information programme for parents, who are separated” is a brochure for parents, developed by the judges from the Regional Court in Haskovo. It provides information and guidelines for separating or divorcing parents how to focus on the best interests of the children when they have to arrange parental rights, residence, contacts and maintenance for the child after the separation or the divorce.

The brochure is sent to the parents alongside with the Court order, when the hearings are scheduled, as to encourage them to make an agreement with respect to the children.

The judges are inspired to produce the brochure after the first introductory training under the ‘Child-friendly justice’ project in 2013 when various English practices were presented by Judge Nick Crichton and Guardian Gill Timmis. As a result, the judges decided to draft an information material for the parents, who participate in judicial proceedings under the Family Code. The brochure was presented during the second multidisciplinary training in 2014 and since then it is also used by the judges in the Regional Court in Galabovo.

The guidelines do not pretend to be unique, exclusive or complete. However, they are provided at a critical moment, and parents feel supported to focus on the best interests of their children and encouraged to continue to be good parents after their separation or divorce.

План за родителстване

Цели на добрата практика:

Разводът и раздялата са болезнени за всеки, особено за децата, които имат нужда от подкрепа, любов и добри връзки и с двамата си родители. Конфликтите между родителите нанасят децата.

С Плана за родителстване, родителите могат да обезпечат, въпреки раздялата си, сигурно и спокойно бъдеще за децата си. Този План може също да помогне за подготвяне на взаимодействието и отношенията между двамата родители във връзка с детето.

Планът за родителстване има за цел за насърчи и мотивира родителите да постигнат разумно сътрудничество при вземането на решенията за бъдещето на децата им, чрез постигане на споразумение (спогодба) за разпределяне на задълженията, правата и отговорностите помежду им в изключителен интерес на децата, което споразумение да се представи за одобрение на съда, като по този начин се избегнат бъдещи спорове между родителите по тези въпроси, както и допълнително травмиране и накарняване правата на тяхното дете / деца.

Организация, която прилага добрата практика:

Планът за родителстване е помагало за родители, разработено в Англия, което е адаптирано от съдии от Районен съд – Благоевград за прилагане в производствата по Семейния кодекс.

Практиката се пилотира от Районен съд – Благоевград в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“ с партньорството на фондация „Международна социална служба – България“.

Описание:

Това е писмен план (информационно помагало) и се изготвя доброволно от двамата родители под формата на писмено споразумение.

В споразумението те описват своите ангажименти относно децата си, след и независимо от раздялата или развода.

При неговото изготвяне родителите следва да се фокусират върху най-добрите интереси на детето си. По преценка на родителите, при изготвяне на Плана за родителстване могат да се включат и други техни близки или роднини (баби и дядовци, други членове на семейството, значими за детето възрастни и т.н.). Възможно е да се направят консултации и с други специалисти – детски психолог, социални работници и адвокат, когато родителите са решили да ангажират или вече са ангажирали юрист за съдебното дело.

Въпросите, по които разделените родители могат сами да предложат на съда решение чрез Плана за родителстване, са следните:

- местоживеене на детето и упражняване на родителските права (как ще се вземат важните за детето решения и кой ще полага ежедневните грижи за него);
- контакти с родителя, с когото детето не живее, включително ваканции, почивки и празнични дни;
- контакти на детето с баби, дядовци и други роднини;
- избор на детска градина, училище и участие в родителски срещи;
- грижи за здравето на детето;
- издръжка на детето;
- други въпроси по преценка на родителите като например:
 1. как родителите ще се гържат помежду си в присъствието на детето;
 2. как ще честват рождените му дни;
 3. как ще контактуват помежду си, за да се информират за детето;
 4. при какви условия ще се осъществява пътуване на детето в чужбина с другия родител;
 5. ще се съветват ли предварително при вземането на конкретни решения за детето;
 6. как ще комуникират при спешни случаи, свързани със здравето на детето или инцидент;
 7. как ще се представят на детето новите партньори в живота на родителите;
 8. кой ще поеме грижата за детето, ако родителят, при когото то живее се окаже в невъзможност да се грижи за детето за определено време (при пътуване, командировка, здравословни проблеми, гр.);
 9. какви грехи, вещи и други принадлежности на детето ще се разменят при вземането му и връщането му от другия родител;
 10. дали ще се ангажира детска гледачка за детето;
 11. кой ще го води и взема от училище;
 12. какво ще бъде религиозното възпитание и културното развитие на детето;
 13. домашен любимец, спорт и т.н.

Кога и как възниква добрата практика:

Разработването на иновативни услуги и програми, които подкрепят детето и неговото семейство преди, по време и след приключване на съдебното производство е заложено в проекта „Правосъдие – приятел на детето“.

Идеята за адаптиране на Плана за родителстване възниква след провеждането на обученията за съдии и социални работници през 2013 и 2014 година, в рамките на които са представени английски практики от съдия Ник Крайтън и гардиан Джил Тимис.

Целеви групи:

- родители, които се намират в бракоразводен процес, в рамките на който следва да се защитят от съда правата и интересите на родените от този брак деца;
- родители в раздяла, в това число и такива, които имат родени деца от фактическо съжителство помежду им, чиито интереси и права следва да се охраняват от съда, след раздялата и в рамките на образувано съдебно дело.

Процес на изработване на добрата практика:

Добрата практика е реализирана на няколко етапа:

- анализ на практиката в съдебната система на България и адаптиране на Наръчника „План за родителстване“, създаден и прилаган в Англия и Уелс;
- разработване на информационно помагало „План за родителстване“ за прилагане в България, изготвяне на кратка писмена и електронна информационна брошура за тази процедурна възможност за бързо и лесно приключване на съдебни спорове между родители в раздяла и изготвяне на бланка-образец на примерно споразумение между родителите при прилагане на Плана за родителстване в съдебният процес;
- информиране на гражданите, адвокатите и обществеността за изготвеното информационно помагало за родители в раздяла и насърчаване на изготвянето на споразумение въз основа на него (посредством електронния сайт на съда, медици, презентация и представяне на инициативата пред адвокати от Адвокатска колегия – Благоевград и социални работници);
- изпращане на кратките информационни брошури на родителите в раздяла, които са страни по делата в процедурата по размяна на книга по ГПК, с цел уведомяването им за възможността за изготвяне на План за родителстване и приключване на техните дела с изготвено по тяхна инициатива споразумение, след одобряването му от съда.

Финансиране:

Реализирането на тази инициатива не изисква значимо финансово инвестиране, а основно инвестиране на време от страна на участващите в инициативата съдии. Изготвените кратки информационни брошури до настоящия момент се финансират от Районен съд – Благоевград и това финансиране се свързва основно с ползването на консумативи за напечатването на брошурите, като последното е незначително в сравнение с преследваната с инициативата цел.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Планът за родителстване може да бъде определен като добра практика, защото насърчава и мотивира нов подход и отношение на родителите в раздяла относно защитата на интересите на техните деца, които интереси могат да бъдат охранявани по-разумно, по-адекватно и по-ефективно.

Предварителното съгласуване на родителите за начина, по който ще се регулират отношенията и отговорностите им по отношение на техните деца след раздялата, от една страна, мотивира самите родители да изпълняват тези техни общи реше-

ния, а от друга страна, избягва травмиране на детето при участието му в съдебна процедура и му гарантира едно по-спокойно и защитено бъдеще.

Планът за родителстване дава възможност на самите родители да формират различно мислене и да поддържат помежду си по-адекватни и здравословни отношения във връзка с детето, именно заради изключителния интерес на детето.

Това е и практика, която може да намери приложение във всеки съд на страната ни, като обезпечи повече гаранции за бързо и адекватно детско правосъдие.

Допълнителна информация:

Планът за родителстване е представен на обществеността и професионалните гилдии (адвокати, социални работници и др.) в Благоевград, включително и чрез интернет сайта на Районен съд – Благоевград, като за него е отделено специално подменю в рубриката „Новини, съобщения, мнения“ в основната и първа страница на сайта, озаглавено „ПЛАН ЗА РОДИТЕЛСТВАНЕ“⁴².

Пилотирането на практиката е отразено, както от местните, така и в националните медии (радио Благоевград и БНТ 2). Репортажите и интервюта са достъпни на Фейсбук страницата на съда: Районен Съд Благоевград.

Подготвени са следните материали, които са достъпни на електронната страница на Районен съд – Благоевград:

- информационно помагало „План за родителстване“ за прилагане в България;
- кратка информационна брошура;
- бланка-образец на примерно споразумение на родителите за прилагане на Плана за родителстване в съдебният процес.

⁴² <http://blagoevgradrc.judiciary-bg.org/>

ПРИМЕРНО СПОРАЗУМЕНИЕ

Ние, долуподписаните:

.....
.....(трите имена на всеки от родителите)

В качеството си на родители на детето / децата ни:

.....
(имена на детето) (дата на раждане)

.....
(имена на детето) (дата на раждане)

Съзнавайки отговорността си и необходимостта да обезпечим спокойна, безопасна и подходяща среда за израстване, възпитание, развитие, благополучие и успешната реализация на нашето дете / деца, предлагаме на съда съгласувано помежду ни споразумение по въпросите, свързани с детето / децата ни, което се съгласяваме и заявяваме, че ще изпълняваме, а именно:

I. Относно местоживееенето на детето, упражняването на родителските права, неговото възпитание и контактите му с двамата родители:

.....
.....

II. Относно издръжката на детето ни:

.....
.....

III. Ваканциите, почивките и празничните дни на детето:

.....
.....

VI. Контакти на детето с баби дядовци и други роднини:

.....
.....

V. Избор на училище на детето и участие в родителски срещи:

.....
.....

VI. Грижи за здравето на детето:

.....
.....

VII. Други решения в интерес на детето:

.....
.....

дата.....

гр.....

СПОРАЗУМЕЛИ СЕ:

.....
(имена на родител и подпис)

.....
(имена на родител и подпис)

A parenting plan

The development of a parenting plan is an English practice that has been adopted and piloted in Bulgaria by the Regional Court in Blagoevgrad in cooperation with the International Social Service – Bulgaria under the “Child – friendly justice” project. It is an Information Kit including comprehensive information about the parenting plan, a short brochure and a template of agreement between parents about their responsibilities with respect to the child.

The Plan is prepared by the both parents, in which they describe their commitments to the child after separation or divorce.

Parents should focus on the best interests of the child when they draft their Parenting plan. Other relatives such as grandparents, members of the extended family, and significant adults for the child may also participate in the preparation of the plan. Parents can also make consultations with other specialists - a child psychologist, social workers or a lawyer.

The parents may agree on the following issues in their Parenting plan:

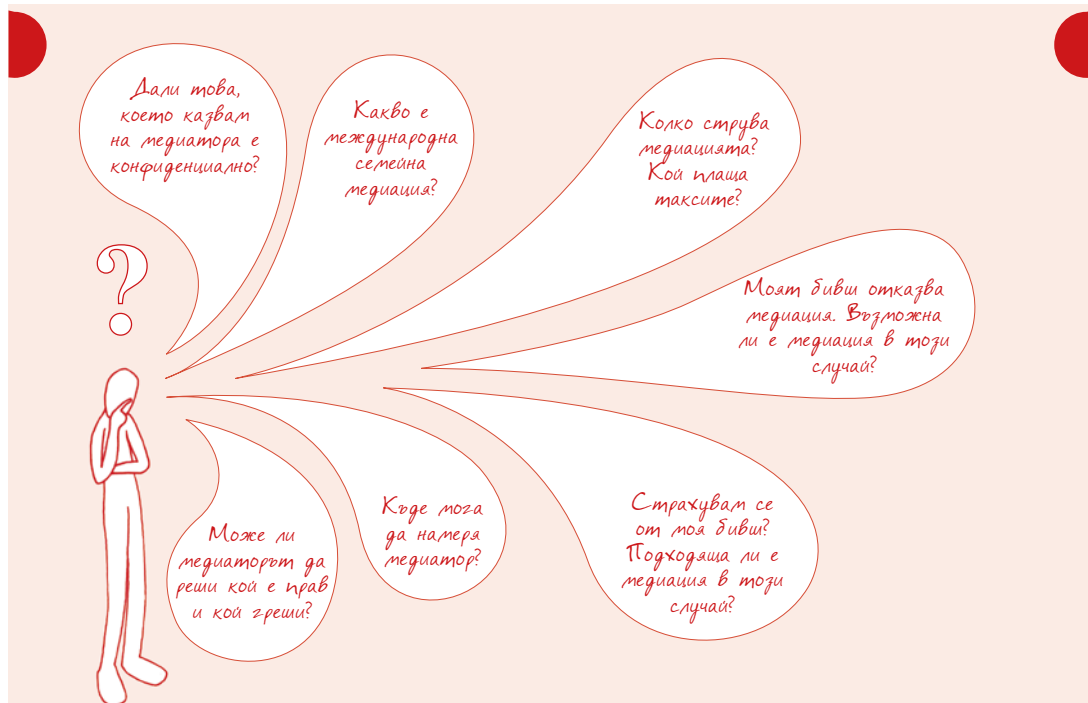
- Residence of the child and exercise of parental rights (how they will make important decisions for the child and who will provide the daycare for the child);*
- Contact between the child and the non-resident parent, including holidays, vacations and holidays;*
- Contact for the child with grandparents and other relatives;*
- Choice of kindergarten, school and parental participation in meetings;*
- Health care of the child;*
- Maintenance of the child;*
- Other matters such as how parents will communicate to exchange information, how to manage in emergencies, how they will celebrate the child’s birthday and etc.*

The parenting plan initiative could be introduced across Bulgaria as it helps parents to focus on their children and encourages the parents to fully consider their children’s best interests.

The Information Kit including all the materials related to the Parenting Plan are available on the website of the Regional Court in Blagoevgrad.

Международна семейна медиация

Цели на добрата практика:

За първи път в България се поставя фокус върху възможностите на медиацията като способ за разрешаване на транс-гранични семейни конфликти чрез издаването на Ръководство за международна семейна медиация.

Ръководството е предназначено за семейства по целия свят, включително и в България, които преживяват конфликт с международен елемент. Целта на този ресурс е да се подпомогнат родителите:

- за разрешаването на проблеми, които произтичат от различията в правните системи на различните държави;
- да се избегнат дългите и скъпи съдебни производства;
- да вземат решения за бъдещето, вместо те да им бъдат наложени;
- да се съобразят с интересите и потребностите на децата, които са въввлечени в родителския конфликт и да намерят решения за всеки член на семейството;
- да вземат предвид културните различия в семейството;
- за предотвратяване на незаконно прехвърляне или задържане на деца (ситуации, познати като „международно отвлечане на деца“ по смисъла на Хагската Конвенция от 1980 година)

Организация, която прилага добрата практика:

Фондация „Международна социална служба – България“ (МСС – България).

Описание:

Международната семейна медиация е структуриран процес, в който безпристрастен медиатор предоставя възможност на членовете на едно семейство в транс-гранична ситуация, обикновено родителите, да разговарят конструктивно за техния конфликт. Целта е да се разреши конфликтът чрез комуникация и да се дискутира как те ще продължат да бъдат родители на децата си, за да се намерят решения за всички членове на семейството, които са засегнати.

Международната семейна медиация взема предвид интересите на всички членове на семейството, вместо да се взема ясно очертано решение в полза на единия или другия родител. Този подход към споровете, който се основава на необходимостта от диалог, работи както за интересите на децата, така и на техните родители. Така, той дава възможност на всеки от тях да намери своето място в променената семейна ситуация, дори в контекста на емоционално трудна раздяла.

Международната семейна медиация позволява на всички участници да вербализират своите притеснения, да изразят своите чувства и да поставят своите материални и организационни нужди в сигурна среда. Те могат да направят това успешно и без да бъдат притеснявани. Медиаторът помага на участниците да артикулират тези притеснения. С цел постигането на споразумение, медиаторът формулира, по възможно най-конструктивен начин това, което е най-близко до сърцата на участниците.

В медиацията, хората в конфликт говорят, изслушат се и се вслушват един в друг.

Понякога семейните конфликти се случват в контекста на различия в културно отношение или религиозни практики или различия между традициите в една държава и законите на друга държава, в която се е преместил един от родителите. В такива случаи, международната семейна медиация може да помогне на страните в брачен конфликт да достигнат до решение, което сближава тези различия.

Кога и как възниква добрата практика:

Книгата „Разрешаване на семейни конфликти: Ръководство за международна семейна медиация“ е издадена от Международна социална служба – Генерален секретариат на английски и френски език.

Впоследствие, тя е издадена от МСС-България на български език, в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Понастоящем ръководството е налично на английски, френски, руски и български език.

Целеви групи:

Ръководството за международна семейна медиация е предназначено основно за родители по целия свят, които се намират в спорна транс-гранична ситуация и трябва да вземат важни решения за своите деца.

Книгата може да се използва също от медиатори, съдии, адвокати, съдебни изпълнители, социални работници, психолози и други специалисти, които са въввлечени в процеса на разрешаване на семейния конфликт, за да се гарантират най-добрите интереси на децата.

Процес на изработване на добрата практика:

Като първа по рода си публикация, ръководството се издава по време, когато се провеждат международни дискусии за утвърждаване на практиките за международна семейна медиация.

Ръководството е изготвено от Силджия Карач, медиатор и координатор на Звено-то за медиация в Генералния секретариат на МСС, под ръководството на Шон Аюб, генерален секретар на МСС.

Публикацията става възможна и благодарение на подкрепата на Международен консултативен съвет, съставен от следните експерти в областта на медиацията, международното право и детската психология: Стефан Ауербах, Керстин Барч (представител на Постоянното бюро на Хагската конференция по международно частно право), Лорейн Филион, Юлиане Хирш, Мохаммед М. Кешавджи, Флоранс Н'га Конан, Дженифър Макинтош, Лорънс Молони, Лиза Паркинсон, Кристин Рейнау-ге ла Яра, Перес Сегал, Мариане Суке и Сабине Уолш.

Финансиране:

Книгата се издава от МСС – България в рамките на проект „Правосъдие – приятел на детето“.

Защо практиката може да бъде определена като добра:

Ръководството предоставя информация, изследвания, практика и свидетелства под формата на истински преживявания на участници процес на медиация, както за ползите, така и за ограниченията на международната семейна медиация.

Книгата помага на родителите да разберат какво представлява международната семейна медиация, при какви конфликти могат да се използват ресурсите на този способ за разрешаване на проблема и какви са нейните предимства. В книгата подробно е описан процесът на медиация – как се осъществява първият контакт; какви методи използват медиаторите; кои участва в медиацията. Допълнително се предоставя и информация за възможността в медиацията да участват и децата на страните.

Ръководството поставя акцент върху случаите на незаконно прехвърляне или задържане на дете съобразно Хагската конвенция от 1980 година, като обяснява какви могат да бъдат последиците за детето, последиците за родителя, който напуска заедно с детето държавата на обичайното му местопребиваване и последиците за другия родител.

Последната секция на ръководството отговаря на множество практически въпроси, които родителите могат да имат във връзка с международната семейна медиация като например: кои проблеми могат да бъдат разрешени чрез медиация; как родителите могат да се подготвят за медиация; какво може да бъде включено в съдържанието на медираното споразумение; какви въпроси родителите трябва да

поставят на своите правни съветници и какви групи ресурси те могат да използват за разрешаване на своя транс-граничен конфликт, като гарантират най-добрите интереси на децата си.

Допълнителна информация:

За представяне на Ръководството е изработена брошура, която предоставя кратка информация за международната семейна медиация – как тя може да помогне на семействата в конфликтна транс-гранична ситуация, особено в ситуации на незаконно прехвърляне или задържане на дете.

Брошурата допълнително акцентира върху организациите и институциите, които могат да помогнат на родителите да разрешат своите проблеми чрез международна семейна медиация като Международна социална служба, Министерството на правосъдието и медиаторите в България.

Брошурата е налична и в интернет сайта на МСС – България⁴³.

International family mediation

For the first time in Bulgaria, the possibilities of international family mediation as a means of resolving cross-border family conflicts are discussed by issuing a Guide to International Family Mediation.

This Guide is intended for families all over the world, including Bulgarian families, that are experiencing conflict with cross-border elements.

The purpose of this resource is to assist parents in situations where:

- the families concerned are binational or expatriate and are separating or in the process of divorce;*
- one parent is considering a move to another country;*
- parents live in two different countries;*
- there is wrongful removal or non-return of children;*
- there are problems arising from the change in family circumstances;*

With the assistance of international family mediators, parents can address these problems and agree on each person's responsibilities and on a way of moving forward in accordance with their geographical and financial circumstances.

⁴³ www.iss-bg.org

